

ספר

פרי דוד

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ח

חלק הדרושים

דרושים בחקרי התורה, וגם על סדר הפרשיות שבתורה.

אשר זכני הי"ת בהסדיו:

אני הצעיר באלפי

יוסף אהרן בהרב ר' דוד דובער ז"ל ראבינאוויץ.

נכד הגאון הגדול האמתי, ר' דובער אבדק"ק נישוויז יע"א.

ומיב בירושלים עיה"ק תובכ"א.

כדברי אנדה הדרושים לכל לפ"ק

על חומותיך ירושלים הפקרתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו וגו' .
 נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו אם אתן את דגנך עוד מאכל לאויביך ואם ישתו בני
 נכר תירושך אשר ינעת בו וגו' (ישעיה ס"ב פסוק ו ז ח) :

אינה רק מלאכת ההרכבה להוליד דבר מדבר מכל
 הנמצאים שנבראו אז . וזהו שאמר הכתוב ויכל אלהים
 וגו' וישבות וגו', פלומר שכלה מלאכתו מה שהיה מחדש
 בצל יום נמצאים מחדשים שהיה לכל יום מיום שלפניו,
 וביום השביעי כלה מלברוא עוד נמצאים חדשים להבריאה,
 ובכ"ז לא נח שיעמוד מלעשות עולמו גם היום . ומסיק
 אח"כ וישבות וגו', שאנחנו אין לנו לדעת כי כלה מלאכתו
 כ"א ע"י מה ששבת ביום השביעי וחל מלחדש ברואים
 מחדשים, כמו שנראה דרך משל להאומן הזה שעושה
 כלי ובכל יום מחדש זה כפתורים ופרחים, אשר הגם
 כי אותו האומן כשהוא לעלמו יודע הוא השלמת מלאכתו
 בשעה שנגמרה אללו כי אין לחדש זה דבר עוד, בכ"ז
 הרוחה הכלי ערם ידע אם נגמרה מלאכתה בשלימות
 שעדיין ביד האומן להסויף זה כפתורים ופרחים כפלים,
 אבל משרואה להאומן כי פסק יום אחד מלעשות עוד,
 עשה כל רואה מבין כי הכלי כבר נגמרה על חלליה
 בשלימותה הנרצה . כן הוא הויכל והוישבות דהקב"ה,
 דעיקר בריאתו להשבת הוא נברא אליו, ולנו לא היה
 כיבר עד יום מחר משביתתו, וזהו ויכל וישבות דהוא
 גמר במה ששבת . אח"כ אמר הפסוק ויברך אלהים את
 יום השביעי ויקדש אותו וגו', שהרלון בזה ע"פ מה
 שנקדים לבאר הפסוק בפרישה כי חשא, ביני ובין בני
 ישראל אות הוא לעולם כי ששת ימים וגו' וביום השביעי
 שבת וינפש, שקשה לכאורה שמלת אות מורה בכ"מ על
 להבא, וכאן שטתה הלשון משמע לשעבר כי ששת ימים
 עשה, גם ביאור הכפילות של שבת וינפש . אך הענין
 הוא לפי האמור דהקב"ה מכוה את העולם בכל רגע
 ומחדש בעובו בכל יום, ויומו של הקב"ה לפי הידוע
 הוא אלף שנה כמאמר הכתוב כי אלף שנים צעירך כיום
 אחמול וגו', ושית אלפי שני הוי עלמא שבו העולם קיים
 וביום השביעי יחרב והוא יום שכולו שבת, אמור
 מעשה דהבריאה הראשונה שהיתה יש מאין, זאת נחשה
 בששת ימי המעשה ששת ימים שלנו, ואח"כ שבת הקב"ה
 יום אחד ג"כ מיום שלנו, אבל מעשה הבריאה בכללה
 שהיה הרכבה הנמצאים יש מיש כמו שעומדים עשה,
 קיום הבריאה כוז עולה ששת ימים של הקב"ה שהם
 ששת אלפים שנה, ואח"כ ישבות ג"כ יום אחד שלו שהוא
 השבת הגדול המזכר בקדמונים יום שכולו קודש ומנוחה .
 ולפ"י

(בראשית ב) ויבולו השמים והארץ וגו' ויכל אלהים
 ביום השביעי וגו' וישבות ביום
 השביעי מכל מלאכתו אשר עשה וגו' ויברך וגו' כי בו
 שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות . המשך
 המקראות האלו רבו בהם הדקדוקים . (א) כפל לשון .
 ויכל, וישבות . שלפי שטתה הלשון מובן אחד למו .
 (ב) מהו אשר ברא אלהים לעשות, שמלת לעשות כאילו
 מיותר במקרא . (ג) מהו הרלון במלות ויברך אלהים את
 יום השביעי ויקדש אותו, במה ברכו ליום השביעי
 ובמה קדשו . וחז"ל דרשו בזה מה שדרשו ברכו בזמן כו',
 ושבעים פנים לחורה לפרש גם בדרך אחר במה שהורשינו
 להסתבון בחקר המקראות של תוס"ק שהיא כפטיש
 יפולץ סלע מתחלקת לכמה טעמים לפי סגנון דעתנו
 וקולר שכלנו בעזרת החוקן לאדם דעת ית"ש :

הגה מראשית כזאת מודע לכל מאמין בעיקרי הבריאה
 ובמעשה בראשית, כי גם אחר שנשלמה מלאכת
 הבריאה בששת ימי המעשה, עוד לא נפסקה פעולת ה'
 יתברך אף רגע לפעול ולעשות ככה גדול העלה ורצ
 העלילי, כמו שסדרו לנו אנשי כנה"ג בנוסח התפלה
 המחדש בעובו בכל יום תמיד כו', ואלמלי עמד הקב"ה
 מלפעול ולעשות בעולמו אף רגע, כבר חזר העולם לחבו
 וזכו, ומהו יפוא היחס לבראלו ית"ש רק בששת ימי
 המעשה . אלא שהרלון בזה שבאותן הששה ימים היה
 הקב"ה מחדש את עולמו בחידוש גמור דבריאה יש מאין,
 וממלכ הטהו קרא הש"ת אל הים והמזילות לברוא
 שמים וארץ ימים וכל רומש צם שנתחדשו בליוו הפשוט,
 בכל יום ויום בחוספת התחדשות כ"א ביום המיוחד לו
 מאפס וטהו . ומאווה עשה ואיך אחר גמר ששת ימי
 המעשה אין שום בריאה מחדש בעולם בלתי הרכבה
 יש מיש . כאילו תאמר דרך משל תצואה הארץ מה
 שאנו רואים עשה בעולם איננה בריאה מחדשה כי אם
 הרכבה מכוניית כונן אביר הטבע, שארובות השמים
 נפתחו מקודם לתת מער להארץ והאדמה על ידי מה
 שקבלה מערת עוזה מן השמים הלמיחה ישע תצואה
 לאוכל . ויסודות כל אותן הדברים כשהן לעלמן כמו
 חומר השמים וחומר הארץ כבר עומדים ונבראים מששת
 ימי המעשה האלו, שעתה כל מה שמתהווה ומתחדש

ולפי יתפרשו הפסוקים הללו בשני פנים, א) כי ששת ימים שלנו עשה וגו' כפשוטו, ב) כוונה שניה לטובת צוה כי ששת ימים של הקב"ה שמכרה את הבריאה ונזחן לה קיום והויה בכל אותן שיה אלפי שני, ובזיום השביעי שבת ויפנש, והיינו ג"כ לשני פנים הללו, א) מה ששבת ביום השביעי שלנו לגמור מעשי בראשית בשעת חידוש העולם, ב) ביום השביעי של הקב"ה צעת שביחה הוויית העולם ביום שכולו חרב. וזהו מה שמדויק הכחוב „אוח הוא לעולם", על להבא, כמדת הלבון אורח שמורה על להבא. וזהו ליום השבת המוכן להקב"ה, ר"ל דזה שישמרו ישראל את השבת אוח הוא שהבורא ישבות ג"כ מהוויית העולם, דיתפרסם אז אלהותו יתברך בזה שיחחרצ. וכיון דהאוח הוא לעולם על להבא, ולכך חשמרו את השבת לדורותם ברית עולם. ולכן הוא המשך הכחוב דושמרו בני ישראל לעשות את השבת לדורותם ברית עולם מלך כי אוח הוא לעולם ולכן ישמרו לברית עולם ולא רק לזמן ח"ו. וזהו הכוונה הנרליית „ויברך אלהים את יום השביעי" ע"י מה ששבת מחידוש העולם, „ויקדש אותו" הוא לשון הבדלה והזמנה (כמא"כ הלא לוייתו למקודשי וכו"ו), ר"ל שהבדילו והזמינו ליום דין ומשפט שהוא מיוחד ליום השביעי של הקב"ה שיהיה אז יום הדין הגדול והגורל כמבואר בשו"ת הרדב"ז בח"א שדיבר מזה בארוכה. ושמעתי גם בשם הגאון אדמו"ר ז"ל מוואלאזין כי מלת לעשות הוא מיותר לכאורה, ואך הכוונה ששבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות, דהיינו אשר ברא לעשות להווה ולחדש תמיד בכל יום. כי לא ברא העולם כמו אומן העושה איזה כלי להניחה שתעמוד אח"כ בעלמיה, ורק בריאתו היתה להווה ולחדש אותה תמיד כאמור לעושה אורים גדולים, כנוסח ברכות ק"ש לשחרית, וכוונה הכחוב ששבת מאשר ברא לעשות תמיד עכ"ד. ולזה נימא דאמר „כי זו שבת" ר"ל שני שביחות, א) ממה שברא (שמלת בריאה הונח על יש מאין כמ"ס הגר"א ז"ל באדרת יעו"ש) שהיא הבריאה הראשונה מחידוש העולם ומליאתו. ב) „לעשות" (שעשיה היא חיקון הדבר יש מיש יעוויין באדרת שם), ר"ל ששבת מלעשות עוד הוויית העולם ביום השביעי שלו. וזהו ביאור „ויקדש אותו" שהקדישו ליום דין „כי זו שבת וגו'" שמהיה אז שביחה מוחלטת מקיום הבריאה. והיו שני הפסוקים מקבילים זה לזה, וכך שיעור המקרא, „כי זו שבת" זהו הטעם על ויברך אותו, שלכך ברבו לפי ששבת מחידוש העולם, אשר ברא אלהים לעשות" וזה חוזר על „ויקדש", שלכך הבדילו ליום דין מיוחד ליום שתפסק הבריאה כולה ביום השביעי של הקב"ה, שזה

הכוונה מה ששבת מלעשות כנ"ל :

ובענין הזה יבואר מה שאנו מזכירין בקידוש זכר ליליאת מצרים, מה שייטות זה לשבת, וכחב הטור לפי ששבת מורה על בריאה העולם וגם יליאת מצרים הוא סימן לזה. ואכתי אינו מוזן דהרי יש ג"כ עוד הרבה דברים שמורים על הבריאה שהקב"ה הוא הבורא. ולדברינו יוזן לפי שכל נשי מצרים היו כולם עניינים יולאים מגדרות הטבע ומחוק הבריאה שזה היה המופת הנאמן להוליא מלכות המהפלספים האומרים כי העולם קדמון, שלפי שיטתם הכוזבת לא יתכן להחיות את"כ מעשים חדשים ושינויים גדולים שנטשו אז, כקריעת ים סוף וכדומה, אם לא שיש בורא ומנהיג וממליח לכל הנמצאות הוא הבורא למרחבי הטבע והוא המשדד הטבע דעתו ויכלתו הכלתי גבול וכללה, כמו שכתב הרמב"ן סוף פרשה בא על פסוק והיו לטוטפות, בדברים חולכים להבות יעו"ש, ואחריו הרחיב העמיק בעל העקידה בדברותיו. ולפי האמור, שמירת שבת ויליאת מצרים ענין אחד הם, שכמו שיום השבת מורה לאות עולם שיחחרצ ביומו של הקב"ה שישבות ביום השביעי שלו, ששינוי גדול כזה מופת חותך שהעולם איינו קדמון, וכן יליאת מצרים מורה לסיבה הראשונה וחדוש העולם, ע"כ מזכירין כאחת. וזו הכוונה בחירון הטור הנ"ל :

ועתה חל עלינו חובת ביאור מה שיש להחבונן היאך היה קיים העולם קודם מתן תורה, דהלא ידוע לכל מאמין שהוויית העולם וקיומו נמשך רק לפי קיום התורה והעבודה, שאם ישראל מתגברין בתורה ועבודה יוסיפו כח ועוז להעולם ומלאכה, ובשעה שהם מתרפין מהתורה והמלאכה יתמוטט קיום העולם, ואם ח"ו לא ישמרו התורה ככל יתמצע העולם ויחזור לתהו ובהו. ולפי"ז היה מההכרח שתנתן התורה תו"מ בשעה שנגמרה מלאכת מעשי בראשית, שרק בגלל התורה נברא העולם כדרכיב אם לא ברית יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתו, כי כן הונח ליסוד מוסד בטבע העולם כי יעלה או ירד אך כהכל פיו של אדם וחורו, אשר ע"כ אמר „שמתי" בלשון עבר, כי אך על מנת שילמדו בני ישראל את התורה ויעסקו בה אליהם הטבעו, וכדרשתם על פסוק ויהי ערב ויהי צוקר יום הששי כו', ואך לפי עבודת האדם לצוראו חלוי קיום העולם, אם הוא יודע חלליה ומערתו ועובד עבודת ה' בשלימות, אזי הוא מוסיף שלימות וזיו בהבריאה. ובזה יבוארו דברי חז"ל (סוטה מ"ח) משחרצ בית המקדש נוטל טעם הפירות. אשר לכאורה אין שום מוכן מהו זה ענין שליחת טעם העירות

היה קיים העולם, כמו שאמרו רז"ל עמוד אחד יש ולדיק שמו שהוא יסוד העולם ועליו נוסד כל הבריאה כולה. וזהו מה שרצינו לבאר שקודם מ"ת היו נמלאים ארצו מיוחדים בדור שעי' טעמי המלות ידעו להמליח. ואח"כ כשנחמטענו הלבבות מלהשיג טעמי המלות היה מהבכרת להזכירם על המלות, שעתה אחר נחיתת החורה אף שטוד נמלאים השרידים אשר ה' קורא אשר יחבוננו לטעמי המלות וכדוחסם אבל לא כמקודם שאז היו מבינין המלות מהטעם, ועתה גם בהמבינים המיוחדים הוא להיפך שידעו הטעם רק על ידי המלות, והבן זה. ועוד לאלוה מילין בזה:

(ועיין בסוף דברינו מה שיש לנו דברים בזה):

וברעיון זה יבואר הלאו ללא תחמוד שהזכירה התורה שלכאורה אין לזה מובן, כי איך יאזה על הלב תחמוד ומחאהו בעצמו, ומה יעשה אדם אם ראה דבר נחמד אלל הולת ופחה פתאום עבר עליו רוח חמדה, הלא מבלי משים ילכד במחמר ויעבור על לאו זה מאליו. אבל באמת ללב פנוי מיראת השם ושקוע רק בהבלי העוה"ל, לו אין שום תקנה, כי אם לחכם הרואה מראש אחרית דבר וישים כל מעייניו רק בעבודת השם לאהוב אותה אהבה בהענוגים ובה ישגה סמידי ובמלותיו יחפץ, עד כי כל חללי דעלמא וכל חפלים לא ישוו לו נגד רעיונותיו הממלאים כל חללי לבבו להשיבינו בצלחתות ה', ממילא לא יבא אח"כ לירי חמדה נמזה, ולמה זה יחמוד בית רעהו וקניינו אחרי שנקבע בעצב שהועבעה בקרב לבו כי כל הון יקר ונעים של עוה"ל הבל ולאפס ותהו נחשבו לו. וזהו רלון התורה בלא תחמוד, כלומר שחבין לבבך מקודם שלא תבוא לירי זה, והיינו ע"י מה שחשריש בלבך מקודם חמדת התורה והמלות ברעיון עתק, ולא תמלא מקום בלבבך אח"כ לחמדת עוה"ל אשר שקר הבן והכל היופי שלהם:

כיוצא בזה לענין גשמים שירדו לסוכה, אשר מלך הדין פטור מלאכול בסוכה, ובכ"ז אמרו במסכת סוכה שהוא כמו חוף למקים ומשלו משל לעבד שמוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, מי שפך למי, הרב לעבד. והנה אם נאמר בנידון זה הותר לאכול בבית הרי בהיתרא קא אכיל ומה שפיכת קיתון יש כאן, אלא ע"כ ל"ל כי אף נדחית המלוא לגבי לער של ירידת גשמים אבל החוב ליטב בסוכה במקומו עומד, לכן דיעבד אין שום תקנה באם ירדו גשמים, דאם יאכל חוץ לסוכה הוי היזק להנפש כיון דזה בא לו רק ע"י שלא חש להמלוא, ואם יחמיר על

הפירות לחורבן ביהמ"ק, אלא שזה כפי רעיון האמור, כי מחשבת האדם הפעל על הבריאה צין לטוב או להפכו לפי קלקול מחשבותיו אשר לא עבודות, לכן משחרב בית המקדש נחמטענו לבבות בני אדם אשר ישליכו כל יחבם על ה', וחושבים כי כחם ועולם ידם הוא אשר חזין אותם, ע"כ מרוע מחשבותם קלקלו הבריאה ונוטלו טעם הפירות, יען כי כל הבריאה הליו' אף במחשבת האדם ובמעשיו. וזהו הרלון במה שאמרו חז"ל על העולם כולו לא ניזון אלא בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין בו', דהלשון די לו משמע דאם היב רואה היה משיג להיות לו יותר ורק להסתפק בקב, ובאמת לא היה לו יותר כלל, ורק להכוונה בהג"ל. כי במחשבת רבי חנינא צן דוסא ועוזו בעחוננו בהשם יחברך כי הוא הון ומפרנס לכל העולם, ועל ידי עהרה מחשבתו ודבקוהו הוריד כל ההשפעה על העולם. אמור מעתה כי מלך הדין היה ראוי לגבר קדוש אלהים כמוהו לקחת חלק בראש, שאך על ידו בא כל השפע להבריאה, ובכ"ז החליף עולם עובר בעולם הנלחי עד כי גם חלק קטן כדי מזונו החליף עבור חלקו לעולם הבא, בשגם כי הוא יכול להניח חלק המזון שלכל העולם שבא מסבתו, בגלל חלק עוה"ל, והוא לעלמו יקח חלקו הראוי לו לבדו לפי ערך ולהשביע מפוז עוה"ל, לכן דייקו בלשונם "די לו", אשר אף אם חפץ היה מגיע לו כל טוב גם בזה, אבל הוא המסתפק ולמלא מזונו ומחייחו בקב חרובין לבד ודי לו בזה. וכיוצא בזה אנו מולחין בכמה מדרשות כמו שהרחיב האריך בספר נפס"ח, ותשוב עתה השאלה שמהראוי היה שהיה נחיתת התורה בשעת הבריאה:

אך הענין הוא כך, שלפי הידוע בטעמי התורה והמלות שהעבירה פועלת רעה בנפש כאשר אנו רואין בכל הדברים המזיקים לגוף, ולכיפך המלות נותנה בריאות וחיוק להנפש. ומטעם זה קודם מ"ת שהיה שללם זך וכוניו כל הדברים המחזיקים ומוסיפים אומץ בנפש, וכל מנין נזכר מלעשות זאת בעלמא בלי ליווי. וכן ידעו כל הדברים המחלישים ומזיקים להנפש להתרחק מהם כאשר יצרה איש מפני האש או משארי דברים מסוכנים. והגם שא"ל לומר שהכל ידעו, אף הרבה אנשים ידעו, כמו אברהם אבינו ע"ה דלכן קיים גם עירוב תבשילין מלך שהבין ההיזק אם לא יקיים זה, והבין גם ההיזק מה שיהיה להנפש באם לא יקיים אפילו מלות דרבנן, דאף דלא הוי היזק כ"כ, מ"מ מלך רוב צינחו הרגיש גם בהיזק זה שיהיה לו בלא קיומן, ולזה קאמר הגמרא הלשון דקיים אפילו עירוב תבשילין, ובשביל אלו אנשים

על עלמו ויאכל בסוכה הוי לו היוזק ג"כ מלך דנקרא הדיוט . אשר על כן חכם לב יקח מלות להשחיל מקודם בעבודה הפסם לבלי יבא אח"כ לידי מדה זו כי ישפכו לו הקיטיון על פניו, כי אז נפשו בטוב תלין להטענג על סוכת שלומו ית"ש :

וע"פ אותו הרעיון יבואר גם דברי הרמב"ם שכתב שאסור ליחד משום דבר בלעדי יראת השם, שהוא ג"כ לפי השקפה הראשונה דבר הנמנע, שאם יגיע לאדם הרדה פתאומית בראותו דבר מזהיל או סכנה גלויה נגד עיניו אשר בהכרח יעמוד דמו בקרבן ויפול עליו בלהות . אבל צריך למלא מקודם את כל הדרי לבצו ביראת השם ופחד הדר גאונו, ואז ממילא לא ישאר מקום פנוי בלבבו להכיל שום יראה אחרת בחי' תפיסה מחשבה כלל ביראת הכולל, כמו שמסופר בחו"ל על חסיד אחד שלן יחידי בלילה ביער גדול מעון פריצי חיות, ושאלוהו למחר היאך היה מתבודד במקום מסוכן כזה מבלי הכהל, והשיב איכסה אוכל לירוא משום דבר דא"כ איננו ירא אלהים . שהרלונו בזה שהוא למלא כל מחשבותיו רק בפחד ההס ויראתו ועוד לא נגע בלבו שום יראה אחרת, ולכן ישחק גם לחאי פחד וכדורי מות אשר לנגד עיניו, מבלי החזקון מאומה לסכנה המרחפת עליו מסיב, והדברים עתיקים :

מזרע ישראל אחזו ממעשי הערב רב וגדבק בהם רע קלם, ע"כ בכל העם ללמות ולא סדרים . אכן לימות המשיה יבדלו הערב רב מישראל ולא תהיה שום התערבות עוד מרע ועוב כלאחד כ"א מי שהוא חייב יהיה רשע גמור באין שום חלק טוב בקרבו, ולסיפך מי שהוא זכאי יהיה נאמן עם אלהים ותורתו מלך הטוב הגמור באין שום ילון רע בחוכו . ולאו הכוונה אמרו שאין בן דוד בא אלא בדור כזה אשר האנשים שבדור ההוא יהיה כל אחד כולו זכאי באין מגרעת בו, וכי ימלא חי' מרשעי ישראל יהיו ברע עד הקלם האחרון, והסו או כולו חייב בדרך ברע אשר יבחר לו . קלרו של דבר החייב יהיה פולו חייב והזכאי יהיה כולו זכאי . והסו כוונת הכחוש והלרוף כבוד סיגין . ואסירה כל גדילין, כלומר שיוסר הערב רב מישראל והמה הרשעים יתפקרו בפרהסיא ויבדלו מקהל ה' . כי אין להם חלק בחורתו ונחלה בעמנו, וישארו בני ישראל האמתיים כולו טוב ולא ילמדו עוד ממעשי הערב רב כאשר היה באמנה אחס עד כה, כי אז יהיה זרע ישראל כולו טוב ויוכל הקב"ה להשרות שכינתו עליהם, עכ"ל הגר"א ז"ל . ונ"ל דכן כוונת הכתוב (בתהלים ל"ח) אוהבי ה' שגאו רע שומר נפשות חסידיו וגו', כי אהבה ושנאה הם טבעי האדם מזריחתו דכל אחד ואחד, דהיינו שדבר זה אוהב . ודבר זה שונא, ולכן אמר מלך שאוהבי השם מטבעם דצוקים באהבה השם בעמלה נפשם ושונאים את הרע בטבע, והסו שאמר „מיד רשעים יליט“, זה יהיה שמירה לנפשות חסידיו גם בעת שלא יהיו כפויים על העבירה והמלצה לעשותם ושלל לעשותם, וגם דלא יהיה חרפה וכלימה בזה ליעבור על דברי התורה דהיינו בעקבת דמשיחא, בנ"ל לא יתחברו נפשות חסידיו עם האנשים הרעים מלך הטבע שבעלמם מה שהם בטבע אוהבי ה' ושונאי רע, לא יינה אוהם שיתחברו עמם להיות כמותם, והסו שומר נפשות חסידיו אז שמיד רשעים יליט, ויתפרדו בעת ההיא איש מאחיו בגופם, ונפשותם זה לרשעו וזה לחמו, שיגללו מהם ומהמונס ויהיה כולו קודש . וסיבת הפירוד יובן על ידי אורך השעבוד והשקנת התלחות לעס' ה', שעל ידי כך פורשים הערב רב מעט מעט לכל יסבלו החרות עמנו עד שבעקבת דמשיחא יבדלו מתוך עדת ישראל לגמרי, אבל זרע אברהם בני ישראל האמתיים מנוסים לסבול כל צרה ותלאה ולא יפרשו ח"ו מדרך התורה עי"ו ולא יבוא שום מורך בלבבם כמו שה"כ (משלי ל"א) טעמה כי טוב סחרה, ר"ל שסחורה היא בטעם ומחיקות, דמלך זה נמשך נפשות הטובים בטבע אליה כי טוב סחרה, ולכן

ולכן לא יכזה בלילה נרה, מלך דבעקבה דמשיחא יהו
הטובים תמיד טובים אל החורה ולא ילמדו מהרשעים
מלך נבעם הטוב, ולכן מלך זה קיום החורה לעולם,
דהיינו שגם בגלות המכונה ללילה לא יכזה נרה
של האורה. ועל פי הדברים האלה יתפרשו הפסוקים
(ירמיה ח') הכס קול שועת צה עמי נשמע מארץ
מתחיים וגו' על שבר צה עמי וגו' מי יתן ראשי
מים וגו' ואזכה יומם ויללה על חללי צה עמי, בכל
הפסוקים הללו יקוץ ירמיהו בזהוהו אל ללרה צבצר
צה עמו, והאמ"י אחר זה אמר, מי יתני במדבר מלון
אורחים ואעזבה את עמי ואלכה מאחסי, ופסוק זה
מורה כחילו אינו מלטער בלרת ישראל. אלא שרלון הדבר
דזרע ישראל האמתיים וליצון שמוטיהם הקדושים שחולצו
מהאבות הם נקראים צפי הנביא בשם "צה עמי" שהם
מתולדה, ולא כן הרשעים הע"ר שדבקו אח"כ לעם ה' הם
נקראים "עמי", ולכן מקוץ מתחלה על לרת צה עמו
והוא זרע ישראל בלמת שהוא אל ללרה אחס, והוסיף
לקוץ הלרי אין בגלעד וגו', כלומר כיון דצה עמי הישראליים
האמתיים ראוין הם להגאולה ורק ללא חוכל להיות מפני
העמי הדבדקים צם, לכן מתאווץ כביכול על הצה עמי
אשר הם סובלים רק מלך אחרים ערב רב, ומדוע
לא עלתה ארוכה צה עמי. ואמר עוד הנביא בשם ה'
על הערב רב, "מי יתני במדבר מלון אורחים ואעזבה
את עמי", ר"ל כל עיקר כוונתי בהחורבן הוא רק לעזוב
את עמי שיבדלו הרשעים מקהל ישראל בראוחם לרוחם
וגלותם, כי עת ישראל צה עמי זרע קודש כולו טוב, אז
סהיה קץ המקוה. והוסיף עוד לאמר ה' אין בליין
חס מלכה אין צה מדוע הכעיסוני בפסיליהם וגו'.
שמלת ה' היא מלשון שאלה וחמיה, כי מדת למרות
רלון שכנגדו לא יתכן רק על גבר שמכיר אותו, אבל
על אדם שלא ראה אותו מעולם ולא ידעו איך יפול
הכעם עליו מבלי הכרה. ובהחזיון הזה אמר הנביא
על הרשעים אחרי שנחנכרו מעשיהם לאביהם שבשמים
כופרים גמורים מבלי דעת את ה' ומלוחיו, דהיינו
ה' אין בליין חס מלכה אין צה, ולמה זה הכעיסוני
בפסיליהם שעושים מעשיהם להכעיס את הכלתי נודע
להם לגמרי, וכן אמר עוד ולרפתים כלרוף את הכסף
ובחתיים וגו', פמו שכתב הגר"א ז"ל על פסוק ואלרוף
כבוד סיגוף המוצא לעיל שיבדיל הרשעים מחוכמו. "כי
איך אעשה מפני צה עמי" היינו זרע ישראל האמתיים
שנחנכרו עממם מבלי משים, דאם לא ילרפם ויבחינם
זה מזה א"כ לא יוכל להיות סוף לערדתם וא"כ יהיה
לערי גדול מלך על הצה עמי. וזהו "כי איך אעשה

מפני צה עמי", כי על ידי הכירוף הלז ילאו עתה
בני ישראל ככסף מזוקק שבעתים ויזכו להגאולה.
וכן בישיעה (י"א) התנערי מעפר קומי שני ירושלים
התפתחי מוסרי לוארך שביה צה ליון. ג"כ הכוונה בלשון
צה על בני ישראל האמתיים הנקראים צבים לאבותם,
והלדיקים מתקיימים לעולם כמו עפר שהכל דשים עליו
והוא עומד קיים לעולם כמו שכתבו הסופרות (נרות
דף י"ד) ונפשי כעפר לכל תסיה יעו"ש, וזהו הכרה
והיה זרעך כעפר הארץ, אבל הרשעים נמשלו לעשב
השדה לנולאים לפי שעה ושם נובלים אח"כ, כן גם הם
דמלליחין רק לפי שעה מחלתן שלום וכופן יסורין, ולפיכך
כתיב בפרוח רשעים כמו עשב ויליו וגו' להשמדם עדי
עד, דהם רק כמו העשב. וכן אמר הנביא עליהם
לאחר שיאבדו (ישעיה א') וסיתה כעלה נובלה עליה
וגו', ממשם דנמשלו מקודם רק לעלה. וכן אמר עוד
יבש חזיר נבל לין, מלך דשקר אין לו רגלים, דכן היא
המדה ללמת כל מה שהיה יותר היא מונחת יותר
בוזית, (כדליתא בשבת קד). ועומדה יותר בכל זמן,
מלך דיש לם רגלים, ובשקר הוי הסיפך, כי כל מה
שהוא מרובה הוא מוללח יותר לפי שעה, ועומד זמן
מועט ביותר, משום דכל שהוא מרובה ביותר הוי אין לו
רגלים יותר. על כן אמר "התנערי מעפר" אלו הלדיקים
שנמשלו לעפר שעתה יקילו לתשועת ה'. ואמר עוד "התפתחי
מוסרי לוארך שביה צה ליון", כלו' אחס הלדיקים המכונים
צה ליון שלא בפשיעים ובעונותיהם הנכסם בגלות רק בשביל
הרשעים שיבדלו מכם בהמשך זמן. ויפה המשיל הכתוב
את הרשעים למוכרות וחבלים שרק על ידם עינו בכל
רגלם בגלות בכל. דהנה יש שני דברים אשר על
ידם לא יכול האדם לזוז ממקומו, אס מלך שלא ייחו
אוחו ללאת, או מלך חסרון שבעלמו אינו יכול ללאת לפי
שהוא חולה, ולכן ג"כ חס ישראל האמתיים אינם ראוים
להגאולה אז היה החסרון מהם שהם בגלות מלך
עצמם והוי דומיא דחולה, אבל עתה כיון דהיו ראוים
להגאולה ורק דאינם יכולים להגאל מלך הרשעים הע"ר
הדבדקים עוד בהטובים, וא"כ נקראים רק דאין מיחיון
אוחן ללאת דהוי רק שמירה מבחוץ, ואמר שפיר
"התפתחי מוסרי לוארך". והבן צזה:

ורפי מה שיאירנו במאמרנו דמי שנשמחו מבלי ישראל
הטובים צו חפץ הטוב צטבעו, ולהיפך מי שנשמחו
מהערב רב רק לרע ירוץ מתכונת נפשו הכלתי מטוכרה.
וא"כ תשוב השאלה בכוףק עוז מה פשע האב בהטאת
צו הרשע, הלא בדרך ממ"כ נשפוט חס מנשמת ישראל
חולצה נפש צו הוא טוב מאליו בלי השגחה ותוכחה
ואס

ואם נשמחו לזרע הרשעים יחשב מה יועיל ההשגחה לרוע מזגו, אלא שהתורה דבר זה פחד לנו הגר"א ז"ל במק"א שכחב דלכך נמשלו לריקים לחטא ורשעים חבואתו, כי כמו החטא הזו אשר לא ימלט מהיות גם מקודם פסולת סובין ומורסן, וע"י העחינה מתפרד הפסולת מחוכה ויאל קמח דק ראוי למאכל ובכ"ז לא מכל להחליט כי גם אחר העחינה לא נדבק בהקמח קלח סובין כי עוד לא נתפרדו לגמרי זה מזה רק לא כמקודם הטחינה שאז היו נדבוק גמור, וכך הוא בישראל שקודם הגלות היו הרשעים הם הע"ר נדבקים בעם ה' בקירוב גמור ואחר שנטחנו בגלות כשדים נתפרדו הרשעים מעט מעט מתוכנו אך לא לגמרי עד העת המקווה צדור שכן לוד בא כאמור למעלה. וכך היא המדה בהשגחה האב לבניו אף כי נשמחן מקודם מולצה מזרע אברהם באמת, בכ"ז נלרך להשגחה ושמירה לבל ידבק קלח מהקמח בהסובין בעת הטחינה והפרידה זמ"ו מלך לרוחיהם בעקצא דמשיחא כעחינת החטא שנדבק קלח קמח בהסובין, והיינו ע"י שירחיק משבת בחברת פועלי און, כי רועה פסילים ירוע, כמו שכחב הרמב"ם בסוף הלכות תשובה יעו"ש. והוא לו לכן שישב בחבורת הרשעים הללו, דלא מצעיא בשעה זו שיושב עמהם נקלט הרע בקרבנו ולא יבאר ממנו שום דבר, כמו שכחב בספר בית הלוי ח"ג בס"י א' דהא דרשע לדבר אחד לא היו רשע לכל התורה היינו שלא בשעה מעשה, אבל בעת שעושה הטעבירה הוי אז רשע לכל התורה כולה וחשוד לכל הועצה, ומיושב בזה התוספתא בחולין (דף י"ב) צדין לרוב מזויין אלל שחיטה מומחין הם במה דלא קחמי שם גם נגנבו התרנגולין ומלאן שחוטין, וקאמר דמלך דשם יוכל להיות דהיחה השחיטה גם בשעת הגניבה, ולכן אף דגנב לא הוי מומר לכל התורה בכ"ז בשעת הגניבה הוי מומר לכל התורה, ולכן אם היחה הגניבה בשעת שחיטה יוכל להיות דחבר ג"כ, כנראה דסתם גנב לא יחלל שבת ובכ"ז לשבור המעול בשבת לגנוב יחלל, אלא אפילו שלא בשעת מעשה אחרי שעה שנתפרד מחברת הכסילים, הרע פועל בקרבנו ע"י שישב עמהם בשעת הקודמת צלוות א חדא, שבהמשך זמן כאשר יתקבלו השעות אחת לאחת יתקבלו לחשבון כמה ימים שלמים עד שנתעשה ההרגל לטבע שני ונעשה רשע מומר לכל התורה כמוס. והאב הנאמן המשכיל על דבר אמת עיניו צראשו להביע מראש מה תלמח מזה. ומקשה לכו יפול צרעה ובנו יהיה אח"כ תוגת סוריו. ולא יעלה על לב האדם לומר מה שייך האב לבנו בחטאחו, דכלא לא יומחו אבות על בנים, דבאמת זהו רק צעבו, אבל

בודאי לא יוכל להגיע למדרגתו ממקום אשר מוחלב ממנו גם האב בחטאח בנו הרשע. דהנה באדם הוי הדין בהזיק דכחו כגופו, דההלכתא מה דליתא בצרורות לרבנן דסומכוס לחיי נזק הוא רק בצממה, כלליתא בצ"ק (דף כ"ב) דחיוב אשו הוי כמו חליו באדם וחליו דאדם הוי כמו גופו, וה"כ מכ"ש בנו דהוי מגופו בעלמו (דהוא כעין בעיית רבא (שם דף י"ז ע"ב) לענין מנח חבירא חבד ועי"ש), ללא גרע זיה מה שהוא כחו, והוי בודאי כחו כגופו, ולכן הוי מעשה הבן להאב לענין מדרגתו שגייע בעוה"צ למקום אשר נחלב ממנו חלוי נמי במעשה הבן, דאם הוא עושה טוב וגדול הוא בחורה חוי יגיע מדרגת האב בנשמתו לאיזה מדרגה אשר לא עלה מעולם צדעת האב להגיע לזה, דהיינו מדרגת גדול בחורה מלך בנו משום כחו כגופו. ואם ח"ו הוא להיפך שכולך הבן בדרך לא טוב ורחוק הוא מהתורה, חוי גם האב ירד למדרגת בנו מלך הדין דבאדם שהזיק דכחו כגופו כנ"ל, אשר הוא ג"כ ירד לאיזה מדרגה אשר לא עלתה צדעת האב מעולם שירד למדרגה פחותה כו דמדרגת ריחוק מהתורה והוא נחשב לשונא תורה ולומדיה אשר חין מדרגה גרועה מזו. וכמדומי דראיתי זה באיזה ספר מספרי מהר"ל מפראג זלוק"ל. והגם דמרש"י (שבת דף ק"א) משמע דאין מוטל על האדם להזכר מחלטה פן יאנס ויבא לבסוף לידי עבירה כדכחב שם גבי פחילות ושמנים שאסרו חכמים להדליק בחנוכה משום דכחבה זקיק לה ופירש"י דלמא יפשה אח"כ ולא יתקן, וביארתי בחידושי שם דכוונתו דאילו באונס לא הוי אסרינן מחלטה להדליק שמא יארה אונס, ומיושב בזה קושיית התוספות שם דבשצק מוכרח להיות אונס מלך דאסור יעויין שם. בכל זאת צידון דידן לריך להזכר האב שמא אחר כך יבא לידי פשיעה גמורה, כי כשורחה האב שבו נעשה שיקון משומם ולא יעורר בו ולא יפריש אותו ואז כיון דרש ביה נעשה לו כהיתר כי כך דרכו של יר הרע פו' ואין לך פשיעה גדולה מזו. ע"כ מה שנקרא האב בוגר ויקולל חלקו צארץ בגלל חטאח בנו לא על שעה זו שכבר יאל בנו לתרבות רעה כי אם על תלחנו מה שלא השגיח האב מקודם כל מלעדי הבן לבל יפול לבסוף במחמורת רשעים. וכמו שצריך האדם להזכר בעלמו בשמירה מעולה שלא יבא לידי חולי הגוף ותלמח מזה סכנה להכפש ע"י מאכלות אסורות שילעזך אח"כ להבראח גופו, על אחת במה וכמה שצריך להזכר בחולי הכפש בעלמה להשגיח על בנו בהדרגת מישרים למען לא יפול אח"כ זה הבן בחולי הכפש להיות אח פושעים נמנה. וזה היה פחד יעקב אבינו לבלי

חת את בנימין להלך עמם מיראחו פן חקראנו אסון
 היינו שיגשר במלרים וישקע בין המלריים הרשעים . ולכן
 אמר יודם בתחלה זזה הלשון אשר ימלא אחו מעבדך
 ומת וגם אחמו נהיה לאדוני לעבדים ולא"כ אמר בשינוי
 נהיה עבדים לאדוני , גם למה הסכימו להיות כולם
 עבדים ולא אחד בלבד . הלא שהיה הדבר שיעקב חשש
 על שני דברים בחאמו והוא לבדו נשאר , כי היה די לו
 בחאמו ואחיו מת בלבד , רק בודאי דהכוונה מלך לאחיו
 מת לכן חשש פן יקרה גם אחו אסון להגוף מלך הדרך
 ויהיה סכנה להגוף , ומלך דנשאר הוא לבדו מאמו בלא
 אח , חשש עוד חשש אחר שלא יהיה מן שיתערב עמו
 כ"כ ויהיה לבדו בין המלריים וילמד ח"ו ממעשיהם זה
 חשש סכנה הנפש , לכן מטיים והורדחם את שיבתי
 ברעה שאלה , דהיינו הגיהנם כדאמרו חז"ל , דהוא
 מלך נפש בנו שילרע פכול במטח כדאמר הגמרא
 בפסחים בפרק מקום שנהגו , לזאת אמר יודם מתחלה
 נהיה לאדוני לעבדים דנכלל גם עבד כזה דאנשי חיל
 במדינה . אבל אח"כ כשאמר יוסף אשר נמלא בגביע
 צידו הוא יהיה לי עבד , שר"ל יהיה צייתי , ולכן אמרו
 אח"כ לאחר שנמלא בגביע , בשינוי שנהיה עבדים לאדוני ,
 דהיינו שנהיה כולנו צייתו ולא להשאירו לבדו ציית
 המלרי פן יסוף ארחות דרכו ומדוקדק הלשון גם אחמו
 וגו' שנהיה כולנו ביחד . ויוסף הבין זה ממה שאמרו
 הלשון גם אחמו גם , דודאי זה אוי מאביהם שלא יאמר
 לבדו , ולכן אמר בדיוק דברים שהם נגד רעום , דהוא
 לבדו יהיה לי עבד ואחם עלו לשלום אל אביכם , כדי
 שמויכותם זה יבא לידי הסודעות איש לאחיו . ויהודם
 נרעה מזה לאחוריו מלך כוונת אוי אביו . ע"כ נגש אח"כ
 ציכות נמרץ כמבואר בכתוב , ואמר כי איך תעלה אל
 אבי והנער איננו אחנו , דהיינו שאיננו אחנו יחד , ואמר
 עוד ונפשו קאורה בנפשו , דציאר החסרון מה שמגיע
 אם יחסר אף רק אחד , מלך דכולם בנפשותם קשורים זה
 בזה , ואם יחסר אחד ולא יהיה י"ב שבטים יהיה בעל
 מעלת כולם , אשר המרכבה עומדת עליהם אם יהיו כל
 ה"ב שבטים ביחד . ודי למבין :

על פי דין כפי הסלכה כפסוקה בחושן המשפט ,
 לפי טענת החובע , והכחצו לא רלה ליפגע ומשלים ,
 וכגם שפסקו דין לפי שכלם ולא עווחו את דין חליטה ,
 לפסוק להיפך נגד דעתם המכרעת , בכ"ז יוכל היות
 כי אם ירדו לעומק אוחו הענין כי יפכילו להבין אשר
 כי החובע וזקקו לטובתם רק בעלילת דברים בעלמא .
 וזה נקרא דין שלא לאמיתו , שאלמלי דקרוקו בעיוס
 להבין ולחקור לב החובע וטענותיו דקדוק עלום כי עתה
 סבבוו דברים ובשאלות שונות עד שהים נלכד בערמחו .
 נמלא דאף שפסק דין וחליטה לומר שהדין הוליא פסק
 שקר מפיו דהא לפי טענת החובע וגלגולי דבריו שורת
 הדין כך הוא , מ"מ אין זה אמת לאמיתו על זד כחליטו
 להליל עשוק מיד עושקו בחרירות המרלה להלסים אשר
 אף לו יפוטו כמבואר בירושלמי סנהדרין פ"ק הלכה א'
 יעו"ט . והקב"ה אמת לאמתו (על זד כחליטו) עד הקלה
 האחרון מגבול האמת כציכול , וזה רעה חולי ועלת הילך
 לפחות את האדם שלא ילמוד צייתו ולא יחדור אל כל
 מעשי התורה בחשבון הנפש עד דקדוקה היותר ראו ,
 יותר מעצירות גלויות משום דמלך זה יחטא ואשם
 לעשות משגגת חטבותו , שלפי דעתו הכל בדין הוא עושה
 מה שטובה מלך דהוא כפי האמור בשו"ע , ולכן לא
 יגיעו אליו בחמת ג"כ עושין ויסורין ע"ז , כיון דהוא
 עושה כפי ההלכה המבוארת בשו"ע , ולכן אינו עושה
 ג"כ חטובה על דבר זה מלך דלא חוי בזה חיובה , ולכן
 הוי ראו הילכה"ר לפחותו לאלו משום דעכ"פ אין הקב"ה
 משרה שכינתו עליו אף משום זה להיות נכנה בהבמ"ק
 משום דלא יכלו להיות שקרובים זל"ז לילך יחד כציכול
 לצייל במקום הקודש מלך דאין דומים בדרכיהם , דדרכיו
 של הקב"ה כולם מישרים ואמת לאמיתו , ודרכיהם הוי
 רק אמת ולא לאמיתו , ולכן אינן דומים כציכול להיות
 ביחד , רק ישגיח עליהם לאופן זה בהסתר פנים כדכתיב
 ואנכי הסתר אסתיר וגו' דמשגיח עליהם בגלות רק
 מרחוק דזהו בהסתר , [ולכן אין נקרא נמי שמו דקודשא
 בריך הוא כדנכתב כדכתיב לעלם , וכדאמר הגמרא
 בפסחים (דף נ) רבי אבינא רמי כו' מלך דמעשיותיו
 מהשגחתו על בני ישראל ברחמים דהוא שם הוי"ה ב"ה
 הוי רק מרחוק בהסתר , וזהו כי יד על כסיה מלחמה
 לש' בעמלק , דהיינו בעת קץ המשיח דיפרד החייב
 מהזכאי והי' החייב כולו חייב והזכאי כולו זכאי כמבואר
 בסנהדרין (דף ל"ח) בהמאמר דאין בן דוד בא כו' וכמו
 שהבאנו לעיל מספר אבן שלמה מהגר"א ז"ל , ולכן יהי'
 כל דבר מהזכאי במה שיעשה אז באמת לאמיתו מלך
 שיהי' זכאי כולו , וכן יהיה גם לימודם אז בשלימות
 צעומק

ובאשר נחבזון בינה , סנה לחולי הנפש לרץ זהירות
 יחירה מקודם יותר מהזהירות לחולי הגוף , כי
 למחלת הנפש שהוא ענין דק ורחמי נדרש לזה רוב חשבון
 ועיון עמוק . ומטעם זה אמרו (סנהדרין דף י) כל דיין
 שדן דין אמת לאמתו , היינו להוליא דין מרומה ,
 כדאיחא בחוספות שבת (דף י) ד"ה דין אמת לאמיתו
 כו' ועיון שם , והכוונה כגון שהחובע חייב שבושה

בעומק ולאמיתו, דמלך זה נפסוק לעמיד כדברי ז"ל
 כדליתא במדרש, מלך דהס הוא מחודדין טפי וז"ל הוא
 הרבים אף ללא היו מחודדין לירד לעומק הדבר כז"ל,
 בכל זאת כיון דגם הס היו התלמידי חכמים שדור דגם
 דעתם נקרא לירוק הדעות והס היו הרבים היו הלכחא
 כמוס, ואך לעמיד דיהיו הרבים לומדים בעומק מלך
 שיהיו כולן זכאין כנ"ל ויהיו גם הרבים מכוונין למחודדין
 טפי ויהיו אז הרבים מכוונין לעומק דאמת לאמיתו,
 ולכן נפסוק אז הדין כדון עומק דאמת לאמיתו, ולא
 כהפסק דפסקינן השתא כהרבים הס דליין מכוונין
 לעומק דיון מלך דחורה לא בשמים היא, רק כפי הבנה
 פסק דינו כדליתא בירושלמי גם לענין בחוליה חוזרין
 דנהפכו עבשי העולם מלך פסק דינא ועיי"ל, ולכן אז
 דהרבים יהיו מביינין כבשמים, דלא נפסוק פסק שלנו
 בבית שמאי דהיינו לעומק האמת לאמיתו, וזהו כדאמר
 הגמרא בז"מ בהשוכר (דף פ"ו) ספק נגע ספק לרעה
 הקב"ה אומר טהור וכל מהיבחה דרקיעא אומרים עמא
 מאן מוכח נוכח רבא דר נחמי דהוא יחיד בנגעים
 ובחללות, ופסק הרמב"ם בפרק ז' מהל' אבות הטומאה
 ס"ט דעמא, וכבר נתקשו בזה רבים על עיקר המחלוקת
 עם קודשא בריך הוא ואך פסק הרמב"ם נגדו דעמא,
 ואך לפי"ד א"ש, דקוב"ה דאמר אמת לאמיתו הוא
 טהור, ומתיבחה דרקיעא דאמרי לפי הבנה ללא ידעי
 אך הוא טהור והבינו רק הדין אך שהוא עמא, ואמרו
 מאן מוכח מכלן דנדע אך שהוא טהור נוכח רבא בז"ל
 שהוא יחיד בנגעים וחסות, ורק מדכחא כאן יחיד
 בהבנתו בנגעים ולכן אזלין אחרי רבים מלך דהחורה
 לא בשמים היא ופסקינן דעמא, ולעמיד דהרבים ג"כ
 יבינו להאמת לאמיתו נפסוק אז באמת דעבור כנ"ל.
 ולכן כחבנו דבעת המשיח דרבים יבינו האמת לאמיתו
 מלך כנ"ל דהזכאי יהי' כולו זכאי מלך דיפרד אז
 מהחייב שיהי' כולו חייב וילמוד בשלימות לעומק הדין
 ויבין מלך זה האמת לאמיתו, ועוד דיבין אז עומק
 הדין מלך דנקל אז להבין מדקודס, משום דכל זמן חזון
 החורה היא בנקל יותר להבין, וזה מהמבארים שמבאר
 הראשון לשני והשני מבאר עוד אח"כ יותר להבארים אחריו
 עד שהידיעה בעת יותר קלה, כדחני בפרקי אבות
 וז"ל משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ולא קחתי
 ג"כ ויהושע קיבל כעמשה, ורק הענין כפי הנ"ל דהיו
 מבארים אחד לשני והשני לשלישי, וזהו ומסרה דהיינו
 שהב' מסר ג"כ אח"כ והי' מבאר לשלישי, ומה שלא
 ביאר הראשון כעמשה שיבינו גם דור האחרון ולא נלטרך
 אח"כ עוד ביאור שני לביאורו, וזהו מלך שכמו שהמבאר

לקטנים מה שרבינו לפי הבנתם אינו יכול לבאר לגדולים
 לפי הבנתם, וכן גם מי שרגיל תמיד לבאר לגדולים לפי
 לימודם לא יוכל לנמסר שכלו ולבאר לקטן בן חמש שנים
 ללמוד אל"ף ב"ת כי לא יוכל לדבר עמם לפי מיעוט
 הבנתם, וזה נראה בעליל לכל נבון דבר. ולכן לא הי'
 משה רבינו יכול לבאר רק כפי גודל הבנת יהושע ולא
 להקטן ממנו, ויהושע לוקנים וקנים לגביאים. ויהושע
 ג"כ לא היה משיג עד שביאר לו משה. והא' ללא קאמר
 גם בפקד"ה מסר, משום דלא לא היו שפיר דיבאר גם
 לדור האחרון, דהקב"ה יוכל לבאר גם לקטנים דהוא כל
 יכול, ובאמת מה דיתתה מתחלה בביאור קצר הוא רק
 מלך משה רבינו ע"ה דהוא לא היה מבין בה אינו
 היחה ניתנה לפי שכלנו הקצר, מלך שכלו הגבוה, והיחה
 קבלת החורה כמו שהיא, מלך משה. ולכן אמר משה
 קיבל תורה, דיתתה כמו שהיא, מלך משה, ולא יכול
 לכחוב מסר דלאש הקב"ה היה ג"כ מבאר היה מבארה
 גם לנו דהוא כל יכול כנ"ל, וכן נדבר מזה עוד להלן
 בסוף דרושנו ועיי"ל. ולכן כל זמן הקדום היחה החורה
 יותר סתומה לפי שכלם הגבוה, וכל זמן חזון שח"כ
 שהשכל ירד ממדרגה למדרגה שחתומה, לעומת זה
 נהיחה הידיעה יותר קלה, כדי שיהיו שוין בידיעתם
 כל דור ודור. וזהו הכל מחסד הסי"ת הטוב, דידיעת
 חכמי תורה שכלל דור ודור מדור הראשון ועד הדור
 האחרון יהי' שוין. דכפי זמן הקדום שהיה הראשון בזמן
 במדרגת שכלו גבוה מהאחרון, כן לעומת זה נהיחה
 הידיעה יותר קלה להאחרון, ולכן סהי' ידיעת האחרון
 עם הראשון שוין בידיעה, ורק דנ"מ דמקודם היחה
 ידיעתם מלך שכלם הגבוה, ולפי שהיחה סתומה לא
 היחה ידועה רק להחכם, והחכם השיג הרבה בשכלו,
 וכל הדור היו מביינים רק מעט, ולכן היה הפרש גדול
 בין החכם ליחר המון העם. ובזמנים המאוחרים אף
 שהיה חכם הדור גדול בידיעת החורה כהראשון מלך
 הידיעה שנהיחה יותר קלה ע"י המבארים, אבל עיי"ל
 הבינו גם כל הדור יותר בהחורה, ולא היה הסבדל גדול
 כ"כ בינם לבין החכם כמו מקודם. וכן בכל זמן המאוחר
 חיה הידיעה יותר קלה, והחכם האחרון סוגדל ידיעתו
 כמעט כמו הראשון בשכלו הגבוה מפני שעולם כונס ע"ג
 ענק, והדור יבינו ג"כ יותר משום דהידיעה נהיחה קלה,
 ומלך זה הסבדל מהמעט בין החכם והדור בכל דור ודור.
 ולכן איחה צוה"ק שבקבא דמשיחא כל רביא דעלמא
 ידעו את קץ המשיח, והוא מלך דהידיעה לא חיה אז
 אך מלך החכמה רק מלך דחיה קל להבין, א"כ כל
 רביא דעלמא יהיו יודעין, וכן בכל זמן חזון עד שיבוא
 סומו

לשאל עוד א"כ מה ירויה היל"ר בזה יותר מצעירות הגלויות כיון דסוף כל סוף גם בזה בא לידי חשובה ויבנה המקדש, ואך לירויה מזה אריכת חורבן ביהמ"ק לנריך להיות עד שיסובב מזה שיוכל להצמות המקדש על מכובו, וכל זה גרם להם מה שלא למדו היטב ולא דרשו וחקרו את הדין כלעצירות גלויות שיוכל לעשות עליהם ויעשו אח"כ חשובה. וזהו שאמר הנביא (ישעיה א') רחמו הזכו ססירו רוע מעלליכם מנגד עיני וגו', כלומר הנם שנגד עיניכם הוא דין אמת אבל אינו לאמיתו כפי מה שהוא בעיני. לכן "למדו היטב", שתלמדו בעיון ובעומק דעת. "דרשו משפט", שתדקדקו בדרישה וחקירה לדרוש ולחקור היטב בטענת הנידונים, "אשרו חמוץ שפטו יחוס ריבו אלמנה", ר"ל לרין לאמתו. ואמר עוד "ואלרוף כבוד סיגין ואסירה כל בדיליך" כמו שביאר הגר"א ז"ל שיבדלו הרשעים מישראל ויהיו זכאים בזכו וילמדו בעיון ויפסקו אמת לאמיתו, ואו "ואשיבה שופטיך כבדאשונה וגו' ליון במשפט חפדה", שעל ידי שיפסקו הדין לאמתו ישרה הקב"ה שכינתו עליהם ויבנה בית המקדש מעון לשכינתו ית"ש. וגם בחפלה לנו אומרים מתחלה שיקבץ נדחי ישראל, דהיינו משום דזה הוא הכלל דבכל מקום דכתיב העם הם הרשעים וכ"מ דכתיב ישראל הם זרע בני יעקב, כדאיתא במפרשים, ולכן מבקשים שיקבלם יחד, ר"ל כי עתה הרשעים כמו מפסיקים בחוך זרע ישראל בין איש לאתיו מלך שנתערבו בחובנו, וכשאתה מוצא כנסיה של בני ישראל ויבא גם השטן בחוכם מאוחן הרשעים להשחית ולהרשיע ולעשות פירוד בין הדבקים, ולכן לנו מתפללים שיבדלו מבינינו, ונהיה מלך זה ביחד. ולכן גם אח"כ כשנהיה כולנו זכאין וללמוד בעיון הראוי מזה להבין בעמקות התורה שנפסקו דין אמת לאמיתו. ולזה אמר ג"כ וסדר ממנו יגון ואנחה, לפי מה דאיתא במדרשות ה"ל שלעתיד נוקים הלכה כבית שמאי, וזהו כהג"ל משום דסברה ב"ג שהיו מחדדי טפי הוא אמת לאמיתו, אך לנו מוכרחים לפסוק כב"ה ע"פ הליווי אחרי רבים להטות מפאת קוצר שכלנו והוא לנו ליגון ואנחה, שאין לנו יכולין לעשות רצון בוראנו לרין לאמיתו כדרכיו, וע"ז לנו מתפללים שיסיר מאתנו היגון הזה ויגיה אור על דרכנו, ואורו ואמתו המה יגמונו. ואומרים עוד ומלך עלינו, להנה אם אין עושין רצון הבורא זה אינו נקרא שאינו ח"ו מלך עלינו, מלך דמענישים אותנו עד שנהיה כפויים לעשות רצונו יחברך, ואך בזה דאין ראוי ע"פ הדין לעשות רצונו האמתי משום שהוא נגד פסק הלכה לפי קוצר שכלנו, ואדרבא דעושין אותו להיפך,

לזמן אשר בקטן כגדול יחד יחדמו צדיעתם ואז יהיה סוף זמן הקץ כדכתיב (ישעיה י"א) ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, דהיינו בסוף הזמן תהיה כל הארץ מלאה דעה באין הבדל מקטן לגדול. וזהו שמסיים הכתוב כמים לים מכסים, דהיינו ככיסוי הים דהוא צמים, דבטבע העולם אם מכסים דבר באיזה דבר גוש אזי אינו נראה הדבר המכוסה, אבל אם מכסה דבר כלול, אזי נראה הדבר המכוסה שתחתיו, וזהו כמים, דיהיה המכסה כלול כמים, ויהיה נראה מתוכו הדבר המכוסה, ית"ר שיתקיים בנו צב"א. ומלך לחלו שני הסיבות, האחת מלך שיהיה כולו זכאי ויהיה גם לימודם בשלימות לעומק הדין כנ"ל, והשנית דהידיעה תהיה צנקל כנ"ל, תהיה אז ההתגלות עליהם שידעו הכל האמת לאמיתו ויהיו דרכיהם כדרכיו של הקב"ה, ויובלו אז להיות מקורבים לילך יחד כביכול בטויל במקום הקודש שישרה שכינתו עליהם שיושלמו דרכיהם אז שישגח עליהם בהשגחה הפרטית הנסית שלא בריחוק והסתר רק בגלוי, ולכן לא יהיה אז שם הוי"ה ב"ה דהוא בהשגחה הפרטית הנסית בהסתר רק בגלוי כשהגהו מלפנים בישראל ויהי' אז השם יתן לקרות כדנכתב ואז לא יהיה לעלם. וז"ל הקרא כי יד על כס יה מלחמה לך' בעמלק, דהיינו בעת מלחמת עמלק דאז הרשעים עוד אינם כדאיתא צילקוט, ויפרדו אז מישראל שהם זרע יעקב הכשרים, דיהיה הזכאי כולו זכאי מלך דהחייב יהיה כולו חייב, ויהיו דרכי הזכאים דרכיו של הקב"ה בשוה דיוכלו להיות מקורבים יחד וההגהה תהיה בהשגחה פרטית הנסית ע"י שם הוי"ה ב"ה בפרסום, דהוא כי יד על כס שהשם יהיה שלם דהיינו גם בגלוי גם לקרותו ככתבו, כדרשו חכמינו ז"ל על פסוק זה, שאין השם שלם ואין הכסא שלם וכו'.

וד"ל להבין כל הדברים שכתבנו בקיצור:

וגחזור לענינו ה"ל דזהו הרויה מהיל"ר דלא יוכל להבנות ביהמ"ק ע"ז, תחת אשר אם היה מסיחו לעצירות גלויות ויכל היות כי היה משיב לבו אח"כ לעשות חשובה, אבל בזה שמסיחו ללמוד שלא בעיון (כשכל בעצירות) ולא במהרה יתן לבו לעשות חשובה. ונשאל עתה מה יהיה הסוף מזה עיון דליכא על זה עונש ולא יעשו מעולם חשובה על זה. אבל זה יתורץ לנכון דמשום דמזה דלא פסקו הדין לאמיתו יסובב שאח"כ יתרכו מזה אנשים שלא יאצו לשמוע לב"ד ויהיה גרם דלא ירצו לשמוע להם גם למה שאומרים דאסור, דזה מצעירות הגלויות ויתחייבו עליהם עונש ויעשו חשובה, ואז יוכל שפיר להיות ג"כ בנין צב"מ"ק. ואם מחזור

עד עת לעתיד, בזה יתראה כפריקת עול ח"ו, ולכן אמר שפיר דע"י זה יהיה ניכר שאתה מלך עלינו. ואז יהיה לך קנו במשפט, כלומר דלהדריקנו בהמשפט שכל לפנינו לרין משפט אמת לאמתו שהוא התכלית המקווה להשגחה שכינת עוון בקרב ישראל במהרה:

דחפלים לעשות מלוא להקים המלוכה ע"ש ישראל, והלומדים שצדור אינם מניחין אותן לעשות מלוא, כן אמרו אז וגרמו עי"ז החורבן כמבואר בהפר יוספון. וזה היה ג"כ חטאת החמימים אז מה שהיו מניחים ח"ע להסתפות מהרשעים שצדור. וכן בכל דור ודור הוי החטא דהחמימים מהסמוך עם זכור, דנחיצה פעמים מעשה שטן מללית ומראה להם אשר עוב יותר עוב לשמוע להרשעים שצדור, דזו היא מלוא וטובה יותר ממה שאומרים להם החכמים שצדור. וזהו מ"ש בגמרא על מאה"כ וזיוס פקדי ופקדי עליהם חטאתם, שאין לך פורעניות בכל דור ודור שאין מלודף לו קלת חטא ממעשה העגל, דנראה דזה הוא ג"כ כענין הכ"ל, דאין לך דבר שיביא פורעניות לעולם אם לא יהיה בו קלת גס מזה, דהיינו שיהיו סבורים על עבירה שהיא מלוא ויעשוה מיד בהשק רב שאין להזיז ממנה, וע"י סיבה זו ללכדים החמימים בערמת הרשעים הם, וזה עון חמור מאד, דעל אגת איש שהיא עבירה גלויה לא כחבה הסורה רק העונש ולא יותר, אבל בסופה שנסתרה מלינו שנותה הסורה שימחו שם הקדוש אל המים כדי שתחגלה העבירה. וזהו ג"כ כוונת הכתוב צפרשת ללבים פן יש זכס איש וגו' אשר לזבו פונה היום מעם ה' אלהינו ללכת וגו' פן (רק בלזבו) יהיה זכס שורש פורע ראש, דהוא אינו גלוי רק בקרבו, והתברך בלזבו לאמר שלום יהיה לי, כי רק בשרירות לבי אלך, כלומר מפני שהרע הוא טמון ומכוסה בלבו ולא בגלוי. ולכן מסיים הקרא להיפק, לא יאבה ה' סלוח לי יותר, ועוד יקלף עליי ויענשוהו מדה הנגד מדה, ומשום דהוא רק בלזבו בסתר, לכן יעשן אף ה' (דהוא ג"כ כעין סתר כניכול) וקנאחו בליש הווא יותר, ומחה ה' את שמו מתחת השמים, דהשו"ת יסבב סיבות דהעבירה הנסתרת חוכרת להחגלות ואפילו ע"י סיבה שעל ידה יתמעט כבוד שמים כמו שילטרכו בסופה למחות הבס אל המים, אף גם זאת לא ימנע מאתנו, כדרי להבדיל חוטא כזה לרעה מכל שבטי ישראל, דהיינו שרעחו תהפרסם לכל בלגוי, וזהו לשון הבדלה דפרוש ומובדל הוא, וכמו שהסיר בסופה מחיית השם כדי שתחגלה רעתה בקבל, וזהו ככל אלות הצרית הכחוצה בספר הסורה הזה, כלומר כשבועת האלה הכחוצה בסופה צפרשת גשא, וכמה"כ עת לעשות לה' הפרו חורקת, וכמ"ס הסו"ע סוף מסכת זרכות על פסוק זה דכשיבא הקב"ה להפרע מהרשעים יזדמן להם סבות להפר הסורה כדי שיבא עליהם העונש במשפט, וזהו ענין ארוך ורחוק עמוק עמוק מי ימלאנו, ועי"ש דזהו ג"כ כוונת הכ"ל, דכשיבא הקב"ה להפרע מן הרשעים יזדמנו להם סיבות מקודם גם להפר תורה

ולדברינו הכ"ל להסיבה העקרית לכל העבירות הוא מה שאין לומדין בעמקות שילא הלימוד וגם פסק הדין באמת לאמתו, ראשית למשום זה אין יכול המקדש להבנות וכמ"ש לעיל, וגם דאין יודעין משום זה להבין איזה דבר שיוכל לבא מזה לידי גרעון גדול לבסוף עד שידיעתם הוא מלצר כ"כ עד שיתספק להם לומר על עבירה גדולה שהיא מליה, כמו הדין דאסור לקדש אשה עד שיראה וכמו שנבאר עוד להלן, ולכן כחצנו למשום זה לריכין הלומדים שצדור לירד תמיד לעומקן של כל הדברים כדי שלא יבאו לכל זה, והסמוך עם יראו וישמעו מהלומדים שצדור איך להסתנה. ולפ"ו ימא ג"כ דמיעוט הסובונות הלומדים על המון העם ה' ג"כ בענין מעשה העגל, לנכאורה לדבר זר יחשב שאהרן וכל ישראל העמידו עגל ושקין משומם, אלא שגם שם היה רק ידי הרשעים בעון זה שהם כספחת לישראל בכל דור ודור וידם עשתה מה שעשו, כמבואר בזוהר הקדוש פרשת תשא בביאור כל המקראות בפרשה זו, והרשעים הם שכוננו לעבוד אלהי נכר בפועל, ורק בערמתם לקחו את לבות בני ישראל החמימים באמנם אחרי כי זה משה האיש אין מחסך עוד בחוכנו, ועלינו חובה לקיים מלוא מינוי השופטים שהיא מלוא רבה למנות עלינו מנהיג ופרנס אשר ילא ואשר יבא לפנינו, וזה כל פרי רעתה של החנופה להקדש מטומאתה ולהלביש את עלמה באדרת שער של מלוא למען כחש, ועי"ז היו נוקשים חמימים להסתפות אחריהם, וגם נלכדו מלך חסרון הכנתם דהיו סבורים על העבירה שהיא מלוא, דלא היו רואים אז לשמוע להלומדים שצדור דהיינו שצב לוי דאינם לריכים למנהיג דלמחר יבוא משה משום דיוס עליהו אינו מן המנין כדאר"ל בשבת פרק אר"ע ועי"ש, ומלך דהסרעמו הרשעים הם הע"ר אז על הלומדים שצדור היינו שצב לוי, שהם לא יעזבו לעשות מה שצריך ואינם מניחים לעשות גם מלוא זו, כדרכם תמיד בכל דור לפחות החמימים באופן כזה דרואים לעשות מלוא ואומרים על עונות חמורות ששקולים ככופר זכה"ת כולה, שהם מלוא, והלומדים שצדור שאינם מניחים אותן לזה הם מורים נגד הסורה. וכן היה ג"כ בשעת חרבן בית שני דהצדיוני היו חפלים להלחם עם הרומיים נגד דעס ר"י בן זכאי וחציריו, והיו אומרים

לדינו כדי שיפרו החורה בגלוי ולא יהיו מעשיהם הרעים
 בהסתר רק גם בגלוי ויתודע עו"ל על מה בא ענשם,
 וזהו מה שכתב כדי שיצא עליהם העונם במשפט גלוי
 לכל. ולכן לא יבצר מהשי"ת להסב סיוות בעקבת
 דמשיחא ה"ף אם יתמעט על ידם קלח כבוד שמים, בכדי
 שלא יהיה עוד החייב קלח זכאי וקלח חייב דהיינו חייב
 מצפנים וזכאי מבחון, והזכאי ג"כ מקלח חייב ומקלח
 זכאי רק דיפרע מעשיהם הרעים מבחון, והחייב יהיה
 כולו חייב גם מבחון כמאמר הג"ל דלון בן דוד בא
 אלא בדור שכולו זכאי כו' כאשר בארנו בדברינו הקודמים
 בשם הגר"א ז"ל, כדי שיהיה ידוע על מה בא ענשם,
 ויהיה ג"כ מלד זה הזכאי כולו זכאי וזה דהפרו תורתך
 היינו ג"כ כה"ל, דאף שיהיה קלח חילול שמו ח"ו
 מהסיבה דקודם הנקמה, בכ"ז אין מעורר להסם מלעשות זו
 הסיבה בכדי שיהיו מעשיהם גלויים וידועים לכל על מה
 בא הפרעון מהם בכדי דיפרד מלד זה הזכאי מהחייב
 ויהיו כולו זכאי, דתלמח מלד זה הגאולה בכ"א. וזהו
 כוונת הקרא „ומזה ה' את שמו", דהיינו שיהיה גם
 שימחה שמו בכיבוד מלד החילול השם הג"ל מסיבה
 הקודמת, כדי להבדילו לרעה מכל שבטי ישראל דהיינו
 דרעתו חסיה מלויין לכל בגלוי, דלשון הבדלה הוא
 פרוש ומובדל, וכדמליו בסופו ג"כ דיניה אף שימחה שמו
 יתברך אל המים כדי שיחגלה עונה לכל. וזהו דכתיב
 ככל אלות הברית הכחובה בספר החורה הזה, כלשון
 הכחוב בסופו „יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך":

וגחזור לענינו הג"ל בעצירות הגדולות ששקולין ככופר
 בכל החורה כולה וכבירים שהם מלות גדולות.
 והעונות שיארע במלוא גדולה הוא יותר גדול מבזוהר להלן,
 ולכן הוי ג"כ חמור מאד עד שיחגלה דיביו יודעים כי מה
 שהם עושים הם עונות חמורים, וזה וקרא ג"כ בשם
 עגל, מלד דענין העגל הורה על שם דבר עבירה שאינה
 ניכרת מבחון לפי הפשוט ורק דיראית עוד להיפך היינו
 למלוא, ואין נראה הסחרון ממנה רק בעיון עמוק. מלד
 דהעגל הראשון שהיה אז הוי ג"כ באופן זה כאשר בארנו
 מקודם, ולכן שפיר אחז"ל דלון עיקר פורענות בעולם
 על איזה עון אם לא התערב בו ג"כ מחטא העגל,
 ר"ל דוגמת חטא העגל שהיה מכוסה בלעוף ונראה להם
 עוד למלוא. ורמז לומר דיהא מלורף בחטאם גם חטא
 זה משם עגל שהיה עמון ומכוסה כנ"ל. והוא הדבר
 אשר דברנו שכלכדו אז בידי הע"ר באמרם להם שכוונתם
 למלוא, שאלמלי היו אומרים בגלוי כי לעשות עבירה הם
 מתכוונים, שומע לא היה להם:

ובדרך נחות אמרנו כי זאת הוי המלוא אהרן באמרו למי
 וזב, שכוונתו היתה לומר אחרי כי זה יקר המליאות
 להשיג מנהיג אלהי במשה שעליו נאמר ה' את אלהים,
 ואמרו במדרש מחליו ולמטה אים ומחליו ולמעלה אלהים,
 ומי מציא לנו עכשיו חמורתו להיות לראש ומנהיג בהסבם
 כל העדה כמוכו, אם לא כי נפנה לגבר היותר מורם
 בעשירות שהיו דבריו נשמעין בהעדה, ומפני המחלוקת
 לכל יאמר כ"א הוי הוא היותר עשיר מחבירי ע"כ לזה
 להביא את פרשת הכסף מכל אחד לידו ואז יבחן למי
 משפט הבכורה בעושר וגדולה למנות אותו אלוף לראש
 העדה. ולכן העמיד עגל גדול של זהב למלכת זכרון
 לדעת מעשרו של האיש שהוא יותר מורם בעם. וכוונת
 אהרן היתה שבתוך הזמן שישסה בעשיית העגל עם
 חבריו ופרקיו לפי היופי הראוי שיהיה לגגד העם
 להראות להם את כבוד עשרו של האיש שהוא, וכיון
 דלפחות יתמשך הדבר עד למחר ובתוך כך יבא משה,
 דכבר יושלמו מ' יום מיום עלייתו לחר, כמו שאמרנו
 חז"ל דזה היה טעותם. ואך הערצ רב חכמים היו
 להרע והבינו כוונת אהרן לכן מהרו ופרקו מעליהם כל
 זהבם בחשון וביבואו אל אהרן תיקף ומיד כדי להפיק
 מזימת לבם הרע, וכלל המון העם התמימים היתה דעתם
 נוחה מזה, להם ואהרן ללכדו בדמיונם בחשבם שהע"ר
 לשם מלוא מתכוונים שיהיה להם איזה מנהיג כנ"ל, לכן
 משהבטיח להם אהרן דיעשה מנהיג, לא איכפת להם
 אם יעשה זה בעוד איזה ימים. אבל הע"ר שלעקו
 מנהיג היתה עיקר כוונתם מנהיג ולא משה, ולא להיות
 מנהיג סתם כחפץ התמימים, ומפני שכל ישעם וכל
 חפצם לא היה רק למרות רלון כ' לכן מיהנו גם בזה
 דיתמשך הדבר איזה זמן משום שחששו שמה בתוך כך יבא
 משה, ולכן מיהרו בהבאת הזהב. ואך דלא היה די
 להם עוד בזה שהשתדלו להראות את כבוד עושר האיש
 שהוא המורם בעם אשר לו די זהב ורב פנינים וראוי
 להיות מנהיג לכל העם הזה כנ"ל, דזה אפשר יספיק להם
 להגיע למערתם המתועבה, אבל שמה כשיבא משה לא
 יועיל להם כל זאת נגדו ויודחו הכל מפניו, לכן התחכמו
 לעשות דבר אחר ע"י כשפים. ומעשה שטן הללית
 באשמת הערב רב ממלרים שנחשו בקסמיהם כמו שכתב
 הזוהר הקדוש, וכספס וזהבם עשו לבעל וילא העגל
 הזה, פי אז הראו לעיני העם שחזמן לידם מנהיג
 בכח אלהי חמורת משה, ועי"ו היו מפחיתם להמון העם
 שאין לורך למנהיג אלהי יותר מעגל הזה של זהב ויש בו
 רוח חיים וח"כ אלהות הוא זה ונוכל לעשותו למנהל
 תחת משה בהנהגתו באלהות, ובכן יהיה העגל הזה

לנו למנהיג ולא נזריך עשה לענין עשירות בעשיר היותר מורס בעם כנ"ל. ולכן נבדקו לבסוף בשלשה דקוי מיחה בעושים שונים לכל מפלגות העם, כי הרשעים הם הע"ר שיהיה כוונתם בכל המעשה שיהיה רק לא משה ולכן מיחרו בזה כי חששו אולי בעוד יום יבא משה כנ"ל, וא"כ היה כוונתם שיהיו עובדים לע"ו בפועל, נבדקו במיחה חמורה, אבל זרע ישראל בעושה הקל מהם לפי שמתחלתם התכוונו למלוא, רק מפני שהיו במעשה זו יחד עם הע"ר והתחברו להם אף אחרי שהבינו שכוונת הע"ר היה מקודם רק שמשה לא יהיה מנהיג וחליתם ורלונו לא היה מקודם למלוא שיהיה מנהיג בישראל רק שמשה לא יהיה מנהיג בישראל ויהיה מנהיג אחר לעת עתה, דבסוף יסובב מזה שלא יהיה משה מנהיג עוד, ובכ"ז לא נפרדו מהם המון העם גם אז, מלד כי במעשה זו נתחברו מאד עמהם עד שהיה קשה להם אח"כ להפרד מהם, וכן הוא תמיד אם יקרה אחיה מעשה שיש בה דיבוק התמימים עם הרשעים יחד, דקשה להם מאד אח"כ פירדחם עד שבאחיה הכרח יעשו אח"כ ברצון אחיה מעשים כמעשיהם, ולכן לריבין מאד התמימים לירא מהם מקודם דהיינו שלא יתחברו עמהם בשום חיבור גם לאחיה מלוא מה שאומרים להם לעשות יחד דיבוק זה עם זה, והחכם עיניו בראשו יראה מקודם שלא ידבק בהם לשום מעשה שאומרים להתאחד עמהם יחד כדי שאח"כ לא יבא לו אחיה הכרח לעשות ברצון אחיה מעשים כמעשיהם. וכן היה גם אז, דמלד קשיות פרידחם אח"כ מהם היה כאחיה הכרח להם לעשות באחיה מעשים כמעשיהם. כן בכל דור ע"י דבר קל שמתחברים בו עמהם באים לבסוף לידי עבירות חמורות. כן גם אז ארג להם השפן אח"כ כעבירות העגלה חטאה וצאו לידי עבירה. שע"ו יש להמליץ הפסוק, "הוי מושכי העון בחבלי השוא" ר"ל ע"י חשבון השקר שעושה להם הילכ"ר כי מלוא הם עושים ולבסוף כעבות העגלה וגו'. ובענין זה אמרו בדרך מוסר בהדין המפורש בדברי חז"ל שאסור לקדש אשה עד שיראה, והיא אללם מלוא שהחזיקו בה והרבה מדקדקים בה לקיים אותה כהלכה, ומה נעשה כי אין דורנו דומה יפה, וכמו שגודע דברי הרמב"ם במורה, שהמלות שלא יתכן לעשותם לשם גנות היינו לשם תאוה כמו לינית ותפילין ודומיהם ניתנו צפרהסיה, והמלות שיתכן לעשותם לשם תאוה כגון פ"ו ניתנו בלינעל וזה הפארתס, ולכן יעקב אבינו שעליו נאמר כחי וראשית אופי שלא ראה ע"ק צ"ו והיה פ"ו ושמואל ממש תאוה נמזה. היתה אללו קיום המין למלוא מופשטת מכל מיני תאוה כמלות תפילין וקדומה, ע"כ אמר הב"ה את אשתי וגו', הגם דכמה

פעמים יש גם כמה בני אדם שנקיים מן התאוה בענין מלוא זו בכל זאת כיוון שיתכן בהם אף באיזה פעם שיהיו עושים גם לשם תאוה ונקראים חשודים בדבר זה, ואף דנקראים רק חשודים לאחיה פעם בכל זאת יתכן להם מלוא פ"ו רק בלינעל, כדמיינו גם בהדין דאסור להתייחד עם מי שחשוד אשפיות דמים, דיוכל להיות דבמקום צודד אם אחד יכעיסוהו שם יבא אף לידי סכנת נפשות, אבל לא יקרה בזה באנשים ישרים שע"י כעסו ירדוג נפש וד"ל. ולכן אף דנקראים חשוד רק משום אחיה פעם דיוכל לבוא לידי סכנה בכ"ז אסרו חכמים משום זה הפעם להתייחד עמו לעולם, כן גם בזה הגם דרק באחיה פעם יתכן להיות לשם תאוה בכ"ז מוכרח להיות זאת תמיד בלינעל, ועיין גם ברמב"ן פרשת צרעית על פסוק ולא יתבוששו, שכך היתה המדה באדם הראשון קודם החטא, שהיתה מלוא פריה ורביה אללו ככל המלות ולא תוליד בושם, עיין בדבריו היטב. ולכן גם בדורות של התנאים והאמוראים שאמרו אם הראשונים כמלאכים בו' אללם היה המנהג שלא לקדש את האשה עד שיראה, והיתה זאת צפרהסיה אבל לא בצחינת יעקב היותר נשגבה כמלוא פשוטה משוללת מכל גנות ותאוה, דלו היתה גם עיקר המלוא צפרהסיה, ורק הדורות שאחריו הם דורות התנאים והאמוראים לא היה להם עיקר המלוא צפרהסיה אף מלוא זו דאסור לקדש אשה עד כו', ולהם היה נאה לעשות בזה, ובדורות שלאחר התנאים נתמעטו הלצנות והיו יראים לעשות צפרהסיה גם זו המלוא מפני שלא הגיעו למעלת התנאים שהיה גם מלוא זו נקיה בלי התערבות התאוה. ועתה קמו אחיה אנשים וחושבים לקיים את מלוא זו בדקדוק גול בחשבם כי הגיעו למעלת התנאים, ומה יעלו ממחשבה למחשבה כי יחזיקו עצמם לעלות במעלה הגבוהה אשר ליעקב אבינו, כי כל מה שהמלוא יותר גדולה הטעות שיארע בה רע וגדול יותר ומחרכת את העולם. וכל זאת באהנו על ידי דבוקנו בהרשעים, והם אף כי חלקו מחמלות פיהם כי לשם מנהג הלכה עושים אבל חוכם נחר ורעה בקרב לבנם, אבל באמת על ידי זה יגבירו עוד שנאחס וקנאה חמת גבר לשונא אחתו, וזה כל שכרם כי שכר עבירה עבירה ומהעון עצמו יתדכו היסורין והפורעניות רחמנא לילן, כמו שאמר סכתוב "סיסרך רעהך", שהרע והיא העבירה עצמה תלודנו למדחפות רחמנא לילן. וכך היא המדה בכל העבירות, שהמסבב כל הסבות יתברך שמו יסבב אחר כך הסוף ממעשה הרעע היסוף ממה

ממה שהיה במחשבתם תחלה . שלדעתי בואתם נואלנו גם שרי לוען והתחכמות פרעה נגד ישראל , ומחייב לבנות הכחוב , ועלה מן הארץ" שתמחו עליו כל המפרשים שהי' לו לומר ועלינו מן הארץ , אלא שרצון הכחוב בזה שפרעה הי' ירא פן יברחו מן הארץ ויפסיד מהם תשלומי המס לגבולת, אך שלא בשעת מלחמה לא הי' ירא מזאת, כי בעת השלום במדינה אשכי הכנא שומרים מסביב, אבל בעת חנופת הרב מלחמה שאשכי הכנא יאלו אל שדה המערבה, אך אז הי' לפרעה מגור פן יברחו באשר יברחו. ולא שהיה מחיירא פן יאלו חוץ כולם למלחמה נגדו כי אין בידם מסך וכלי מלחמה , רק שהיה מחיירא שבשעת בלתי בעושה כזו ינוסו מן הארץ ויברחו בהכנא , ולכן אמר , ועלה מן הארץ" , וע"כ התחכם לגרוע מהם חורה ויראה ע"י שיעבדום בפרך למש' עובד ולא יהיו פטוים לעבדות ה' ומוראו ולא יהיו לעם צודל כ"א יעשו לעם אחד עם המצריים , וכאשר איננו ירא מהמצרים שלא יברחו בעת מלחמה , מפני שזו היא הארץ , ואיננו מן הדעת לברוח מהארץ שתגדלו בה מילדותם מימי אבותיהם מעולם לארץ אחרת שהיו שם גר בארץ נכריה , פן עם בני ישראל אש יהיו שוין במעשיהם עם המצרים יחדיו ויהיו נקראים בשמם יחד עם המצרים בשם מצרים וישכחו זרע מולדתם אשר היה שם אבותם ישראל מכויה עליהם, א"כ באופן זה אינו לריך עוד לירא גם מהם שלא יברחו כאשר איננו ירא מהמצרים באשר הם עתה פולס מצרים, זה היה דעת פרעה לעשות אז . ואולם כאשר נשבע ה' בימינו כי לא תשלוט כליון באומתנו לא להגוף ולא להנפש , או אז אדרבה קושי השעבוד השלים . ללאות ביד רמה היפך מחשבתו הרעה שיעץ עלה לבלי תת להם מקום לנוס מן הארץ . וכן צדורות שעברו היו עומדים עלינו רשעים לכלותנו במחשבות רעות שחשבו עלינו . וכבר נחקיים גם עליהם הכחוב הנ"ל "סיסרך רעאך", כי ללכדו בשחיתותם ונפלו במחמתם, וממכה עלמה הקב"ה החקין רעים שהיהם היפך מחשבתם, וממה שרונם הי' שישראל יפרקו מעליהם עול החורה , בזו המכה עלמה סיבב הקב"ה דוקא להיפך שתחזוק אז החורה בהם , וזהו כדבר השני הנ"ל שהמסבב יעשה היפך מחשבתם הרעה , וגם ממכה עלמה כדבר הראשון הנ"ל, דהיינו דע"י זה דוקא יתחזקו בחורת ה' ועבודתו למען חת לנו שם ושארית עלי אדמות . וחסוי גם זאת להפך מחשבת הרשעים שבכל דור ברוחם לפרוק עול החורה והיראה ולבחור בחפסית כפפור דרור ואוהבי חופש ומנוחה וזהו רעתם , והקב"ה יסבב היפך כוונתם , כי תיפסק רעתם . וכן יתמשך הדבר עד עת קץ כי יבדלו

הרשעים מקהל ה' בפרהסיא , חרע ישראל יהיו לנו קדוש כולו זכאי באין כמין רע נדבק בקרנו , כי הם מזרע אברהם יתכן ויעקב והלאהיהם זרע צדק ה' באמת שזכות אבותם מסייעתם לקיים את החורה והמלוה גם מהוך לחן ועונו . וזהו ענין זכות אבות שאמרו חז"ל דאין בריה מזקת אותו פעמים מלד זכות אבות , ללכאורה לא נבין זאת אם האב הוא תמים במעשיו מה זה שייך לבנו להכיל אותו מדבר רע, ורק הכוונה כפי הנ"ל, דהנה לומר שלא יזקק מלד דהוא בעלמו יעשה טוב , דזה אינו ידוע אף יהיו מעשיו להבא ואין נימא דיסיה לו ע"ז שכר מקודם , ורק שכרו היום משום דיש בו חלק בחירת הטוב מלד אבותיו הטובים , והגם שיש עוד בחירת עלמו לפני עכ"ל בודאי יומשך אליו חפץ בחירת הטוב עכ"פ מלד חלק אבותיו הטובים שבו, אשר ע"כ בודאי יעשה הוא בעלמו ג"כ טוב להבא , ולכן יעמוד לו זכות זה גם מקודם . וזה החלק המושך אותו ממילא לטוב מלד אבותיו נקרא זכות אבות מלד דמשך מהם . ובגלל זאת תבוא גם הגאולה במהרה , דהיינו ג"כ מלד הנ"ל שזכות אבות מוליד תכונה טובה בנפש לידבק בחורת ה' ועבודתו , כמו שאמר התנא האב זוכה לבנו בכה כו' , שזה נקרא זכות הטובי הנמשך מחוכות הכורים ללאהיהם אחריהם , והוא שאמר התנא באבות פ"ב שזכות אבותם מסייעתם ולדקתם עומדת לעד ואחם מעלה אני עליכם שכר הרבה כאילו עשייתם , דכוי לא כפי הפשוט דקאי על האבות לדקתם עומדת לעד ורק דקאי על הבנים, ואמר דהא לדקתם דהטובים עומדת לעד לעולם גם בעקבה דמשיחא דלא יהיו כפויים לעשות טוב וגם דלא יהיה שום חרפה לעושה רע , ובכל זאת ילכו הטובים הם זרע צדק ה' אשר עובדים נמשך ממעוריהם לחורה, הם אוהבי החורה ולומדיה הם היפך הע"ר שהם שונאי חורה ולומדיה , כי זה הוא סימן הראשון מזרע האבות באמת , אשר לא כן זרע הע"ר שדבקו רק לעם ישראל כמ"ש הגר"א ז"ל בספר אבן שלמה הנ"ל בדרך הטוב . ואמר דזה ידיעתו כביכול שהוא מלד בעצם דמשך לטוב מלד האבות אשר ע"כ ימשכו לטוב חף בלא כפייה ובלא חרפה , וזהו שזכות אבותם מסייעתם דזה בעצם הטוב, לכן דקתם בניהם עומדת לעד גם אז . בכ"ז לכאורה כיון שבעצם נמשך לטוב שבעצם מאליו מכת זכות האבות, א"כ לא גדלה מעלתם כ"כ לתת להם שכר הרבה , כי מטעם נפשם המה עושים , ע"י אמר דמעלה אני עליכם שכר הרבה כאילו עשייתם , מלד דאילו האבות בעלמם היה הטוב שבהם אך מלד פנעם לא בכה רצון ובחירה , כי אז גם לבניהם אחריהם היה נמשך טבע מלידה

הטוב מה ששייך להטובים לא יהי' מנוכה משכר הכדיקים
 מה שניתנה מהם לרשעים דהו האכילה, הילול להי',
 ואך דיוחזר הכל למי שעמל בו. לכן אמר „אם ישו
 סירושך וגו' כי מאספיו יאכלוהו“, והם זרע ישראל
 הכשרים, והללו את ה'. כי רק על ידם לפי דקדקם
 יחולל כבוד שם ה'. וגו' אמר ומקבליו ישחווהו בחמרות
 קדשי, דהיינו מי שקבלוהו דלם מגיע הטוב, ואז
 יהיו בחמרות קדשי מלך דיכיו בקודש בזה יחללו ה'
 אחר"כ במקדש ה' אשר יחי' נכון ונשא לעולמי עד כז"ל:

מלידה מעלמה בלי דעת ובחירה, אבל בלחמה גם
 האבות לא מטבעם בלבד כ"א ע"י יגיעה ומלחמה היצר
 נעשה אללם הקין ננפש פרימה-לבוזר בטוב, כי עשה
 גם ביהם ולאליהם אחריהם אף שמטבעם ג"כ ימשכו
 יותר ללחוז בטוב, אך לא בנת הטבע בלבד יעשו ידיהם
 חושיה כ"א גם בבחירה נוספת למלחמה היצר כאבותיהם,
 רק שאלל הבנים מלחמה בבחירה אינם כבדה כ"כ מפני
 שכבר נמשך בנפשם נחון בבחירה ע"י האבות אבל
 מ"מ בבחירה לא נחבעה, ולכן מלך זה אם יעשו
 כאבותיהם ויקיימו הבחירה מה שיש בהם, נחשב להם
 גם קלה הטבעים שיש בהם ילון מאבותיהם כנ"ל אשר
 בהם היה גם זה מבחירהם כאלו היו האבות בעלמם,
 והיו כולו מבחירהם גם לבניהם, ובדיון הוא שיעלו את
 שכרם כראוי להם. וזהו מה שכתוב ה' אלפי אברהם וגו'
 אבותיו שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך וגו'.
 והיינו שפ"י אבותינו החזיקו בעבודתך נמשך אללנו
 הבחירה יותר קלה לעבודה ה', וזהו ליצר מחשבות לבב
 עמך שיהיה הכן לבבם אליך, כי זאת אבותינו מסייעתנו
 עדי נלח :

ענה

שוב לפתח השער הנלכ האמור בראש דרושנו
 והוא ע"פ החזיון הים אשר הלגנו שם כי קץ
 ישועתנו תהיה כאשר ידלו הרשעים מקהל ישראל חרע
 ישראל לא יתערבו עמם ויהיו זכאים גמורים בהטוב
 עד קלה האחרון. וזהו שאמר הנביא על חומותיך
 ירושלים הפקדתי שומרים וגו', ששומרים וממחינים
 למועד גאולתנו, והם הטובים דימשכו לטוב אשר הם
 ראויים להגאולה רק אין יכולת לפדותם מלך הרעים
 שבתוכם, וגם הם מקוים לגאולה ולכן נקראים בשם שומרים.
 ולזה אמר עוד חמיד לא יחשו המזכירים את ה' אל דמי
 לכם. ולזה אמר עד אשים את ירושלים ההלה בחרץ,
 שעד אז יעקו ואחר"כ תהיה הגאולה מלך אחר שאכשיה
 בקרבה יהיו טולם טובים לכן ירושלים תבוצה בהם כי
 יפארו משוש קריה, ואם יהא זה בירושלים אז הוא זמן
 הגאולה. ואמר ג"כ נשבע ה' וגו' אם אהן את דגך עוד
 מאכל לאויביך וגו', והם הרשעים שאויבים נחשבים
 לנו ואינם מורע אברהם יחזק יעקב, דעד עתה הם
 היו אוכלין הטוב מה שהטובים שכרוהו, והטובים היו
 סובלים את עונם מה שחטאו הרשעים עד הנה, כ"ו משום
 הערבות שנעשו ערבים ול"ז בעת מ"ת (וע"ע בסוף דברינו
 דשם יראה הרוח הממך דברים אלו). וזהו גם כן
 מה שאמר „אם ישו וגו' תירושך אשר יגעת בו".
 ואך „כי מאספיו יאכלוהו“, דהיינו למי שמגיע לו הטוב
 בשכר עמלו. ואמר עוד דער הנה כשהיו הרשעים אוכלין

ובקוצר בראש עמיר אבוא ללקט שחי הסערות ידון
 ביאת המשיח לעת קץ המקווה. הנה חו"ל
 הגידו במסכת ע"ג (דף ד') אין בן דוד בא עד שיכלו פל
 הנשמות שבגוף. ויובן לפי דעתי ע"פ רעיון דברינו
 בדרוש הקודם, ונבאר שיחוינו בהסבר מלים, שכפי
 הנודע שהפסק מנ"ד של מעלה נמשך לפי הפסק שיואל
 מנ"ד של מטה, וכפי מה שנחזק על פיהם כן יקום
 ומאושר למעלה, וכמו שהמליאו הראשונים במאמר המדרש
 שבשעם בריאת העולם נמך הקב"ה במלאכים, ואתה
 אמר אל יברא והשליך אתה ארצה, שהכוונה שקיום
 ההלכה והפסק יהיה בחרץ למטה וממנה תקבע ההלכה
 גם כז"ל שלמעלה במחיבתא דרקייעא, ומה יוכל להיות
 קיום העולם גם לפי האמת, מלך דלחמה יהי' נקרא
 גם כפי החרץ דהיינו לפי פסק דינו כל זמן דהרבים
 אינם מבינים עוד האמת לאמיתו כמו שביארנו בדרושינו
 הקודמים. ועוד נודל לומר דכל זמן דאסור לנו לפסוק
 הדין בפי האמת לאמיתו מלך דהרבים אינם מבינים
 עוד זאת, לכן אם יארע אחד דירצה להיות רק אמת
 לאמיתו דברכי אף כעת ולא ירצה גם להיות נוסה לפסק
 ז"ל כפי פסקם בבבבבב ה"ז זקן ממרא ויידון ביסורים
 בעוה"ז, וזהו הכוונה דהשליך האמת ארצה דיהי' מוטל
 לחרץ מרוב שפלותו כל זמן דהסבבה לרוב בני אדם עוד
 תיוו כפי הראוי, וגם בעוה"ז אין לו מנוחה בעבור זה
 באשר ביארנו בדרושים הקודמים משום דכעת הוא נקרא
 נגד הדין, וזהו הכוונה דהאמת ארצה נגד הגוף למי
 שנוהג רק לפי אמת לאמיתו גם כעת. וכן נימא לענין
 הפנפ מי שהוא נוהג גם כעת לפי אמת לאמיתו דמוכרח
 להסתיר הדבר שלא יהא יכיר לולתו. ובזה נראה ג"כ
 כוונת הגמרא בפסחים סוף פרק אלו עוברין הכ"ל מה
 דקאמר ר' אבינא כתיב זה שמי לעלם חס זכרי לדור
 דור אמר הקב"ה לא כשאתי נכתב אתי נקרא נכתב אתי
 ציו"ד ה"ח ונקרא אתי באל"ף דל"ח, דהוא מלך דשם
 אלקים מורה על הכהגהו כפי הדין וכפי הגהגהו לפי
 העולם

וע"כ מלד זה יוכלו לקרות אז השם כדנכתב . וזהו
ההמשך מהקרא מלד דיהי' ה' אחד לכן יתיה אז ג"כ
שמו אחד, כנ"ל בזה בעזה"י . ולכן לפי הדברים האלו
היו ג"כ הכוונה להשליך אחת ארלה גם נשפטו
דחינו מהנכבדו, דמי שביגע למדע זו מהנכבדו גם
בעת לפי האמת יכ"י נוכח זלינעא בעת דרבינו . וזהו
שאמרו ארלה דחינו דיהי' האמת פמון בארץ . ודון
מזה גם כן לענין זיאת המשיח המוזכר בחזון דניאל ,
אף שהוא כתום וחסום ורבו המנוכות בשפט המקראות
שם , בכ"ז הגע בעמך אילו הסכימו כל ישראל כאיש
אחד להבין בשפט הכחוב שרלון זיאת המשיח הוא
לזמן פלוני , בהכרח היה נגזר הספק גם למעלה שיזאל
באותה שעה , דהא זה הקרא הו"ג עניינו בכל הסורה
כולה שהלויים רק לפי פסק דינו , ולכן אם אפילו רק
רוב ישראל יסכימו לפשט שהוא מהוי"ב להיזח גם כן
זיאתו לאותו זמן ע"פ גזירת הסורה אמרי רבים לבעות,
אלא להפסרון הוא מפירוד הדעות , וא"כ כל זמן שלא
נפרדו הרשעים מקרב ישראל מלערפת דעתם ג"כ בשפט
הכחוב , והמה מרחיקים חמוד את הקץ , ע"ד שכתביליו
במדרש , ישעיה הנביא אמר קרובים ישעתי לבוא ובלעם
אמר אראנו ולא עשה וגו' , כי כך הוא מדתם של הרשעים
שהנחתם אינו אלא לרחק את סקן ולא לקרב , ולפיכך
בן דוד עדיין לא בא . אך בעקבתא דמשיחא כאשר
יחפרדו מעם ה' ולא הנערף דעתם כלל , ורוב ישראל
בדואי יסכימו בשפט הכחוב על קירוב הזמן , או אז
ארוכתו מהרה האמת . ולכן ג"כ אמרו בגמרא כל הלומד
תורה שלא לשמה היינו לקבול נוח לו שלא נברא , כי
לפעמים מעכב את הגאולה , כגון אם מחליט ישראל
מסכימים לפשט הכחוב למכר את הזמן ומחליט יבין קרוא
בספר לירחוק , ויוכל להיות דאיש אחד יקנתר ויחלוק
על מחלה המקרבים , וא"כ אלמלי זה האיש ה' לומד
בטרתו מחשבחו שלא לקבול והיה מסכים למחלה
המקרבים היה מביא גאולה , ועכשיו הוא לסיפך כמון .
אך עוד חסרון יש בזה דימנה איש כזה למחלה המרחקים
ויסוסף עליהם נגר מחלה המקרבים ומלדו הוי הרחקה
הגאולה , לכן קאמר שפיר כיון שלמד לקבול נוח לו שלא
נברא , דאז לא ה' נאוכף לחשבון המרחקים וכו' קירוב
הגאולה וכו' נוח יותר גם לו , ואף דהסכס בשפט הכחוב
חלו רק בדעת הלומדים , ודעת ההמוניים אינה מלערפת
כלל , בכ"ז אפילו יש בהלומדים גדול ביותר מורס בעם
אפ"ס דעת הגדול ודעת הקטן שזה לחילוק הדעות דלאלין
בחר רובא , דכיון דכולם נחשבים ללומדים אף דאין גדולים
נגדול המורס בעם , דעתם עולה לחשבון וכיון דהם הוו

העולם , ושם הו"ס צרוך הוא מורה על השגחה פרטית
ונסית דהוא דרכיו של עלמו צרוך הוא דהוא הרך האמת
לאמיתו דעתה הוא זה רק על הפרט אם יגיע לאמת
לאמיתו , דכל אחד כפי מדתו כן הסגחמו עמו , ולעתיד
יהי' הכל בפרטית כהנ"ל , דהרבים יהיו בהנחתם כזה
דלאמת לאמיתו , ולכן יהי' שם הו"ס צרוך הוא אז
בנגלה לעין כל , אבל עתה דההבנה דאמת לאמיתו הוא
רק מי שיגיע דהוא רק פרט וההנחתו רק עמו בזה ,
לכן לריך להיזח נסתר דרכים כאלו מהרבים , והשם
נמי נכתב הוא לפי האמת בהו"ס צרוך הוא , אבל אינו
נקרא דרכיו כזה לנגלה להרבים רק באנ"ף דל"ס ,
וכן נמי נראה הדברים הקודמים שם דפסחים דרב אחא
בר חיננא דאז יהי' ה' אחד , דאזיל ע"ז דעתה אנו
מזכרין על בשורות טובות בטוב והמטיב ועל בשורות
רעות ח"ו אנו מזכרין צרוך דיון אמת אבל לעמיד אז
יהי' כולו טוב ולכן יהיו כל הברכות או בהטוב ומטיב ,
דהוא ג"כ מלד דבאמת כל הרעות הבאות על האדם
לפי דעתו ולפי שכלו , הם רק טובות , כאשר יראה
הרואה לנסוף מהדבר הכול , דהעיקר מכל הדברים
שבעולם הוא הסוף מהם , כאשר זיארנו בדרושינו הקודמים
במה דנמתלו ישראל לעפר ועיי"ש , וזהו מ"ש חז"ל כל
מה דעביד רחמנא לעב עביד , ורק בעת דאין שכל
רוב האדם עמוק כ"כ שירד לסוף כל הדברים שנאים
עליו , לכן נקרא זה לפי דעתו קודם שנגיע לסוף מהדבר
בשורה רעה ומצרך בעת לפי דעתו צרוך דיון אמת ,
ולכן לעמיד דיהי' אז בהנחתם עמוקה לפי האמת כנ"ל ,
דמלד זה יהיו יורדים ג"כ להסוף מכל הדברים ויהיו
מבינים בהם טובות מלד כופס , לכן יהיו נקראים להם
אז בצורות טובות כפי עומק דעתם , ולכן יהיו מזכרין
אז על כל הדברים שיכיו מגיעים עליהם צרוך הטוב
והמטיב . וזה נראה ג"כ לפ"ז ההמשך מהקרא לפי הדרשא
דשם לעמיד יהי' ה' אחד זה הנ"ל , ועוד יהי' ושמו אחד ,
ודברו זה הנ"ל דללא כשאתי נכתב אני נקרא היום
ולעתיד יהי' הכל בשום , וזה נראה מלד דיהי' לעמיד
ה' אחד דיהי' הכל טוב דלכן יהיו מזכרין כל הברכות
בהטוב ומטיב משום דמלד דיגיע בהנחתם לעומק לפי
האמת לאמיתו ע"כ יהיו מגיעים לכל דבר להסוף ממנו
כנ"ל , מלד זה יהי' ג"כ שם הו"ס צרוך הוא דהשגחה
פרטית הנסית דהם דרכיו של עלמו צרוך הוא דהאמת
לאמיתו ג"כ לעין כל , משום כיון דמהרבים יהי' גם כן
הבנה לאמת לאמיתו ולכן יהי' דרכים שוים לדרכיו של
הקב"ה כביכול דלכן מלד זה יוכלו להיות דרכיו של
הקב"ה עלמו צרוך הוא לא בהסתר רק בנגלה לכולם ,

נחיה לעומקה לדינה שהוא עכור, ומ"מ פסק הרמב"ם דעמא דלזנין בחר רובא, ולעמיד לבה יהיה עכור אחת לאחמו:

ועוד גריד אחד לנו בנידון זה והוא שציונות המשיח הלא הנכנס נכיה גלוי לעולם ללא על הלחם לבדו יהיה האדם כי אם על כל מולא פי ה' , והארץ סוליה גלוסקאות כו' ולא כן בזמן הזה שהעולם מתחבב בהנהגה טבעית והשגחה נסתר, רק אהנו המאמינים בחוס"ק ובנביאים יודעים שיש גם הנהגה נכיה נכח ראון הצורא יחברך למעלה מארחות הטבע, אבל האפיקורסים אינם מאמינים רק בהנהגה טבעית לבד, ומלך זה יתואר כקב"ה צפי המאמינים בשם מלך אשר לו העוז והשלטון בכל ההנהגה כמו שירצה כמו שאמרו מלך פורץ לו גדר אף נגד חוקי משפט הקלובים, אבל צפי הכופרים מתואר בשם מושל, וכמו מושל שמוייב לדון לפי חוקי המלך והינו יכול לשנות מאומה מכפי הנינוס הקלוב, וכך הוא יחוס הקב"ה אללם, שכפי החוק אשר הושם בטבע הצריחה כן מחויב היות הנהגתו בעולם, אך לא לשדד הטבע ולחדש שינוים נכיים למעלה מגדרי הבדיחה. וזה שאנו אומרים במלכות על כן נקוה לך כו' שמביא כל הפסוקים כי לה' המלוכה ומושל וגו', אבל לעתיד יכירו כל הגוים כי הוא מלך נורא ולו העוז להכניג בהנהגה נכיה, ע"י החגלות השועתו לעם נדח בכל קלוי חבל, כי השעורר לתחיה כמו צריחת יש מאין, שע"כ אמרו פסחים (דף פ"ח) גדול יום קיבוץ גלויות כיום שנצטרו בו שמים וארץ, שנאלט ישראל כצריחה מחודשה נחשבה כדרך צריחת שמים וארץ ממלכ החסו. ולכן אמר ועלו מושיעים צהר ליון וגו' והיה ה' למלך על כל הארץ. שכולם יכירוהו למלך אשר צידו מטע עוז לכל מיני הנהגות כחוק המלך. ולזה חותם הצרכה ברוך אהה ה' מלך על כל הארץ מקדש ישראל, ר"ל שמצרכים להקב"ה שתתפרסם אלהותו בעולם. דבגלל פרסום אלהותו בלבד היה יכול להמליח גם אחר גדול, רק מאכזבהו לעם ישראל עם סגולתו בחר להכרות גילוי שכינתו ע"י השועתו אהתו וגודל נפלאותיו שהקים אהתו מעפר דלהתו ומאשפות ירים אביון, וע"י אלו מצרכים אהתו, כן יצרך אהתו מהרה אהתו:

[ובמק"א צביאורנו למלכות הארחנו צוה]

הרוב אזנין בחרייכו ולהם אלו שומעים, כמו שמלנו צב"ם וצ"ם דב"ש הוו מהדדי עפי ומ"מ נפסוק צב"ם דליכה ה"ל רובא, וא"כ גם זמן הקץ עניינו תלוי רק בדעת הלומים דהיינו שכולם יסכימו לאהה זמן שיעלה בדעתם וזהו הזמן האמתי, ואף להנאלה תלוי באיזה זמן תהי', אעפ"כ הזמן הוא צעת שיעלה בדעת כולם דפשת הקרא הוא באופן זה וזה הוי הזמן כנ"ל, ואך דתלוי זה בהלומדים שידועים גם בנסתרות דל"כ נחשבים כהמוניים דדעתם אינה מלטרפת כלל. ולכן בזמן שהאמוראים חשבו אה הקץ לזמן ידוע אחרי מוחם, ה' הקץ כמו שחשבו הם, רק שצאו אח"כ רבין סבוראי וחשבו דדעתם שהזמן עוד רב בשנים ממה שחשבו הקדמונים. לכן מלך דלח"כ ה' תלוי זמן הקץ לפי דעתם וכפי השבועם ואף שהם היו קמים מערך האמוראים מ"מ בטלו חשבון האמוראים מלך דזה תלוי בדעת הדור החיים לזריך הקץ להגיע להם באיזה אופן שיסכימו להכוונה מהקרא כנ"ל, וכן בכל דוד ודוד בטלו האחרונים דעת הקדמונים. ולכן אמרו אין בן דוד צא עד שיכלו הנשמות מחדר הנשמות הנקרא גוף, דהסוף יהי' אחר שיכלו כל הנשמות שבגוף מלך דלא לא יהיו עוד נשמות חדשות רק גלגולים מהנשמות הקודמות כמו שכתבו המקובלים. והם לא יוכלו לפסוד דעת הדורות הראשונים מאוחן הנשמות עצמם שנהגלגלו, שכיון שהכיד טוב אינו חוזר ומגיד, וא"כ הככם מהנשמות שוילדו לאחר שיכלו הם היו בזמן הקודם כיון דהם עצמם נשמות הקודמות שכבר פסקו בזמן הקודם, ולכן הוי אז הסכם גמור למה שהסכימו הקודמים, וא"כ הוי זמן המאוחר מכל הזמנים דעת הדור אשר בהם יכלו כל הנשמות שבגוף ולכן אז ינול משיח:

ובעוד למה שאמרנו כי הכל תלוי לפי הפסק דין שלמטה כי יוצן צוה מתאר זר צמם' צ"מ גבי צהרה קדמה לשער לבן שהקב"ה אמר עכור כו' ואמרו מאן מוכה מוכה רבה צר נחמני, ור"ל שאף שהורה כגזירת מלך מלכו של עולם שהוא עכור, צכ"ז תלוי צפסק דין של מטע, ולא בשמים היא, וכך הוא ראונו ית"ש ודין היין לו שהשליך אחת ארצה שכפי מה שיפסקו למטה כן יקום, ומה דפמתינחא דרקיע אומרים עמא היינו דאומרים דכס מציינים רק איך שהיא עמא, ואיך שהיא עכור לא הגיע עוד למעלה זו להבין. ולזה אמרו מאן מוכה גם בארץ למטה בהכרעת דין זה רבה צ"נ שהוא

ובזה נסיים אלו הדרושים. שבח לאלהים קדושים:

ישלח עוזו מקודש עיני להאירה. בחודושי על סדר פרשיות התורה:

ג"כ לא יכה אונק, וחסו כל מולאו. וזכה הראה לו
שכח לצדו משנית גם ביישוב:

פרשת נח

ז (יג) את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית
וגו', כבר פירש הרמב"ן ז"ל שהקשה נברא
כבר מששת ימי בראשית, רק דהקב"ה אמר להקשה
דמכבר ישי' עתה לאות ברית. וז"ל לדבריו דעיקר הסימן
הוא עתה שאם הקב"ה רוצה להראות שישראל ראויין למבול
אלה שבשבייל שנשבע אינו מביא אותו, הוי הסימן הזה
שהיה השמש נגד הענן דיהיה מלך זה הקשה, [ולפיכך
לא רצה לעשות ולחלות זה האות על דבר אחר משום
דלא רצה לברוא בריאה חדשה]. ועל דבר שנברא כבר
לא ישי' ייכר שום אות אח"כ דנהיה מצדקין עליה,
ואך זכה ירחא הכל, דלא עשה בריאה חדשה לסימן,
וגם עתה הוא האות מה: שהוא מעמיד הענן נגד
השמש. ומצדקין עליה שפיר על מה שהוא מביא
הענן נגד השמש:

שם (פז) ויאמר ברוך ה' אלהי שם. להבין מדוע
לא אמר ברוך שם כמו שאמר
חרור כנען. ונראה ע"פ מה שכתב הרב הגדול דרשן
המפורסר ר' יעקב מדובנא על הפסוק זה אלי ואנוהו
שדרשו בגמרא שהנאה לפניו במלות, דלכאורה הוא הפך
משמעות הפסוק דמשמע ליפות את הקב"ה. וכמו
על זה בספר המדות שלו, דהענין הוא דהיה קשה
להגמרא דהיאך שייך לייפות להקב"ה, ולכן דרשו בגמרא
דבענין זה שייך לייפות להקב"ה ע"י שיתנאה האדם
לפניו במלות, ויהיה זכה כבוד להשי"ת ויתקיים ע"י זה
ואתוהו. דהנה אם אנו רואים בהאדם שהוא פעולת
השי"ת שהוא טוב וישר ומתנאה במלות, אנו מבינים
מה כמה הקב"ה הוא טוב וישר בחלית השלימות.
דכל דבר שלא נמלא בהפעל לא נמלא בהפעולה. ואם
לא היה ח"ו הקב"ה שהוא הפועל טוב וישר, איך הוא
האדם טוב וישר שהוא אינו רק פעולת השי"ת. נמלא
דשורואין מדה טובה באלהם הוא שצמ וכבוד להשי"ת.
וזכה מבורא הפסוק ועו מלך משפט אהב, אע"פ דעו
מלך ואין מי שיכול למחות בידו אם לא היה רוצה לעשות
כדון, מ"מ משפט אהב, ומכ"ש האדם דמתחין בידו
אם אינו עושה כדון דלריך לכוון מעשיו במישרים,
וידעינן זה שהוא משפט אהב, מלך דאנו רואין דלחה

ב (ח) ויאמר ה' אלהים לא טוב היות האדם לבדו
אעשה לו עזר כנגדו. ואמרו חז"ל
בגמרא ומדרשים, זכה נעשית לו עזר ואם לא זכה
למלו. וסדר לריך ביהאר, דאם תלוי הדבר בזכותו,
הא אמרו חכמינו ז"ל איזה אשה כשרה שעושה רצון
בעלה, וא"כ תלוי הדבר בבחירתה לעשות או לא.
ואם נאמר כשזכה נעשית גם היא אשה למועט וכשרה,
א"כ בעלה ממנה הבחירה לגמרי. לכן נ"ל דהענין הוא
כך דאם זכה אע"ג דאשמו אינה למועט ומתכוונת
לעשות הפך רצונו, מ"מ תעשה רצונו בעל כרחו דהיינו
שמתדמה לה בדמיונה שבעלה חפץ שתבשל פוליס והיא
מתכוונת לעשות הפך רצונו ומבשלת עדשים ובאמת בעלה
חפץ ג"כ בעדשים וכמלא עושיה רצונו בע"כ. וכן הענין
בהיפך אם לא זכה אף אם היא אשה למועט ומתכוונת
לעשות רצון בעלה, עכ"ז אם לא זכה עושה היא הספק
דהיינו שמתדמה לה בדמיונה שבעלה חפץ בעדשים
ובאמת היא רצון בעלה לבשל פוליס. ולכן אם היא
עושיה רצונו או לא, תלוי בזכותו אם זכה או לא, ואם
לרצוה לעשות רצונו הדבר תלוי אם היא אשה כשרה
או לא:

ד (יד) הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה ומפניך
אסתר והייתי נע וגד בארץ והיה כל
מוצאי יחרגני. לכאורה הוא ריבוי דברים שלא לצורך.
ונראה דכוונת הפסוק הוא דקין היה חושב דמקום הישוב
שבארץ מחר הקב"ה להסגת המולות והשאיר לו רק חלק
המדבר להסתייגו לבדו, לפיכך שכמעט עליו השי"ת וגרש
אותו מחלק הישוב לחלק המדבר, ולכן אמר קין הן גרשת
אותי היום מעל פני האדמה, דפני האדמה נקרא חלק
הישוב כמו פני האדם שהוא העיקר ואינו תחת השמחה
המולות. וגם מפניך אסתר, מפני שאתה בכעס עלי
שגרשתני. וא"כ אין עלי שום שמירה לא מהמולות ולא
מחלק. והייתי נע וגד בארץ והיה כל מולאי יחרגני,
כלומר היות רעות שבמדבר. ויאמר לו ה' וגו' וישם
ה' לקין אות לבלתי הכות אותו כל מולאו, וזכה גילה
לו הקב"ה שהוא לבדו משנית גם ביישוב, זכה שאמר
לבלתי הכות, דלשון הכאה בלא הריגה לא שייך רק
באלהם, דבחייה לא שייך הכאה, דכשחיה מכה לא חכה
בלבד, כי אם תהרוג עד מות, והיה לריך לומר
לבלתי הרוג, כמו שאמר קין בתחלה והיה כל מולאי
יחרגני. אבל הקב"ה אמר לו דלא לבד דחיה לא תהרגך
אלא אפילו אדם שהוא מחלק היישוב דשייך בו הכאה,

כוונת מישרים, לכל המישרים שיש בעולם אתה כוונתם, דאם לא היו בטיפעל איך נמלאים בטיפעולם. ואמר עוד דאס משפט ולדקס זיעקב, כלומר מה שאנו רואין משפט ולדקס זיעקב, הוא, כי אתה עפית, דאס אתה אין כך זאת איך נמלא זאת אללנו כנ"ל. וחסה לפי זה כל מה שאנו רואים אדם גדול יותר במדות הוא יותר שצח להשי"ת. וזהו מה שמשיים הפסוק דלעיל אלפי חזי וארוממנהו, ר"ל כשאכור שהוא אלפי חזי אברהם שהוא היה היותר מלויין בחורה ובמדות, אז גם ארוממנהו להשי"ת שהוא שצח יותר מאנוהו.

הולך עירי וזן משק ציתי הוא דמשק אליעזר, ואם כן מגיע אליו הירושה והוא הולך בדרך רע, א"כ כל מה שיסאר הון יותר ממני הוי יותר רע לפי הנסגת אליעזר עבדי, וא"כ למה לי השכר אם חזי הולך עירי וזן משק ציתי הוא דמשק אליעזר אשר לו תגיע הירושה מלד זה, ומלד זה הוא דנכפל ג"כ, דהיינו כיון דהוא משק ציתי א"כ הוא יורש אותי. והשיב לו לא יירשך זה כי אם אשר ילא ממעוך הוא יירשך, והוא כמ"ס דוד המע"ה וחסרך בתוך מעי, וא"כ מי שילא ממעוך הוא ילא מענין הסורה כמ"ס בהקדמתי בענין שהמע"ה יעו"ש, ולכן אמר לו דצן שילא מענין הסורה הוא יירשך, דהיינו דגם מזרשך לא יירשך כי אם אשר ילא ממעוך וזהו יחוק, וא"כ כיון דתגיע הירושה לאשר ילא ממעוך אשר יתכבד בדך טעוב אזי הוא יותר טוב שיהי' שכרך הרבה וישאר מהוכך יותר כדי שיהי' דרך טעוב מה שיחסגה בך טעוב גדול יותר ויותר, כן ל"ל בעז"ה:

פרישת יורא

יח (כח) אורלי יחסרון תמשים הצדיקים חמשה התשחית בחמשה את כל העיר ויאמר לא אשחית וגו' ויוסף עוד אברהם וגו' אורלי ימצאון שם ארבעים. ופירש"י ז"ל על פסוק התשחית בחמשה, והלא הן ט' לכל כרך ואחיה לדיקו של עולם חלטרף עמסה. ואחר כך בפסוק אורלי ימלאון שם ארבעים פירש רש"י וימלטו ד' הכרכים. וקשה לי כיון דהצטיח לו הקב"ה בתחילה לא אשחית אם אמלא שם ארבעים וחמשה, וא"כ לפירש"י דמשום שהקב"ה ילטרף עמסה, א"כ כשהתפלל שוב על ד' כרכים היה לו לומר שלשים וששה, ואח"כ על ג' כרכים עשרים ושבעה. ונ"ל דה"ל דהכוונה בחמרו ארבעים או שלשים הוא הכל בהלטרפות הקב"ה, ובחמת הכוונה שלשים וששה או עשרים ושבעה:

ולפ"ו נ"ל פשט הוסיף שכתב שם על הפסוק שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך זו ר"ש בן יוחאי. ולכאורה הדברים תמוסים. אבל לפי האמור א"ש. דכוונת הוזהר איך שייך לראות את השי"ת דכתיב יראה, ואמר מלד ה"ל דככל דור שרולה לראות ולהשיג ריבוי שצחו כזיכול, יראה מגדול הדור, ולכן צעת שהיה המקדש על מכונו, יכלו לראות זאת מסנהדרין, דהם היו אז גדולי הדור, וכן בזמן הוזהר הי' הראיה מרש"י דלו הוא הי' גדול הדור, ולכן כתב דלשם פעמים בשנה יראה דהיינו לגדולי הדור, וקאמר דהוא כמו כעת רש"י דנראה ממנו גודל השגת השי"ת כזיכול:

וזהו ג"כ כאן מה שצריך ברוך ה' אלהי שם, דכך היה שם מוכרח במעלות ומדות עד כי על ידו היה מגיע שצח השי"ת:

פרישת לך לך

פו (ח) אנכי מנן לך שכרך הרבה מאד, ויאמר אברם אדני אלהים מה תתן לי, הנה אנכי הולך עירי וזן משק ביתי וגו'. ולכאורה מה ענין זה לזה, דכי אם הולך עירי בלא צניס לא שייך אליו שכר הרבה מאד מה דלומר מה תתן לי, ועוד לא נבין כפל הלשון מהקרא השני במה דלומר עוד, הן לי לא נחמה זרע וגו'. ונראה דאם הניח אדם צניס עובים בעולם, אזי כל מה שנשאר אחריו מהונו הוי להועיל, וכל מה שנשאר יותר הוי יותר טוב ומועיל, משום דבנו יעשה בהטוב שהוא ג"כ עוצה בעולם, אבל אם ח"ו להפך דהניח בן רשע, אזי יותר טוב שיהי' הנשאר אחריו רק מעט, כדי שצנו הרשע יעשה. בו ג"כ רק מעט. וז"ש אלה"ה כשאמר לו השי"ת אנכי מנן לך שכרך הרבה מאד, אז אמר מה תתן לי, כיון דלמי

ב (ג) ויאמר לו הנך מת על האשה אשר לקחת והיא בעולת בעל. ואבימלך לא קרב אליה. ויאמר אדני הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי וגו'. ויאמר אליו האלהים בהלום גם אנכי ידעתי כי בתם לבבך עשית וזאת ואחשוך גם אנכי אותך מחמוא לי על כן לא נתתיך לנגוע אליה. ועתה השב אשת האישי כי נביא הוא ויתפלל בעדך והיה. ואם אינך משיב דע כי מות תמות אתה וכל אשר לך. וישכם אבימלך בבקר ויקרא לכל עבדיו וידבר באזניהם וגו' וייראו האנשים מאד. ולריך לבאר הלא הקב"ה שאמר לו הכן

שגרמנו לאנשי הצלתי השמים שסי' להם חיזו שעה פחד גדול ואימת מות כדכתיב וייראו האנשים מאד, והם זודאי לא חטאו כלל. והשיב כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי, ור"ל שאין אחס מזרעים מעצירות, וכפירש"י מה שואלים באכסניא אם על עסקי אכילה ושחיה או על אשקף ז' כו', וא"כ אין אחס אנוסים גמורים שגזרתיים גם על להבא מלצא ליד עבירה ולפיכך ראויים הם לאיזה עונש ולפחד למען תמנעו מלעבור. כן נראה לעמתי פשט הכתובים :

פרישת חיי שרה

בר (טז) והנערה מובת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה. ודרשו בין כדרכה בין שלא כדרכה. וע"ד הפשט נ"ל למ"ד שיהיה זה ג' שנים, ואם לא היה כתוב ואיש לא ידעה, הייתי אומר שאיש ידעה ואפ"ס היתה בתולה דבפחותה מצה שלם בחוליה חוזרים. לכן אמר עוד ואיש לא ידעה :

בה (ח) ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע. המליטה של ושבע נ"ל דר"ל שלא ביטל יום אחד לריק בלי עבודה השי"ח, וא"כ בכל ימיו היה שבע בעבודה השי"ח, לא כן אחיה אנשים שאינם מללימים. בלימודם ועבודתם כי לא אינם שבעי ימים, ויוכל היות כי חי מאה שנה אבל לא יתלקט מכל ימיו רק שנה אחת שיהיה שבע. וזה נ"ל דהוא ג"כ כוונת ריב"ל בצרכות (דף ח) כל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו. ולכאורה אינו מובן דלא מלינו כן רק בכיבוד אב ואם ושילוח הקן, ונ"ל ג"כ ע"ד זה, דר"ל כיון דהוא משלים פרשיותיו כתיקון שנתקן לשמוע הקריאה בכל שבע, והוא כשלים עוד כתיקון הראוי לקרות גם בפני עמנו שמו"ח, ולכן משלימין לו ג"כ את השבע שיקרא שבע וארוך, וזה נקרא אריכות ימים, דאל"כ היו ימים קצרים, והיינו הימים שנקלכו לו מהשי"ח מאריכין לו, אבל לא דיוסיפו לו עוד ימים ככבוד אב ואם :

פרישת תולדות

בה (כו) ואהרי כן יצא אהיו וגו'. פירש"י משל לשפופרת כו'. לכאורה תמוה דא"כ למה אכן אזלינן בחמת"א אחר הלייאה מרחס ולא אחר הליירה אם נולדו שניהם צבת אחס. ע"כ נראה לי דבאמת

מת וגו' היתה כוונתו אם יבעלנה, ומה זה ששיב לו הגוי גם לדיק תהרוג וגו' הלא גם הוא לא אמר לו רק אם יבעלנה, וגם כל האמור לריך ביאור. והנראה דהנה אם מגיע לאדם לעשות עבירה בשוגג או באונס והקב"ה רוצה לשמרו שלא יעשה, מביא לו יסורין קודם המעשה באופן שלא יוכל לעשות העבירה, אך די יסורין קמנים. אך אם עושה עבירה בזדון ובשאת נפש אזי אין הקב"ה משמרו ומניחו על בחירתו, אך אחרי כן מייסרו על עשותו העבירה ויסורים קשים ומרים משום דקשאר בו דושם העבירה לאחר עשייתה. והנה זה שבה לידו עבירה באונס או בשוגג שהקב"ה מייסרו ג"כ קלה, לכאורה תמוה דמה חטא, והקב"ה ודאי דלא עביר דינא בלא דינא, ויהיה לו לסבב שלא יבא לידו עבירה זו בלא עונס. והענין הוא דודאי אם חינו אשם כלל, הקב"ה מסבב שלא יבא לידו שום עבירה, אבל אם חינו מזר מלבוא לידו עבירה נענש על זה שאינו מזר, דאילו היה מזר לא היה בא לידו זה. והנה אבימלך לא היה מזר מלבוא לידו עבירה והקב"ה אמר לו הנך מת וגו', והבין אבימלך שגם אם לא יבעלנה ימות ע"י הטרעת שבה עליו, ולכן אמר להשי"ח הגוי גם לדיק תהרוג וגו', והתנלל שלא היתה עשייתו זאת עבירה במזיד. והקב"ה השיב גם אנכי ידעתי כי בתם לבדך עשית זאת, וע"כ ואחשך גם אנכי אוחך ע"י הטרעת מחטוא לי ע"כ לא נחשך וגו', דאם היתה כוונתך לעשות עבירה בזדון לא הייתי מונעך, וגם מלך דהנך מה אם תבעלנה, לכן היתה אמירתי זו אליך מקודם להחרותך, מלך שאתה רק שוגג, כדי שלא תבא לידו כך, וזה הוא דלא נחשך לנגוע אלהים, והוי שפיר ג"כ מה דנכפל מעל כן לא נחשך, כיון דכעה קאי זה על אמירתו, והכוונה מהאמירה היא רק אם תעבור העבירה. ועמה השב אשת הוי"ש, כלומר שמה תאמר א"כ אשהכה צביחה ולא אבעלנה, לא כן הדבר, כי הבאתי עליך הטרעת שלא חסור ממך רק ע"י חפלת אברהם, ואם לא השיב לו אשחו לא יתפלל, ואם כן השב וגו' ויתפלל בעדך וחס, ואם אינך משיב דע כי מות תמות אחס וכל אשר לך, ר"ל גם העבדים, וא"כ אין לך להפקיר חייכם מה דלא פשעו ולא שייכי כלל למעשה זו. ולפיכך ויקרא לכל עבדיו לשאול אותם אם יסכימו לרצונו. וכתיב וייראו האנשים מאד, כלומר שלא השיבו לו מאומה, מפני שבאמת לא הסכימו, אבל להשיב צפה מלח היו מהייראים פן יקלף עליהם. ויחא ג"כ מה שקרא אבימלך לאברהם ויאמר לו מה ראית כי הבאת עלי ועל ממלכתי" חטאת גדולה, ר"ל אחס שהיית סבה לענשני בטרעת, ועוד

פרי פרשת תולדות דוד

דבאמת משכחת לפעמים ג"כ דמי שנוצר ראשון יולא ראשון, וכיון דהיילדה מספקא לן אזלינן בתר היליאה, אלא כאן היינו יודעין שהיה כך דהיה יעקב ראשון מדידו רוחות בעקב עשו:

כו (יט) ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר וגו' ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמר לנו המים. ויקרא שם הבאר עשק כי התעשקו עמו. ויחפר באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה שטנה. ויעתק משם ויחפור באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחובות. ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו וגו'. ולריך להבין ענין מחלוקתם מהבארות, ועוד לריך להבין מה דלא כתיב גם בבאר השני טעם על השם מה דקראו בשם שטנה, כדכתיב בבאר הראשון על מה שקראו בשם עשק מלד כי התעשקו עמו, וכן הבאר השלישי מה דקראו בשם רחובות מלד כי עתה הרחיב ה' לנו. ונראה דמחלוקתם ה' דבאמת לא היה שם מים אלא לא היתה החפירה בעבדי יצחק, ורק דלירע להם גם ומלאו מים, וז"ש ויחפרו עבדי יצחק ולא כתיב עבדיו סתם, דהיינו משום דהיו עבדי יצחק על כן מלאו מים, ורק דרועי גרר אמרו דבנחל נס יוכל ג"כ להיות שם מים, וא"כ שייכים המים למי שהקרקע שלו, וטענת עבדי יצחק היה שע"פ נס מלאו המים מלד שהם עבדי יצחק, אך מחמת שלא נחברר עם מי הדיו, לכן לא יכלו לקרות על הבאר לא שמו של יצחק מלד טענת רועי גרר ולא שמו של רועי גרר מלד טענת עבדי יצחק, ומלד דנשאר המריבה בלא פסק דין, ע"כ קרא שם הבאר עשק ע"ש המריבה, ומפרש הקרא מלד כי התעשקו עמו, וכשחפרו עוד באר ורבו גם עליה, קראו לה עבדי יצחק בשם שטנה, משום דכעין שטן היו לנגדם, מלד דראו שזה שני פעמים רבו עליהם, ומשום דקראוהו על שם השטן לכן לא פירשה הסורה הטעם משום אל תפתח פה לשטן. ובבאר השלישי שלא רבו עליה עוד קרא שמה רחובות. ולא נוכל לדייק דאמאי לא קראוהו על שם יצחק, משום דחששו עבדי יצחק שלא יבואו עוד רועים ממקום אחר שלא ידעו דזה הוא באר שלישי ויריבו גם עליה, לכן קראוהו רחובות לומר דכבר רבו עליהם, ורק עתה הרחיב ה' לנו, ויהי' זה פעולה שלא יריבו עליה עוד הפעם שום אדם, וילמא מואת טובה על להבא, וז"ש ופרינו בארץ, כ"ל בעוה"י:

ותקרא את שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיני כי עתה יאהבני אישי. ותהר עוד ותלד בן ותאמר כי שמע ה' כי שנואה אנכי וגו'. ותהר עוד וגו' ותאמר עתה הפעם ילדה אישי אלי וגו'. ותהר עוד וגו' ותאמר הפעם אודה את ה' וגו': ולהסביר הדקדוקים שנאמר תמלה וירא ה' כי שנואה לכה, והיה אמרה כי עתה יאהבני אישי, ואח"כ אמרה היא ג"כ כי שנואה אנכי. וגם ציאר כי שנואה לכה, כי שנואה אנכי, דה"ל לכוז כי שגא יעקב את לכה כי שגא אישי אנכי. וגם ציאר מה שמתחלה קדמה קריאת שמו של ראובן ואח"כ הטעם כי ראה ה' בעיני, ואח"כ בקריאת שמו של שמעון כחוב קודם הטעם דשמע ה' כי שנואה אנכי ואח"כ קריאת שמו שמעון. ונראה לי דהקב"ה הקפיד על ששנואה לצריות זולת מה ששגא אותה יעקב, דכן כתיב ועיני לכה רכות ורחל היתה יפת תואר, פירוש זריזה במעשים ונושאת חן בעיני יעקב ויפת מראה שלכן נשאה חן בעיני כל, ומוזן שבלאה היה ההפך שלא היו זה אלו המעלות. וראה הקב"ה שחיי בעיני העולם כרחל הנס שהיו לה המעלות הנ"ל, לכן נחן לה הריון הראשון מה שלא היה ברחל, ומלד זה הוכרח להיות רחל דוקא עקרה, דאל"כ לא היתה הלידה מעלה יתירה ללאה בזה יח"ו זה גם לרחל. אבל לאה לרוב טוהמותה ולדקתה חשבה שרק בשביל שיאהבנה יעקב הולידה בן הראשון, כי חשבה שאין ראוי לה יותר שבח כאשר היא אהובה בעיני הצריות. לפיכך אח"כ וירא ה' כי שנואה לכה לזאת ויפתח את רחמה ורחל עקרה, כלומר שני הצדדים דוקא. שלאח הוליד ורחל עקרה כנ"ל, ואז יכירו הכל וידעו כי זאת בכוונה מאת הש"י, ולכן היה לה מעלה אחת נגד אחותה רחל, אבל היא חשבה שבשביל שיאהבנה יעקב כהנ"ל, מלד שהיא אינה נחשבת בעיני עצמה, ולכן מדוקדק לשון מה שאמרה מקודם קריאת השם ואח"כ אמרה כי ראה ה' בעיני אחר קריאת השם, כלומר היא אמרה בן אבל לא הקב"ה. וזה סברה בנן הראשון, אבל פשילדה בן השני הבינה דאם משום אהבת אישה היה די בנן אחד בלבד, ולכן אמרה כי גם שמע ה' כי שנואה אנכי ויתן לי גם את זה, ואמרה עתה הטעם מקודם ואח"כ קריאת השם, והיה לה עתה שתי מעלות בשני בנים, נגד רחל שהיה לה שתי מעלות יפת תואר ויפת מראה כהנ"ל. וכשילדה הבן השלישי והבינה דאם בשביל שלא תהיה שנואה ויאהבנה אישה ג"כ, היה די לה בשני בנים, ולפיכך אמרה דזה הוא משום שילדה אישי אלי, כלומר דאם הייתי יולדת רק שני בנים לא הייתי נאהבת לאישי רק כרחל שהיה לה ג"כ שתי מעלות כהנ"ל, וא"כ עוד לא

פרשת ויצא

כמ (לא) וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה. ותהר לאה ותלד בן

לאברהם, וזה ג"כ באשר נתן לי זכות אבות, ממילא יודע כי אף הצרכה דושמתי את זרעך כחול הים עלי כאמר, וה"כ גם הזכות אבות נתת לי, וע"כ גם את נחמטעו זכיותי ואין לי הסבטתה השנים מן ה' האומר אלי איטיב עמך, בכל זאת נשאר לי הצטתה הראשונה דלחלי אבי אברהם, ואף דעשו ג"כ אחי בכל זאת ראייתי כי גם הזכות אבות נתת רק לי לבד :

לב (ב) ויאמר אליו הגידה נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי. ויש לתמוה וכי יעקב לא ידע דאין למלאך שם קבוע. והכ"ל משום דהמלאך שהצאבק עמו היה שרו של עשו ונחבק עמו אודות הצרכות שצרכו יחבק את היותו כדון או שלא כדון, כי הכל חלוי את ראשון במעלה הוא הצבור ושייכים אליו הצרכות שזה הוא דעת יעקב, או ראשון בזמן הוא הצבור ושייכים לו הצרכות, וזה הוא דעת עשו כידוע, ועל זה הצאבק עמו כל הלילה ר"ל שפלט עמו בהלכה את ראשון במעלה הוא העיקר או ראשון בזמן, והמלאך כשראה שלא יכול לו ונגע בקץ ירכו להראות לו שגם הוא אינו ראשון במעלה בצבור שנשא שחי אחיותו כדאמרו חז"ל, ורק הקב"ה עשה לו או גם בלגע שהוא שנתקע קף ירכו חוקף כדי להראות שכבר קיבל יסורים עליו הצבירה ונחמל לו עון זה ונשאר מעתה ראשון במעלה במקודם. וזה היה גם גדול הצטתה שנחבק עמו הראה לו הקב"ה שנחמל לו חטא זה כדי שלא יוכל לו המלאך בפלפולו. וח"ש וחקע קף ירך יעקב בהצבוקו עמו, דהיה הכס הצטתה מעשה. וח"ש לו המלאך לא יעקב יאמר עוד שמך כי את ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים וטובל, דהיינו האלהים מהאנשים שנזכרו מקודם כמו שאמרו חז"ל דהאנשים הם עשו ולבן, וה"כ הוי הפשע דעם אלהים היינו שרו של עשו ושל לבן כמ"ש חז"ל. ואולם יעקב רצה לידע מאן נלח להלכה למעשה, דממה שאמר לו מקודם וטובל היה יעקב סובר שרק בפלפולו יכול לו אבל לא להלכה למעשה. והנה את יעקב נלח להמלאך שיוכרח להודות לו על הצרכות היה נקרא המלאך בעת ההיא מודה בצרכה, מלך דנקרא על שם שליחותו. ואם היה המלאך מלחא ליעקב היה נקרא בעת הסיח בשם לוקח צרכה מלך דהיה לוקח הצרכות מיעקב. לזאת שאל יעקב להמלאך הגידה נא שמך שפוא על שם שליחותך את אתה נקרא מודה צרכות או לוקח צרכות. והשיב לו למה זה תשאל לשמי וכי איך ידע שנתת הלך כבר אמרתי לך כי שרית עם אלהים ועם אנשים וטובל והיה כוחתי להלכה ולמעשה, ולכן הוא שפיר מה

לא הייתי ברחל שהיה לה אחיה זמן שהצבנה יותר ממני, וה"כ עדיין איני שום לרחל, ומוכרח להיות ג"כ אחיה זמן שיצאצבני יותר מרחל ואו אחיה שום לרחל, ולפיכך משום שילוח אישי אלי שאהיה כאשר יתה רחל מקודם ואו אחיה שום צד צד עם רחל לכן נולד לי בן השלישי. וזהו מה שאמר הכתוב, "עתה הפעם ילוח אישי אלי", דהיינו יותר מרחל, והאמת על זה כי ילדתי לו שלשה בנים. וכשילדה בן הרביעי לא היה לה שום טעם על זו הלידה, לכן אמרה הפעם אודה את ה' וקראה שמו יהודה. ומשום שמדחו של הקב"ה שכשמתגלס לאדם שכרו הוא משלם ביתרון, לכן היה לה גם בן רביעי. ואך האדם שיודע שאין מגיע לו זה בחוב מהש"ת ליתן לו זה ביתרון מחוייב ליתן להש"ת הודיה על זה. ולכן אמרה הפעם אודה את ה', וקראה שמו יהודה :

פרשת וישלח

לב (י) ויאמר אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ה' האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך. קטנתי מכל החסדים וגו' ואתה אמרת היטב איטיב עמך וגו'. יש לרקדק ביון דהוא עלמו אמר קטונתי מכל החסדים וגו' וה"כ היה מחיירא שמה נחמטעו זכיותי, וה"כ איך אמר אחר כך ואתה אמרת היטב וגו', דלואי הואיל ונחמטעו זכיותי כפירש"י על קטונתי בעולה הצבטתה. וכל ע"פ פירוש רש"י שפירש על פסוק חלתי אבי אברהם וה"כ אמר ה' האומר אלי בשתי הצטתות כו', דלכן קאמר עוד ה' האומר אלי ולא האומר אלי ועי"ש. ונראה הפשע דשתי הצבטתות, דהצבטתה האמת שאמר בלשון חלתי אביך היא שהייתה עמו בזכות אבות, והצבטתה השנייה הייתה בזכות עלמו, ולכן קאמר האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך היינו בזכות שמעך. ולכן על זכות עלמו היה מחיירא ואמר קטונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך היינו כפירש"י דנחמטעו זכיותי, וה"כ לא נשחיייר כי את זכות אבות דהיינו הצבטתה הראשונה דלחלי אבי וגו' וזו הצבטתה יש ג"כ דעשו כי הוא ג"כ אחי שגולד מילחק אבי, ולכן קאמר ה'ילוני נא מיד אחי מיד עשו ולא קאמר מיד עשו לחוד, לפי שהיה מחיירא ממה שהוא ג"כ אחי ויש לו ג"כ הצבטתה הראשונה דזכות אבות. וקאמר עוד ואתה אמרת היטב איטיב עמך, עי"ש כפירש"י על מה דקאמר שני פעמים היטב איטיב דהיינו היטב בזכותך איטיב בזכות אבותיך. וקאמר עוד ושמתי את זרעך כחול הים, ולמי אמר זאת

שלא השיב לו כי המלאך אין לו שם, ותירונו חסר מן הספר. ואחי שפיר מה שהשיב לו למה זה השאל לשמי. וחזר הכתוב לומר ויבדק אותו שם, לסורות כמו שאמרו חז"ל דכאן הודה לו על הצרכות דהיינו שאמר לו דהלכה למעשה פסק דהצרכות שייכים ליעקב. ולכן נקרא המלאך אז מודה בצרכות:

פרישת וישב

מ (כב) ואת שר האופים תלה באשר פתר להם וגו'. ולכאורה אינו מובן, דכי לא הוי ידעין דזכו כאשר פתר להם יוסף, דהולרבה הסורה לחזור זה. ואך דהנה אמרו רז"ל דרמ"ח אברים שבאדם הם נגד רמ"ח מ"ע ושם"ה גידין הם נגד שם"ה ל"ט, ולכן כל אבר הוי כמו בפעולתו כפי צריחתו דהיינו אם הוא מקיים המצוה השייך לו, וכן איתא בספרי מוסר דאם הוי מקיים שלא תקח מעולם ממה ששייך לזולתו בגזל או בגנבה או ע"י עושה אינו בא לידי השחתת איזה דבר בידו זו, מלך דכיון דלא נקרא אך יד, א"כ יד מעלמל זה ואין הדעת מחייב שהפול ממנה דבר, ורק משום דעבר אדם איזה פעמים בהיד במצוה השייכים לה, כמו גזל או גנבה או עושה, לכן תפסק כחה ממה שהיתה מתחלת צריחתה ע"י עבירה זו, וכן נמי הפה הוא נברא מתחלה שיקיים מה שידבר בו לצרכה ואף לקללה, כיון שנברא מהיוצר לדבור מקויים, לכן ההכרח שיתקיימו הדברים שילאו מפיו, ורק משום דפעמים נקרה דופל איזה שקר מפיו דהוא ממצוה השייכים אליו, אם כן נקרא אז דברי שקר, ולכן גם מה שידבר אז על זולתו אינו שולט. לכן יקרה לפעמים באיזה אדם אשר שכלו הוא כהוגן וגם מחדש חידושי דברים לאמיתתן ורק בעת שצא להוציאן לזולתו אינו יכול להוציא דברו חוץ כראוי, כנראה כ"ו להרואה צעינה פקיחה, דזכו ג"כ משום דנופל איזה פעמים שקר מפיו, ולכן דברים אמתיים קשים ללאת דרך פה כזה, משום דלמת ושקר הוי שני הפכים וסחרי אהדי כמים ואש, וע"כ מעלת האמת הוי אלנו לגרעון, ואין יכול להוציא דבריו מלד זה כראוי, כי כן בכל הדברים שמעלתם יותר גבוה הוי התכרון שבהם יותר כיכר וגרוע. דכעין זה הוא גם בגופניות, דבכל דבר יקר הערך הוי חסרונו יותר כיכר וגרוע מצדבר הפחות והגם, דבדבר פחות ומזולל, חסרונו כיכר אך מעט, וזהו ג"כ כוונת הגמרא בב"ק ע"ג פסוק וסביביו נשערה מאד, דהקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה, דכיון דהם סביביו, ע"כ לפי מעלתם מדקדק

עמם באם יתעורר. אף בכחוט השערה כנ"ל. ואכ"מ להאריך בזה, ואם יזכיר ה' אכתוב עוד מזה באריכות בהדרושים שלי:

ונחזור לענינו ה"ל, דזכו דכתיב נקרא (תהלים ל"ד) מי האיש החפץ חיים, היינו הסורה שנקראה חיים, ועיין ע"ז בחידושי למסכת שבת פרק אר"ע צענין כפיית הר כגיגית, דאם עוסק בצורה ומחדש צה חידושין וכל להראות זמנו העבר שהי' בעולם מהידיעה שידע כעת, דאם לא היה זמנו העבר, מתי למד זו הידיעה, ונקראים אז צוה ימי חייו חיים וקיימים, לא כנקברים ועי"ש. וז"ש עוד, ארוב ימים לראות טוב, דהיינו שארוב דהימים שעוסק בהחיים דהיינו הסורה שנקראה ג"כ טוב, שיוכל להראות אותה מצחוץ ולא השאר בו רק מצפנים, הוא מוכרח ללמוד לשונו מרע ושפתיו מדבר מרמה, דאז יהא נקל לו להוציא הדברים האמתיים על פיהו כנ"ל. ונתן עלה ע"ז שיהיה לשונו זכה צבור מרע ועשה טוב עם זולתו, ויהא מלך זה קירוב לבבות ובכן לא יבא לדבר גנות על חבריו. ואמר עוד, בקש שלום דמשום שהי' עם שכנגדו בשלום לא יבוא לדבר צפיו גנות עליו, ואז "ורדפהו", שהתא הסורה רדופה אחריו ויקל לו להוציאה מפיו ויהי' ראוי לה. ולכן נראה גם כן צוה דלחז"ל דכל התלומות הולכין אחר הפה, דזה ג"כ רק בפה מזוכך שהוא נקרא פה כצריחתו מתחלה מהיוצר, דאז מתקיימים דבריו מה שידבר, ויתקיים נמי פתרונו, אבל לא באם לא נקרא פה כצריחתו מתחלה דהיינו שעבר איזה פעמים על מצוה השייכים להפה כנ"ל. וזהו ג"כ כאן דשר המשקים היה ראוי שישאר בחיים, לכן פחד לו יוסף לעוב כדי שיהא מקויים כפי מה שהוא ראוי, ולשר האופים מלך דהוא הי' רע ממנו, לכן פחד אותו לרע כדי שיהא מקויים ג"כ כפי מה שהוא ראוי אליו, לכן כתיב שפיר דתלה אותו כאשר פחד, דהיינו שמלך פתרונו היה זה. וע"כ כתיב עוד ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחו, דלכאורה אינו שפיר מה דמגנה אותו הסורה בזה, דאם יבקש איש עושה מזולתו והוא לא יתראה לעשותה, לא נוכל לקרוא אותו רק בשם אינו טוב, אבל לא בשם רע, שגיגה אותו על זה, ועל מה זה מגנה הסורה לשר המשקים במה דלא זכר את יוסף וישכחו, ואך לפי דברינו אחי שפיר, דכיון דפסק דינם היה הלוי לפי פתרונו של יוסף, א"כ הי' מליל אותו ממיסה לחיים, ולכן שפיר היה ראוי להיות מחויב להזכיר אותו אלל פרעה' ולהוציאו מבית האסורים, ועל כן שפיר מגנה אותו הסורה, דארורים הרשעים ללא זכר אותו להשיב לו כגמולו, ואף שעשה לו טובה גדולה

כז ובכ"ז וישכחו . ופיין בהקדמתי מ"ס מזה הענין בארוכה בעזרת הסי"ח :

פרשת מקץ

מד (טו) ויאמר יהודה מה נאמר לאדוני וגו' הגנו עבדים לאדוני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו . ויאמר הלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם . לישב סדקדוקים מה שלעיל (פסוק ט) אמר לאדוני לעבדים וכאן אמר מקודם עבדים ואחר כך לאדוני . וגם למה הסכימו להיות כולם עבדים ולא אחד בלבד . והנראה דבהסכמות לאדוני לעבדים ועבדים לאדוני , הוא משמע שני מיני עבדים . דהיינו מין אחד הם אנשי חיל במדינה דהם ג"כ עבדים שעושים לוויו אדונים , ועוד יש עבד שמסרת רק צבית , ואך משינוי הלשון בהחזרה דמקודם נאמר וגם אנחנו נהיה לאדוני לעבדים ואח"כ אמר להיפך הגנו עבדים לאדוני נבין משנוי הלשון דאחר כך היו סוברים שיסיו כולם עבדים צביתו . ומשום דיעקב הזהיר קודם שליחות צביתו על צ' ענינים , דאמר להם לעיל (מ"ב פסוק ל') והוא לבדו נשאר , כלומר שנשאר לבדו בלי אח מאמנו וע"כ חושש אני שמא ישאר ח"ו לבדו בין המלריים וילמד ח"ו ממעשיים להיות כמוסם , ועוד וקרבו אסון , שחשש ג"כ לגופו פן יקרבו אסון . ולכן היו מתרלים להיות עבדים ליוסף באופן השני הנ"ל , דהיינו להיות עבדים צביתו כדי לשמר מהשם יעקב אביהם , מדיהו כולם ביחד אזי לא יעזבו אחיהם הקטן לבדו שיסתגר ח"ו צבית המלרי ללמוד ממעשיו , וגם כשיסיו עמו יחד אזי ישמרוהו ג"כ מחשש הגופני שהזהיר אותם יעקב . ומה שלא יהיה צבית אביו יעקב , על זה ג"כ לא חששו משום דעל זה לא היה אזכרת יעקב . ומדוקדק הלשון דמסיים הכתוב גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו , דלכאורה הוא שפת יתר , אך עתה הוא שפיר כלומר דכולנו יחד דוקא נהיה לעבדים לאדוני צביתו . ויוסף הבין כוונתם ולפיכך לא רצה זה ואמר חלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואחסם עלו לשלום אל אביכם , משום דהוא הבין שבדלתי היה אזכרת יעקב על זה כדי שלא יסתגר להמלריים , ולכן רצה לעשות היפך כוונתם משום דבדלתי לא יתלכו באופן זה ויבא הדבר לידו כך שיטעך להחזרת אליהם . ולזאת כשראו שלא נתקיימו מחשבתם , ויגש אליו יהודה ויאמר אליו שזה לא יוכלו לעשות בשום אופן . ואמר עוד ועתה כבואי אל עבדך אבי והנער איננו אחנו , כלומר

דהחשש הוא מה שאיננו אחנו , מלך דא"כ לא יהיה מי שישיגה עליו שלא ילמוד ממעשה המלריים ח"ו . ואם יאמר מה זה אם יחסר בן אחד מאביו , הלא נשאר לו עוד י"ח בנים , ולכן אמר ע"ז ונפשו קשורה בנפשו , דיש בקבלה ליעקב אביו שנפשות השבטים כולם ביחד הם מרכבה לשכינה , ואם יחסר אחד מהם בחייו מהעולם הזה אף שהנשמה תהיה קיימת לעוה"ב אזי יהי' ציטול להמרכבה , ומכ"ס אם ימנע אחד מהם בין המלריים שתהיה נפשו כלה משני העולמות ותחטבל המרכבה . ואף גם אם יתקרב להמלריים אפילו שעה אחת ציוס יתפרו כל השעות לחשבון גדול ויוכל להיות לבסוף מלרי גמור , כמו שבארתי לעיל צפ' בראשית כ"ז בארוכה , ועמ"ס בפרשה ש"ח"ז :

פרשת ויגש

מד (כז) אתם ידעתם כי שנים ילדה לי אשתי וגו' עד סוף הענין . נראה בזה כי היה ליעקב בקבלה ש"ב השבטים לא ימות אחד מהם בחייו , ובכ"ז כשלא היו לפניו היה דואג עליהם וימאן להתחמס כדמלינו ביוסף ועוד מלך מה דפירש"י צפ"י"ש (לז לה) דעל החי אין מקבלין תנחומין , וזהו שאמר אחסם ידעתם כי שנים ילדה לי אשתי ולא יוחר וא"כ אין לי יוחר מו"ב , דאילו היה לי יוחר מו"ב לא הייתי דואג כל כך אם לא היה אחד לפני , דיוכל להיות שמת והייתי מקבל תנחומין , לא בן עתה דבדלתי לא ימות וא"כ אם לא יהיה לפני לא אחננס כי על חי אין מקבלין תנחומין ואחיה ערוד בלער ולא אוכל ללמוד וארד על ידי יגווי לגיבנס ברעש שאלוה . וזהו שאמר עוד ויאלה האחד מאחאי , פירוש רק מאחאי , אבל באמת חי הוא . ואומר אך ערוף עורף , פירוש רק ואומר אך דקרוב ליערף מהששם אבל באמת אינו בן . ולקחתם גם את זה אף רק מעם פני , וקרבו אסון , פירוש סיבה שלא יוכל עוד לבוא לפני ויהיה חי ולא אקבל עליו תנחומין . ויאודתם וגו' כדבארתי . וכן אמר עוד להלן והורידו עבדך את שיבת עבדך אביו ביגון שאלוה . ונתן טעם עוד כי עבדך ערב את הנער שלא יקרבו אסון , וא"כ הולרנתי אני להשגיח עליו שיחיה , ולכן שמרתי אותו כעבדתי , וא"כ אם לא נבוא כעת אחו , היגון שיחיה לאביו מלך שהוא חי ואין מקבלין תנחומין על החי בזה דאילו רואה אותו . אנכי אחיה הסיבס להדאגס שתהיה לאביו מלך השגחתי עליו בדרך שיחיה חי ואין מקבלין תנחומין על החי , וא"כ יהיה הסוף כמאמר הכתוב והורידו עבדך את שיבת עבדך אביו ביגון שאלוה , מלך דאין השכינה שורה אלא

אלא מחוך שמחה של מלוא כמאמר חז"ל במסכת שבת . ולא תקשה לפי מה שחשש יעקב אבינו ע"ה אם בנימין לא יהי' לפניו , כיון דהיה מקובל שכולם יהיו חיים , דזכו מלך השמש שלא ילמוד ממעשי המלכיים , כמו שבארתי לעיל בארוכה על פסוק הננו עבדים לאדוני :

פרישת שמות

ג (ז) ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאוביו . ולריך להבין מה להחיל בלשון רבים את לעקטם, וסיים בלשון יחיד מכאוביו . והגדירה בזה דיש שני מיני מכאובים דהיינו לרות הפרט שיש לכל אחד ואחד לרה משוכה מחזירו , דע"י זה לא יכלו להתחבר כולם ולהתפלל כאחד, משום דזה סובר להחזירו עוב הוא מלך שאינו רואה הלות שיש לו שיכיו גם לחזירו , ואף דבאמת לחזירו יש לרות אחרות מה שאינם בו , עם כל זה יהיה לשחוק בעיניו אם האחר ילך אחר להתפלל , למשל אם העשיר ילך להתפלל יחד עם העני יהיה זה לשחוק להעני , הגם דיוכל להיות להעשיר יש לרה אחרת עם שאינה בהעני , אך מפני שהוא אינו יודע זה יהיה לו לשחוק . משא"כ אם באת ח"ו לרה אחת על כל הכלל דאז יתחברו כולם להתפלל אל ה' ואז ישמע השי"ת ויזכור גם את הלות הפרטיות שיש לכל אחד ואחד תמיד שהם גרועים מהלרה שבאה אל הכלל כולו ח"ו , ומה שהקב"ה לא ריחם עליהם מתחלה הוא מלך שלא לעקו ע"ז ביחד , ועשה כשבאת ח"ו לרה על הכלל כולו ויעקו , אז יאזין השי"ת ברוב רחמיו וחמדיו בעת לעקתם על הכלל גם לרות הפרט, אשר באמת הם גרועים מלרה הכלל כאשר יבין כל זה כל מציין דבר לאשורו . וזה הוא שאמר הכתוב ראה ראיתי את עני עמי אשר במלרים , דהכוונה הוא שתי ראיות דהיינו לרה הפרט ולרה הכלל . ואת לעקתם שמעתי מפני נוגשיו , דהיינו לרה הכלל . ומפני מה שמעתי זה מלך כי ידעתי את מכאוביו . והזכיר בלשון יחיד מלך דידע בלרה הפרט לכן שמע בעת שיעקו על לרה הכלל דתמיד לא ריחם עליהם משום שלא לעקו על זה , ורק בעת שיעקו על לרות הכלל ריחם עליהם מלך לרה הפרט , וזהו שאמר הכתוב כי ידעתי את מכאוביו בלשון יחיד . ומדויק ג"כ מה שאמר על לעקתם דהיינו לרה הכלל לשון שמעתי , ועל מכאוביו שהם לרות הפרט לשון ידעתי , שזה שמע, וזה ידע :

ד (ט) ולקחת פמימי היאור ושפכת היבשה והיו הפים אשר תקח מן היאור והיו

לדם ביבשת . יש לבאר למה לא הראה לו בפועל ממש בלות השלישי כמו בשני האותות הראשונים , שזוה לו להשליך מטכו ולהניח ידו בחיקו ולהוילאה , ובלות השלישי לא הראה לו בפועל רק לרה לו שיטשה כמו שאר המכות במלרים . ועוד יש לקדקק לשון ויהי למטה בכפו , דמלת בכפו מיותר , דמה היה חסר אם היה כתיב ויהי למטה . ונראה להענין הוא מלך דלא היה ניכר האות רק למי שראה מתחלה שהיה נחש עד לבסוף כשנעשה מטה , אך מי שהיה בא אחר שנעשה מטה לא היה מתפלל מאומה , דהיה סובר דהיה ג"כ מתחלה מטה , ולכן עשה השי"ת בהמקלט דהיינו ונבו שהיה אוחז בכתיב שלח ירך ואחוז בזנבו היה מטה והמותר כשאר היה נחש . ולכן היה ניכר הגם למי שבא אחר כך כשהיה מטה מלך דהיה ג"כ מקלחו נחש , והיה נראה הגם , דאם הוא נחש היה לריך להיות כולו נחש ואם הוא מטה היה ראוי להיות כולו מטה , והיה ניכר מזה גם השי"ת דהיה עושה נחש למטה ומטה לנחש , ואחזי שפיר לשון הכתוב מלת בכפו דהיינו רק מה שבכפו היה מטה והמותר היה נחש, וזה היה רק בלות הראשון .

אבל בלות השלישי , דאם יאמינו בלות הראשון היה יכול להיות שלא ילטרך אוחז כלל . לכן לא הראהו זה ומה שהראה לו השם יתברך מקודם במדבר האות השני , אף שהיה יכול להיות שלא ילטרך אוחז כלל , משום דמה הפסד יש בדבר אם יראה לו זה במדבר שיהיה ידו מלורעת רגע כיון דשבת אח"כ כבשרו ולא היה לו כלל הפסד בזה שהיתה ידו מקודם מלורעת . אבל בלות השלישי דאם יהיה מקודם לדם ויהפך אח"כ למים , בכל זאת הוי קללה מקודם מה שהסרתי מים קרים נוזלים שיהיו נעשים דם ויתקלקלו ג"כ דברים אחרים דאין להם תקנה , ואף אם יתספכו אח"כ למים ג"כ לקללה תחשב זה , ולכן בזה דאם יאמינו אזי לא ילטרך כלל לעשות זו , ואם יעשה אזי יהי' גם לקללה , ע"כ לא הראה לו זה . אך דלא יהיה שפיר בלות הראשון שהיה נלרך למלך מלך דהוא היה רק אוח הראשון , קשה למה הולרך שיחלף וישתנה דהיה לו להניחו כן להיות נחש לעולם , וכגם שהיה קללה אם ישאר כן לעולם , אפ"ה כיון דזה היה רק האות הראשון דמוכנה להיות , א"כ הא הוי שפיר גם אם ישאר אוחו כך . ואך דזה הוי שפיר דאם היה נשאר כן לא היה ניכר הדבר למי שיבא אחרי היותו נחש . אבל בלות השלישי שבכר התקבלו עם רב וראו הכל מתחלה ועד סוף , לא ילטרך אח"כ להספך עוד הדם למים . ועוד נראה לומר באופן אחר דבעת שהיה אוחוז בכפו היה מטה ובעת שהיה משליכו מידו חזר להיות נחש , וכן היה מתחלף בכל עת מאחוזו להשליכתו , ולכן

שחפילו הקב"ה רוצה להושיע לכם, בכל זאת לא יוכל להלחם נגד המזל. כן הים שיטתו הנכונה שחפילו אם יש אלהים שופטים בדרך מ"מ לא יוכל להלך נגד המזל. והקב"ה הראה לו במכת חשך שלמלכים הים חושך ולכל בני ישראל הים אור, וזהו נגד המזל והסגת הטבע, דממ"ל אם היתה הצריחה אז חושך היאך היתה אור לישראל, ואם היתה הצריחה אור היאך הים חושך למלכים, וזהו נגד המזל והטבע. לכן כתיב חייב לאחר הים אור במושבכם שפרעה קרא למטה ואמר לו גם טפכם ילך עמכם, כי כבר ראה שהקב"ה יכול להלך נגד המזל, אבל מ"מ נשאר החשש השני אולי לא ירלו לחזור, ועל זה אמר רק לאכנס ובקרכם יוגל למשכון שיהיה בטוח שיחזרו למלכים, אבל גם טפכם ילך עמכם כעת:

פרשת קרח

ו) ויראנו כל עדת בני ישראל ממחרת וגו' אתם המיתם את עם ה'. לכאורה היה הפסוק הזה יותר שייך לעיל חייב אחר מיתם הר"ן אית, ולמה הפסיק במעשה דרקועי פחים. ונראה דעיקר תלונתם היתה על הרקועי פחים שכחצו למעלה שהם נעשו לחיקון וחזרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב וגו', והם אמרו כי אדרבא קלקול הוא זה, כי בלא זה היו שולחים את כל המעשה ברבות הימים, ועתה יזכרו לעולם ע"י הרקועי פחים כי אחס המיתם את עם ה'. וזהו דכתיב וילוו כל עדת בני ממחרת לאמר אחס המיתם את עם ה', דהיינו רשעי הדור היו מעוררים את בני ישראל, לאמר "לחמנו" דהיינו שישאר חמירה שיאמרו אח"כ אחס המיתם את עם ה', ויהיה זה לזכרון מלך הרקועי פחים, ולכן יותר טוב שלא יעשה הזכרון כלל, כדרך הרשעים חמיר שלא יניחו לעשות חזרה חיקון להקלקול שהיה מקודם, שיאמרו כי החיקון הוא קלקול:

שם (יג) ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המנופה. עיין פירש"י שלפי שהיו מרגישים את הקטורה שסם המות נחון בחוכו כו' אמר הקב"ה יראו שעולר המגפה הוא כו'. ובפרשת חקת (כ כט) ויראו כל העדה כי גוע אהרן, פירש"י שלא האמינו ישראל שגוע אהרן עד שראו בעיניהם, אמרו אפשר מי שעמד נגד המלאך ועלר את המגפה ישלוע בו מלאך המות. ולהבין כל זה נראה דעצם הקטורה להמית אך שיכולת ציד הכה"ג לקחת השליחות מיד המלאך

ולכן כתיב ויהי למטה בכפו, דהיינו דוקא רק בעת שהיה בכפו היה מטה, כדי שיוכר הדבר גם למי שיבוא אחר היותו נחש או מטה, לכן היה מחתלק בין רגע לרגע. וכן היה גם באות השני, בעת שהביא ידו בחיקו והוליאה היתה מלורעת ובעת שהשיב ידו היתה שבה כבשרו. ולכן אמר ויהי אם לא יאמינו גם לשני האוחז, הגם דאויב מעלה בהם שיוכלו לראות הפלא בהם תמיד כל מי שבא לראות, בכל זאת יש חזרון גדול בהם במה שמחלפים ומשתנים בכל פעם ויאמרו שמעשה כשפים ואחיות עינים הם ואינם כדבר שנצרכו צריחה גמורה שישאר לעולם באותו אופן שכבר. וע"כ אובו באות השלישי ולקחת ממימי היאור וגו' והיו לדם, כלומר לעולם, והחזרון מלך זה שהיה באותיות הקודמים לא יהיה באות השלישי כיון שכבר התקבלו עם רב וראו הדבר מחלפה ועד סוף, אבל עתה שיקח ממימי היאור ויהיו לדם לעולם כה"ל, יהיה המעלה שלא יוכלו לומר כמו שאמרו באותיות הקודמים שראו אחר עשייתן שאמרו מעשה כשפים ואחיות עינים הן, דבאות זה לא יהיה כך לפי שישאר לעולם דם ויהיה ניכר מזה שהיה צריחה חדשה ויהיה זה לגם בעיני כל. ומלך דנשאר זה כמות שהוא לעולם, לכן לא רצה הקב"ה להראות אותו גם כעת כמו שהוא יעשה במלכים משום כיון שהוא שינוי בצריחה לכן הוא די בפעם אחת בעיקר עשייתו שבמלכים ולא להראות ולשנות עוד הפעם כה"ל:

פרשת בא

י) ויאמר אליהם יהי כן ה' עמכם וגו'. יש לבאר דהא כבר אמר פרעה לעיל (ס ב) מי ה' אשר השמע וגו', וא"כ לא האמין כלל כי יש ה' בדרך, והיאך אמר כהן יהי כן ה' עמכם. אך דהענין הוא דפרעה שאל מי ומי הכולכים משני טעמים. א) שלא האמין להם שיחזרו למלכים, ולכן רצה שישארו הטף ויהיו לו למשכון, וזה הטעם הוא שייך נמי על הלאן ובקר שרצה שישארו במלכים ולא ילכו רק הגברים. ב) הטעם דאיתו שייך רק על הטף, דהיינו מלך שירא שינקו הטף בדרך ויתמעטו עבדיו לאחר החזרה, מש"ה ענה לו משה דאנשים נאמנים הם ויחזרו אם ישלחם עתה בלא סירוב. ועל הטעם השני אמר לו כי ילכו גם הטף ולא ינקו מלך כי חג ה' לנו, וא"כ אנו הולכים לדבר מלואו ושלוחו מלוא אינם חוקים. ולזאת ענה פרעה יהי כן ה' עמכם, כלומר יהי כן שה' עמכם באשר השלח וגו', פירוש בשעה ששלח אתכם ואת טפכם, אבל ראו כי רעה נגד פניכם, כלומר

הכח מרגליו וכן ידיו וכן עיניו כדאיתא במדרש :

פרישת חקת

ב (יד) וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום וגו' נעברה נא בארצך וגו' ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בהרב אצא לקראתך . ויאמרו אליו בני ישראל במסלה נעלה ואם מיטיף נשחה וגו' . ויאמר לא תעבור . ויצא אדום לקראתו וגו' . וימאן אדום נתון את ישראל עבור בגבולו ויט ישראל מעליו . ובספר דברים (ב כ"ו) כתוב ואלשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיוחן וגו' לעברה בדרך וגו' כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר . וכבר הקשה רש"י ז"ל דהא גם אדום לא נתן לישראל לעבור , והיך אמרו לסיוחן שיתן להם לעבור כאשר עשה אדום . ותיקן רש"י ז"ל דלענין מדר אוכל ומים אמר כן וע"ז הוא שאמר כאשר עשו לי בני עשו וגו' . ויש לדקדק דלמה לא נרמז שום רמזה מזה כאן בפרשת חקת לא בפרשה זו ולא להלן כ"א אלל מעשה לסיוחן . גם יש לבאר מלת פן בחרב לשון ספק , ואמאי לא אמר כי בחרב . והנראה ע"פ מה דיש לדקדק עוד , דהפסוק וימאן אדום מיותר לגמרי , שכבר כתוב ויאזר לא תעבור וממילא מוכן דמאן אדום . ועוד לריב להבין לשון ואם מיטיף נשחה , דממכ"פ אם היו לריבין לזה , היה לו לבקש שיניח להם לשחות והמה יתנו מכרס , בלשון ודאי . ויבואר על ככון דמתחלה ענה להם מלך אדום לא תעבור בי פן בהרב וגו' , שלא ראה להראות רשעתו לפני הכל כי אין זה דרך ארץ להראות רשעות בלי שום טעם . ולכן הערים וידבר במרמה ואמר לא אוכל לחת אהכם לעבור בי פן תצוו לחס ומים במדינתו ואוכרח ללאת בחרב לקראתכם , ומוטב שלא תעברו . ויענו לו בני ישראל כי יוכל להיות שלא נלעזר ליקח מאומה ואפילו אם יקח אחד בשוגג לשחות מימך ונחתו מכרס . וכשראה אדום שאינו יכול לכבות הדבר בערמתו , לכן גלה נבלותו ויאמר הנני גוזר בלי שום טעם שלא תעבור . ויאל אדום לקראתו בעם כבד וביד חזקה , דכיון שבגילה רשעתו דגם בלא טעם לא יתן לעבור , היה מוכרח ללאת בעם כבד לשמור שלא יעברו במדינתו . וימאן אדום וגו' הוכפל הדבר להראות לנו דאפילו עבור בגבולו לא אבה להבית , בלי שום טעם , ולא כמו שהערים בתחלה להזות את ישראל שחושש פן יבזו במדינה . וכשראו ששואג גמור הוא לישראל , לכן ויע ישראל מעליו . עוד נוכל לומר , דעד הסיבות , "אם מימך נשחה" הוי הפכת כמ"ס מקודם

המשחית הנשלח לנגוף , ושיעשה הכה"ג אוחו השליחה אחיו . והנ"מ אם יעשה המלך או הכה"ג , שהמלך אינו מבחין בין לדיק לרשע כמאמר"ל בנ"ר כיון שיתן רשות למשחית אינו מבחין בו' והכה"ג מבחין בזה . וזהו כוונת הפסוק ויעמוד בין המחיס , ר"ל שפעולתו היתה שיעשה הבדל שלא להיות כמלך המשחית שאינו מבחין בין אוחס הראויים למות ובין החיים הראויים לחיות , וע"י הקטורת היתה הכה"ג הראויים למות דהיינו העם המה הע"ר כדאיתא במפרשים דכ"מ דכתיב עם הוא מכוון להם דהיו מעוררים מריבה תמיד וכדכתיב וכה החל הנגף בעם . ותעזר המגפה , כלומר ממילא נעלה אחרי שמתו כל הראויים למות , ממילא נשאר בחיים הראויים לחיות . ולכן לא כתיב ויעזר המגפה משום דהוא לא הי' מכוין להליל רק להמית ורק שנעלה ממילא בזה שהמית בהקטורת את הראויים למות ונשאר בחיים בחיים חיים . והם סברו שיוכל אהרן לעזור המגפה גם נגד מלך המות , ולכן לא האמינו שמת אהרן עד שראו כל העדה כי גוע אהרן , וראו שלא יכול אהרן לעשות נגד המה"מ רק שיכול לעשות עשיית המה"מ , דהיינו שהוא יכול לדמות המה"מ ולעשות שליחותו תחתיו , ויהיה זה תועלת מדר שהוא יבחין בין לדיק לרשע . וכן בכין ג"כ מה שאמרו חז"ל דמה"מ פגע באהרן ואמר לו מי אחי והשיב לו שהוא שלוחו של משה , אמר לו מה"מ אחי שלוחו של מקום כו' , והשיב לו אהרן דמשה אינו אומר כלום מפני עלמו אלא מפני הגבורה כו' . דכתי פירושו דמה"מ הי' שאל אוחו למי אחי ואמר לו שהוא שלוחו של משה , וכבר מה"מ שהוא בא נגדו לעזור עשייתו , לכן אמר לו שהוא שליח ה' , והשיב לו אהרן כי לווי משה תמיד הוא רק מה שיצא ה' , ולכן אם אחי שליח משה אינו בא נגד לווי ה' ורק אדרבא אחי בא לעשות ולקיים לווי ה' , וכן גם עשה שליחותו רק לעשות הלווי , ובאתי עמה ליקח השליחות ממך ואני אעשה זה השליחות תחתך , וזהו גם כן מה שאמרו חכמינו ז"ל דהם אמרו על הקטורת שסם המות הוא , ואמר להם משה רבינו אחי אראה לכם שהוא סם חיים בזה שעוזר המגפה הוא . מדר דהם ראו בקטורת שהוא רק ממות וכברו שהוא רק סם המות , ולכן הראה להם משה רבינו דנוכל בזה המיתה להבחין בין רע לעוב , ויש אופן צו דהוא סם חיים כהנ"ל . וכן היה במיתה אהרן שלא יכול לעשות נגד המה"מ שלא ימות ורק שיהיה יכול לעשות עשיית המה"מ דהיינו מה שהמה"מ חפץ להמית אוחו הוא מת על ידי עלמותו ועשה פעולת המה"מ , ופשת את רגליו להוליא

מקורם, היינו כוונת תיבת פן וככל הדברים הנ"ל, ומוחס מימין נשמה והלאה הוי הפשט להורות לנו כי שמים רעות עשה אדום, דהנה ידוע דאין הקב"ה עושה נס רק במקום שלא תמשול שמה יד הטבע, לכן המן שירד בדרך פלא, לא ירד רק במדני שלא יכלו לחיות בדרך הטבע בלעדו, אבל אם היו יכולים להשיג מחיה בדרך הטבע היה צדין שלא יורד המן, ולזה היה חובה עליהם להשתדל בכל עוז להשיג מזון בדרך הטבע, ואז אם לא השיגו היה יורד המן, אבל אם לא היו משתדלים לא היה יורד להם המן. ע"כ הסתפקו בדבר אם ירד להם המן ויעלה להם הבאר בארץ אדום או לא, ולכן אמרו לו ואם מימין נשם בלשון ספק, כלומר יוכל היות שלא נלטרך למימין, אבל אם מימין נשמה ונתתי מכרם. ולכן כשנתוודע לו מזה הדיוק דאם מימין דיכול להגיע להם בלחיו אופן מזון בלעדו, ונתוודע לו על ידי זה מהמן, לכן אח"כ כשפירש להם שאינו רוצה שיעברו בשום אופן וצלי שום טעם, עשה להם עוד רעה אחרת, ששלח מאנשי מדינתו אל הגבול למכור להם מזון בכדי שיוכלו לחיות בדרך הטבע ולא ילטרך לירד להם המן בדרך נס. וזה נרמז בזה שהוכפל הדבר בפסוק וימאן אדום נתון את ישראל עבור בגבולו, דהכי פירושו, דוקא עבור בגבולו לא אצל, אבל הספיק להם מים ומזון בשכר, לרעת ישראל. ומדויק מכאן מיתור הלשון מה שמבאר להדיא בפרשת דברים כאשר עשו לו בני עשו וגו' וכפירש"י. ולפי שירא חולי יכנסו לגבולו לכן יאל בעם כבד מלך דהיה מספיק להם מים ומזון במחיר, וא"כ היו ישראל לריבין ליקרב סמוך למדינתו ליקח מהם המים והמזון, והיה לרין מלך אדום לעמוד בעם כבד וציד חזקה למשמרת שלא יעברו במדינתו :

פרשת עקב

יא (כח) למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה וגו' בימי השמים על הארץ. יש לבאר דלכאורה מיותרים התיבות כימי השמים על הארץ. ונראה דהנה כתיב בקרא (שמות לד ז) דלומר חסד לאלפים, דהיינו דלומר לאלפים דור, דלכאורה לא צדין דאין יש אלפים דור בעולם כפי הכלל דשית אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב, וכיון דליכא בעולם רק שית אלפי שנין, א"כ קשה אפילו אי ינמא כמאן דאמר דדור נקרא גם אי ליכא רק שבע שנים הוא ג"כ עולה לחשבון י"ד אלפי שנין. ולכן נראה החשבון דהנה יום שלנו הוא כ"ד שעות דהוא יום של עולם הזה אבל יומו של קודשא בריך הוא כפיכחל הוא אלף שנים כדכתיב כי אלף שנים בעיניך כיום אחמול וגו', דהיינו יום השמים דהוא יום רוחני, ולכן אם נחשוב יום שלנו כיום השמים דהיינו אם יהיה גם יום שלנו כיום השמים דהיינו אלף שנה, אז יהיה שנה שלנו דהיינו שלש מאות וחמשים וארבעה ימים כפי חדשי הלבנה, הנה תהיה שלש מאות אלף וחמשים וארבעה אלף שנים, א"כ גם אם לא יהיה עוד העולם עומד למשל רק מאה שנים הלא ג"כ יעלה חשבון מספר השנים דענת למספר רב מאלד שגיגע למיליאטען, וא"כ לאחר התחיה דהיה נחשבים כמלאכים יהיה נחשב ג"כ לנו כיום כיום השמים דהוא אלף שנים וא"כ יהיה אז אלפים דור בעולם, ולכן הוי הפשט דכאן כימי השמים על הארץ, דהיינו אם ישמרו מצוותיו, דאז ירבו ימיכם, דהיום דהוא אלף שנים בשמים, יהיה גדול כמו כן גם על הארץ :

פרשת נצבים

כט (כח) ואמר הדור האחרון וגו' וראו את מכות הארץ ההוא וגו' ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם אשר כרת עםם וגו' ויחר אף ה' בארץ ההוא וגו' ויתשם ה' מעל אדמתם. הנראה מהענין, דביאור הפסוקים וקישורם הם בלשון זה. דבזה שחטאו שמים רעות עשו, אחת שטעונו

פרשת דברים

א (ט) ואומר אליכם בעת ההיא לאמר לא אוכל לבדי שאת אתכם. ה' אלהיכם הרבה וגו' ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם וגו' איכה אשא לבדי מרחכם ומשאכם וריבכם. להסביר הענין איך שייך פסוק של ברכה שיוסף עליכם ככס אלף פעמים צין פסוקי תוכחה. ונ"ל דהענין הוא שבה משה להוליא מלכס שלא יאמרו שצביל שטעשו עם גדול ורב לכן לא יוכל שאתם, אבל זולת זאת הם זכאים ועושים ראונו של מקום, לפיכך אמר להם שאין הדבר כן שאפילו לפי הריבוי שסם עתה ולא עוד אלא אם יוסף ה' עליכם

שעזבו את ה' בחר מים חיים לחזוב להם בצרות נשברים, שניה שעברו על הצריח שכרת עמם בהוליוא אוחם מארץ מצרים, והיא עבירה צפוי עלמה. וע"ז הביא השי"ת עליהם צ' עונשין מדה כנגד מדה, על דרך תוספת רעתך, שביאורו להעבירה עלמה מעשית, ולכן הוא רע ומר כמו שהבאנו לעיל בדרושינו הקודמים. וכן נמשך ממנה העונש נגד חליתו הטוב מה שסבר שיגיע לו ממנה, דהיינו אם הוא סבר מקודם שיגיע לו ממנה צריאות הגוף ונתהפך והיה נמשך ממנה חולאת ולא עניות. ואם היה סובר שילית ממנה לעשירות ויהיה להיפך לעניות ולא לחולאת כמו שביארנו היטב בחולין (דף ק) בענין מיטוט הלכנה, ולעיל צפ' שמות בדרושינו הקודמים בענין פרעה ע"ש. וא"כ על מה שעזבו את ה' והמירוהו בע"ג וחשבו שהע"ג יעזור להם ולא ה', נעשו מדה כנגד מדה שלא יושיע להם ה' רק הע"ג כמו שבקשו, וזהו תוספת רעתך. והנה הע"ג הוא דבר שאין בו ממש ולא יוכל פנות ימין ושמאל להושיע לעלמו ומכ"ם לאחרים, ולא יוכל להושיע רק לזמן מועט כי שקר אין לו רגלים שיסיע יסוד לזמן רב, ולפיכך נשארם הארץ שממנה כמו שאמר הכתוב להביא עליה את כל הקללה הכתובה בספר הזה. וזהו שביאר הכתוב להלן בפרשת האזינו, ואמר אי אלהינו וגו' יקומו ויעזרכם, ונאמר שם הם קנאוני בלא אל וגו' ואני אקניאם בלא עס. ועל העבירה השניה שעברו על הצריח שכתוב לעבוד את ה' ולא להמירו, ועברו על הצריח והמירוהו, לכך ימירם הקב"ה בצאומה אחרת להושיב אותם במקומם צא", בגש על הארץ השממה ישבו אנשים אחרים תחתם כדכתיב ויחשם וגו'. וז"ל ואמרו על אשר עזבו את ברית וגו', זהו עבירה אחת, ועוד אשר כרת עמם וגו' דזהו העבירה השניה. ולכן ויחר אף ה' בארץ הטיח להביא עליה את כל הקללה, כלומר להסיר הגשמתו, ע"ד יקומו ויעזרכם כל"ל, וממילא תהיה הארץ שממנה אפי' אם לא תקיף הארץ אותם ולא יתגרשו מארץ ישראל דזהו העונש על העבירה הא'. ואמר עוד ויחשם ה' מעל אדמתם וגו', דזהו עונש על העבירה הב' כו' והצנ. ועדיין לא ילאו ידי חובת ביאור של וילכו ויעבדו אלהים אחרים, מה נקרא אלהים אחרים. והענין הוא שבהשם יתברך יש שני שמות הוי"ה ואלהים, הוי"ה הוא כשמנהיג את העולם בהשגחה פרטית ולא ניכרת הנהגה הזאת לפני אדם. ואלהים הוא כשמנהיג את העולם בדרך הטבע בצופן הגלוי לפני אדם. ובענין ע"ג יש ג"כ שני עניינים, אם עובד למשל את השמש או יתר המזלות על דעת אמונתו הנכונה, ואינה ניכרת לו ההנהגה הזאת אלא שמדמה

שמחפריכם ממנה, דהיינו שמאמין שהשמש מושיעה לו, אבל אינו רואה זאת בעיניו. ואלהים אחרים נקרא, שעובד ע"ג לפי השערה הנכונה בדרך הטבע ולא שם מבטחו ב', כגון מאזני מרמה גנבה גולה וכל הלאוין שיש בדיני ממונות, כיון שאינו מאמין בה' שיחן לו מחייתו בדרך הישר, רק מאמין שאם יגזול ויעשוק וישקול במאזני מרמה יהיה לו פרנסה ואם לאו לא יהיה לו, וא"כ עובד להגזול או למאזני מרמה, דמה לי אם עובד לאבן או למסחרו, שזה ענין אלהים אחרים לפי שמצין איך יתפרנס מזה. ובאמת לולא קללת אדמ"ר שנתקבל צועת אפיך תאכל לחם, היינו אריכים ע"פ השכל לאסור כל עיני השחלות ועסקים לזורך פרנסה, ולבעות בהשי"ת שמזמין לכל גויה וגויה די מחסורה מקרני ראמים כו', ואם היינו עוסקים באיזה עסק כדי שיהיה בטוחים עי"ז בפרנסה היינו נקראים עובדים להעסק או להמסחר הכול. אך לפי שמצונו שהחורה אותם לנו לעבוד ולסחור דהיינו צועת אפיך תאכל לחם ועוד כמה פסוקים כגון ואספת דגך וצריךך בכל אשר תעשה וכדומה, דרצונו להחורה התורה לנו לעשות כל הרפתקאות השייכים למסחר. אבל באופן שאסרה החורה דהיינו מאזני מרמה וכדומה אינו נכלל בהסחר, להחורה לא התורה צועת אפיך וגו' אלא משא ומתן באמונה, ואם לאו אזי עבר ג"כ על לאו דע"ז גמורה. ואמור מעתה כמה גדול השטות בימים האלה שמעפשים ליסד יסודות לפרנסה שישי' בטוח כל ימי חייו לבד יאעזר לעזר ה', והפרנסות הם בדרך איסור, וא"כ יסודות הפרנסה נעשית באיסור והיא ע"ג גמורה, וזה נקרא אלהים אחרים שעובד לדבר שחושב שמוזר ודאי יכול לפרנס א"ע בלי עזר השי"ת. ולפי מה שביארנו יש בזה צ' עבירות, וכנגדן צ' עונשין מדה כנגד מדה ע"ד תוספת רעתך ודעי וראי כי רע ומר עזבך את ה', כי מומה נמשך עונשין הפך כוונתם, ומה שמקוים שיגיע להם מזה קירוב לגדולי הדור וזה יהיה פרנסתם, נתהפך זה מלד תוספת רעתך הכל יעוררו בזה עוד שגאה ימירה ונתבעלה כוונתם הכל, והקב"ה אומר יקומו ויעזרכם וגו', והוא העונש הראשון. ועל עברם את הצריח שכרת עמם, ובקשו חלית אחר, העונש שיקפח הקב"ה פרנסתם ויחליפה לחתה לאומה אחרת, ויקויים הפסוק ויחשם ה' מעל אדמתם, להבגרם מכמה מקומות שהשייבנו מקודם וד"ל. ועל ידי כפיית הר כניגות מזה יחזרו ישראל למוטב, ויתמלא סאתם, ויגיע קץ הגאולה צב"א:

ואיתא בע"ז (דף ז ע"ב) דלעמיד לבא יעננו הפרסיים והכשדיים דכל זה לא עשו אלא בשביל ישראל

מהם, ואם כן למה באמת עשה הקב"ה את הכשדים להיות כשיבתם גם הישועה, הלא קיי"ל דאפילו לרקה לא היו מקבלין מהם מכ"ש שהיו גרם גדול למאוס גדולה כזו. אך באמת הוא הדבר אשר דברנו דזכו הענין של בעתה אחישנה, דשיעוה היתה יכולה להיות באמת משחי פנים, או על ידי זכות ישראל או על ידי שתתמלא סאת הכשדים, והנה באופן אם היתה זכות ישראל אין לה זמן קבוע אלא בכל עת שהיו זוכים היתה הישועה, אבל באופן השני ה' לישראל זמן קבוע, כלומר שבשעה שיבוא הזמן לא ה' תלוי בזכותו וטובתו של ישראל רק בהתמלאת סאתו של כשדים וכיון שתתמלא סאתו יושעו בין יזכו ישראל או לא, אך לפי שאי אפשר שיבואו למקומם מלובלכים בחטא, לפיכך הקב"ה עיברן על ידי עבילה ביסורין של כשדים שיעשו תשובה הכרחית ודבר אחד גרם השני, דהיינו בזה שעשו העבילה ביסורין לישראל בזה נתמלא סאתו וייתה מזה הגאולה. והנה קודם זמן עקבתא דמשיחא לא היתה תשובה הכרחית כלל, וגם בעקבתא דמשיחא התשובה אינה בכדי שעל ידי זה יזכו להגאל בזכותו רק בכדי שלא יסו מלובלכים בחטא, מאל דבא הזמן דלריכין להיות מקורבים להש"י, לכן אין ראוי שיהיו אז בלבלוכס, והיא המדרגה הפחותה שבתשובה, ולכן מנסה הקב"ה בחטא חולי יזכו בזכותו בתשובה שאינה הכרחית, והתשובה שאינה הכרחית שיוכל אדם לזכות על ידה, אינו מנוסה בזה שלא יעשה עוד העבירות שעשה מקודם, כי מכ"ש שיעשה עוד אם יהי' עוד לו הנסיון בהם, אך שינוסה בעבירה גדולה מהעבירות הרגיל בהם, ואם יעמוד בנסיון ויגאל מהם אז יהי' בצינות זכאי. ומוכן הדבר שאם לא יעמוד בנסיון א"כ כשיחזור ויראה לעשות תשובה אמתית יאטרך להיות מנוסה בעוד עבירות חמורות מאלה, למשל אם ה' עיבר על עשה ורואה לעשות תשובה צריך להתנסות בלאוין אם יעמוד בנסיון מוטב ואם לא יתנסה בלאוין שחייבין עליהם כרת, אם יעמוד מוטב ואם לאו יתנסה בצינות ז"ד, ולכן בעו"ה שלא עמדו בכל הנסיונות יש להם עוד תקנה להתנסות בחלול שבת וע"ג שכל העובר עליהם הוא כעו"ג גמור, אך הקב"ה לא אבה לנסות קודם עקבתא דמשיחא בעבירות אלו כי אולי לא יעמדו בזאת ויהיו כעו"ג גמורים, אבל בעקבתא דמשיחא התחיל הקב"ה להשתמש במדה זאת לנסות בדברים שלא אבה לנסות עד כה מאלך כי ממ"ג אם יעמדו בנסיון ויעשו תשובה הגונה הרי עוב, ואם לא אזי מלחמות ע"י כפייית הר כגיגית מקודם לעשות תשובה הכרחית, נמלא דקרבן לשכר ורחוק מהפסד. וזהו שאמרה המשנה בשלהי מסכת סוטה בעקבתא דמשיחא חולפת

כדי שיתעסקו בחורה, דכוונתם שהיו עושין הכל בשביל ישראל בין בשביל גופם ובין גם בשביל נפשם וזהו כדי שיתעסקו בחורה. ולכאורה יטענו שפיר דהיו עושין הכל בשביל ישראל לעונתם, דהיינו מאל שעל ידי שלהו את ישראל חזרו למוטב. והם גרמו את כל זה לקרב את הגאולה, א"כ יש להם טענה לבקש שכר ע"ז. אך באמת אינה טענה כלל, דאילו היו מתכוונים לה היתה טענתם טענה, אבל הם אדרבא התכוונו להרע לישראל והטובה הגיעה ממילא, וא"כ אדרבא מגיע להם עונש ע"ז, ור"ה ע"ז דאם אדם רואה להטיב לזולתו אף ע"י הכאה כמו אב לבנו, יש לו עגמת נפש בשעת הכאה ממה שהולך הבן לה, ומכ"ש לשמות בשעת ענוי בנו, זה ודאי אינו במליאות. ולכן אם חזינן דלחזותם היתה בשמחת לב, נודע מזה בודאי דכוונתם היתה להלך להם ולא להטובה שתלמח מזה, וע"כ משום זה נתמלא סאתם שח"י מאל זה הגאולה. וזה מבואר במגילת איכה (ג' כ"ח) רבת ה' ריבי נפשי גאלת חיי, ר"ל אהה ה' רבת ריבי נפשי שהתווכחתי עם הכשדים שטענו שעשו מלוא בזה שענו ולחאו אחוי, אבל אהה הוכחת להם אשר כל מהשבותם עלי' דהיינו רק להרע לי ולא לעשות משפטיך, וא"כ נתמלא סאתם והיינו ראויין לגאולה, ובכן רבת ה' ריבי נפשי וגאלת חיי. ואמר עוד, "ראית ה' עונותי שפטה משפטי ראית כל נקמתם כל מהשבותם לי", פירוש כשראית עונותי שפעת משפטי אשר כ"ז הגיע לי בשביל עונותי, אבל הם לא התכוונו לך, כי ראית כל נקמתם אשר כל מערת מהשבותם היתה רק להרע לי. וע"ז הכוונה יבוארו הפסוקים שאח"ז ג"כ, שמעת חרפתם ה' כל מהשבותם עלי, שפתי קמי והגיגוס עלי כל היום, שבתם וקימתם הביעה אחי מנגינתם. ור"ל אהה ה' שמעת שכל חרפתם ומהשבותם המה להרע לי ולא בשביל חולדת הטובה המתגוללת מזה, כה"ל, שבתם זה שלוחתים כוונתם היתה לעובה למה זה שמחו בעת מעשה, האם ישמח האב בשעה שמייסר את בנו בשבט, והכשדיים לא היו כן, שבתם וקימתם הביעה אחי מנגינתם" כלומר שייגנו ויזמרו בשעה שעושים רעה. הרי נראה בעליל דכוונתם היתה לרעה ולא לטובה. וע"כ חשיב להם גמול וגו' חתן להם מגנת לב וגו' תרדוף באף וגו', כלומר שתפרע מהם, וע"י שתתמלא סאתם וחזרו ישראל למוטב באת להם הישועה. כדכתיב גאלת חיי :

והנה ענין שייסר הקב"ה את ישראל ע"י הכשדים שיחזרו למוטב, וזהו ענין לא זכו בעתה ע"י יסורין. ונסביר הענין קלה, דלכאורה הגם דכוונתם לא היתה למוטב, כ"ז לבסוף היתה סיבת הטובה

חולפא יסגי כו' וחכמת סופרים תסרת כו', והביאור הוא כשתראה שהקב"ה משתמש במדה שמנסה בעצירות החמורות האלה שיכיו כעו"ג גמורים ואינו מתיירא אולי לא יעמדו בנסיונם, אז תדע כי עקבתא דמשיחא היא, דאל"כ לא הו' משתמש במדה זאת. נמלא לפי דברינו אלה היסורין שהם בעקבתא דמשיחא אינם בחורח עונש על העבר רק יסורים להורות על התשובה ההכרחית בכדי שלא יהיו לעת ביאתם לא"י מלוכלכים בחטא. ועפ"י ביארחי הכתוב בדניאל ובעת שהיה יעמוד מיכאל השר הגדול והיתה עת לרה אשר לא נהיתה מהיות גוי, דהכונה היה דמיכאל מלמד זכות על ישראל אם רואים ליסרם ביסורים קשים שיאמר כי די להם ביסורים כאלו. ולזה אמר שם דבעת שהיה דיסורים לא יהיו בחורח עונש על העבר רק לכפותם על העתיד יעמוד מיכאל השר הגדול מלבקש על ישראל שיאמר די. כי איך יוכל ללמד זכות אחרי שהכוונה ביסורים שיעשו תשובה שלא יהיו עוד מלוכלכים בחטא, מלך דיבוא הזמן ליטרכו להיות מקובצים להשי"ק לכן אין ראוי להיחסם אז בלכובם וכל קמה שלא עשו תשובה לר"ך ליסרם וכדלחז"ל דר"א דסגי בל"ט מלקוח במלות ל"ה, אבל במ"ע היו כופין אוחו עד שיקיים, וזהו שאמר והיתה עת לרה ולא והיתה לרה, וכדברינו לרה משמע יסורים סתם זין על העבר זין על העתיד, אבל עת לרה אין משמע רק על העתיד והיה לרה שהזמן גרמא, וזהו המליצה עת לרה, דהיינו דהעת היתה נלרכת להלכה מלך דיבוא הזמן מהתקדמות השי"ח להם לא יוכלו אז להיות מלוכלכים בחטא, וע"כ מוכרחים אז להלכה, וכיון שכן יעמוד מיכאל מלבקש עליהם וכדכתיבנא:

עוה"פ ע"י אמלעיים אחרים זולת החורה, ע"כ כל הרואה לזכות בכחר תורה ולקיים הפסוק והגיה בו יומם ולילם שלא יהי אליו זיעול כלל כדרכה של חורה שלא יוכל לקנותה רק בזה, מוכרח ללמוד בהתפשטות הגשמי ולבטל כל חעונוי עוה"פ זיעול גמור ולהסתרחק מכל חעונוי עוה"פ בחלית הריחוק, ואחרי שמתרחק מעניני עוה"פ לגמרי נעשה גברים משונה צעירי כל, כי הוכרח לאחוז בקלה האחרון ואינו מביט על נקיות עלמו ובגדיו ועי"ז הוא זר ומזר צעירי הרחוקים מאד מרעיון זה, ואומרים עליו שמתקרות ממנו ואין בו מדרך ארץ העולם, וזהו חכמת סופרים תסרת ע"י החולפא שיסגי להיות שונאים את הלומד חורה, ונותנים חעונוי עוה"פ גם על דברים אחרים חוץ מהחורה, ולכן מוכרח כל מי שירצה להשיג החורה לאחוז בקלה האחרון כדי שלא יהי אליו שום זיעול, לכן יראי חטא ימאסו עי"ז, ושיכיו כל הדבורים זל"ז אהדדי, ובאופן אחר י"ל עוד כיון דכל הבריאה חלוי בלימוד החורה שבעוה"פ, וכיון דתחמטע לימוד החורה ירדה חולשה לעולם וביותר בח"ח, ומחולשם אינם יכולים להזהר בנקיותם ובנקיות צדיהם, ולכן חכמת סופרים תסרת ויראי חטא ימאסו והאמת תהי' נעדרת שלא יהי הנהגה בעולם לרבים בגלוי להבין אם הדרך עם הלומדי'או עם מורדי האור המגשמים את החורה שהעיקר לחיות חיי צפרים ולפנק כפשמ מנוער ולפגל כל קודש. ואמר החנא ולא עוד אלא נערים פני זקנים ילבינו, כלומר נערים אלו מורדי האור שעושים מעשי נערוה ילבינו פני זקנים זה שקנה חכמה, חכמי הדור ילבינו דהיינו שיקרא לנערוה זקנה ולזקנה להיפך, דהיינו דכל זמן שהנערוה והזקנה הם שוין הגם דזה ג"כ קללה בכל זאת נוכל לשאול ע"י למי שעשה זאת מפני מה הן שוין, וזו היא הקללה שהיתה בחורבן בית ראשון (כאמור בישעיה) והיה כעם ככה, ואך בחורבן השני ובעקבתא דמשיחא יקראו להנערוה זקנה ולזקנה להיפך, וא"כ ליכא השאלה מפני מה הן נוחנין כבוד להנערוה, כיון דהן סוברין על הנערוה דהוא זקנה ולזקנה להיפך. וזהו הביאור של הפסוק ירצבו הנער בזקן וגו', דהיינו הנערוה ירביצו על הזקנה דיקראו עליה שם זקנה, ולא נוכל לשאול על זאת ככה"ל. וזהו שאמרו חז"ל (בחגיגה י"ד) י"ח קללות קלל ישעיה הנביא ולא נתקרה לעתו עד שאמר ירצבו הנער בזקן, היינו כיון שיכיו הטובים בלרה כזו שלא יוכלו גם לשאול ע"ז, לכן נתקרה לעתו בזה עד שאמר די להנערוה מלך לרות כאלה:

ונראה עוד לומר על והאמת נעדרת, על פי מה שכתבנו לעיל דבעקבתא דמשיחא יבדלו החייבים מתוך הצדיקים והזכאין וילאו לאור, שהחייב יהיה בגלוי

מי שגורע מהתורה וסוף רוצה להבדל ממנו לכן מציאים כמה מהטובים מהכרחיותם כפי דמיונם להוסיף חומרות מלך שחפץ מלך להספר ממנו, וא"כ יחבטל חייה זמן מהטובים גם על ההוספות, שיוקח מלך זה הזמן מהעיקריות שלריך האדם, וא"כ אינו מקיים התורה כראוי, ולכן לא יוכל להוכיח למי שמגרע את התורה, שיאמר לו גם אחת חולית במוני. וזהו שאמר החנא מלך לחולפתא יסגי למי שמגרע מהתורה ולכן מוכרח הטוב צהכרח כפי דמיונו להוסיף על התורה כהקללה שבחשוכהה הג"ל והיית משוגע וגו', ולכן מסיים ואין ועד ואין חוכה, ופרש הרע"ב במשנה שם מפני שיאמר לו גם אחת כזונו, וכל דברי המשנה שייכי זל"א אהדרי והבן. ואידי דביארנו לעיל פסוק דלעיל, ובעת הסיא יעמוד מיחל שער הגדול" וגו', נבאר ג"כ כוונת יונס שלא אבה ללכת לנבא על ינוס כי הוא שייך לזה הקרא, והקושיא ידועה איך רצה לברוח מפני השי"ת, גם קשה אם חס על ינוס שלא תחרב, למח ביקש צדק שחברג ולא חועיל להם חשובה, אלא דהעיני הוא כך דגם בחטאים יש שני מינים, אם לא נחמלהם סאחס כל כך, מודיע להם השי"ת על ידי שלוחו שישבו מדרכם הרעה, ואם לא ישובו יענוש אותם כך וכך. אבל אם נחמלהם סאחס אינו מודיע הקב"ה בדרך חנאי אם לא חשבו מענוש כך וכך רק מודיע להם ענשם סאחס, מלך שאינם חשבים לדבר על לבם שלא יאבדו, וכן ה' בניוה שנחמלהם סאחס ולא היו חשבים להודיע להם ולדבר על לבם שישבו דעינו בדרך חנאי שלא יאבדו. רק שמודיע להם השי"ת ענשם צהחס דבעוד הרבעים יום ינוס נהפכת, ואלו אם לא ישמעו יהיו נענשים צאחת אח"כ מלך שלא היו שומעים גם אחר שנחודע להם ענשם מקודם, ולפיכך לא רצה יונס להיות שליח להנבא בזה, דממ"כ אם לא ישובו ותחספך ינוס, נמלא שהוא גרם לזם לפי שהוא השמיע אותם זאת מקודם, דכל כמה שלא יודיע להם הקב"ה אינו דנין שחחרב, דהו חמרי דלם ה' מודיע להם היו שבים, ואם ישובו ולא תחספך נמלא דיש חילול השם, דהשי"ת הודיעם מקודם ענשם בלי חנאי, וא"כ ימלאו חנאי בליעל שיאמרו שלא נתקיים מאמר השם ואף גם אילו לא היו שבים ג"כ לא היתה נהפכת. ואך דנבואה זו לא ניתנה להאמר רק על ידי יונס דרק הוא ה' ראו לנבואה זו אבל אם לא ה' יונס צעולם לא היתה נאמרת נבואה זו, ולפיכך רצה יונס למסור נפשו במקום סכנה שלא יהי בעולם, רק דלאבד את עלמו צידים הוא אכור, ואך לעמוד רק במקום סכנה דהוא אינו איבוד צידים סתרי יונס לעלמו כדי שלא

צנלוי לכל שהוא חייב ויהי' כולו חייב וסכנאי יהי' כולו זכאי, מלך שיבדלו זה מזה דהיינו שהאמת יאל לאור והשקר ג"כ יאל לאור, והאמת יבדל מהשקר בשלימות אז, ולכן הוא כמו שיבדל הכסף מהסוגים דבעת גמר הצירוף קודם צירורם אין יכול לראות כלל איזו כסף ואיזו סוגים יותר מתחלת הצירוף, כן גם בעת הצירוף השי"ת האמת מהשקר על ידי הסורים במאמר הכתוב והצירוף כבור סוגיך לא נוכל לראות ג"כ בעת גמר הצירוף קודם הפירוד כלל איזה אמת ואיזה שקר יותר מוקדם, וזה אמר החנא דבעקבא דמשיחא קודם הפירוד וגמר הצירוף האמת תהא נעדרת. ואמר עוד החנא אויבי איש אנשי ביחו, והוא ג"כ לפי הג"ל דמלך שיבדלו זה מזה ולפעמים צבית אחד בני אב אחד יש חייבין ויש זכאין, וא"כ יוכל להיות אשר אח אחד הוא חייב והאחר השני הוא זכאי, ועי"ז נעשו אויבים צבית אחד, כי כן יוכל להיות אף שמגדלים יחד ומבטן אחד יאלו אלה שמכונת נפשותיהם אינם מסגנון אחד דזה מושך אליו זה מושך אליו, וזהו אויבי איש אנשי ביחו, לא כמו שהיו מקודם שנפשותיהם לא היו ניכרים בישראל מבחון ולכן לא היו האהבה מקודם מאיש לאחיו רק מהחילונית לכן היו האנשים מביתו יותר מקורבים אליו מהאנשים שרחוקים ממנו, לא כן כשנפשותם הם ניכרים מבחון, וכפש שנמשך לכאן לתורה ומזאת הוא רחוק גם מבחון מהנפש שנמשך לדברים בעלים, יוכל להיות שגם אף אם יגדלו צבית אחד מגוף אחד הם רחוקים זה מזה מלך נפשותיהם שניכרין לעיני כל, והאנשים שרחוקים זה מזה מלך הגוף יוכלו להיות מקורבים יותר ממני שיגדלו עמו צבית אחד מלך שנפשותיהם הם שוין, וזהו אויבי איש אנשי ביחו :

ואמר עוד החנא אין לנו על מי להשען אלא על אינו שבשמים, וזה קללה אחרת להומדים שלא יהי' להם גם בדמיונם על מי להשען, ר"ל שלא יהי' להם אב ואם להיות להם למשען להזדקק להם כפי דמיונם, רק על אינו שבשמים. והייס החנא ואין ועד ואין חוכה. הוא מפני שגרעון מהתורה הוא כפירס, והוספה על התורה הוא נקרא משוגע, וזהו מה שאמר הפייטן בצליחות ועציר זדון ומשוגע דהיינו הגרעון וההוספות על התורה. ובעקבא דמשיחא מלך דהטובים רואין גירוע מהתורה צנלוי, מלך זה צאים כמה מהטובים להוספות על התורה כאשר נחזה צעיקא פקוחא, דהיינו דבקות יותר ממה שלריך, וזהו קללה צהחוכה והיית משוגע ממראה עיניך אשר תראה, דהיינו מפני שרואה הטוב

שלא תחפץ נינוה או שלא יהי' ח"ו חילול השם דהוא גרוע יותר, ולכן זה לבד ה' כוונתו ולא לברוח מפני השם, ואך אחר כך שבלעו הדג והקיא אותו אל היבשה ראה כי אין ראוי לסכן את נפשו שלא יהי' דבר השם. הלך והודיע אותם עתהם בסחם בלי תנאי כדבר השי"ת. ואך בכל זאת ה' חפץ יותר שלא ישונו, כי טוב יותר שיבי' גורם שיסתפקו משיבי' גורם לחילול השם, ולכן אחר כך כשאלשי נינוה האמינו צאלהים ושבנו בכל לבם, אז חרה ליונה מאד על חילול השם שצא על ידו, וראה שלא יקבל השי"ת תשובתם, הגם דעל פי הדין מועיל תשובה בכל זאת כאן דיש חילול השם ה' ראוי ללא מועיל להם התשובה, והראה לו השי"ת רח"ם על ידי הקיקיון שלריך לחוס עליהם, כי אם לא היו שבים לא היו נחשבים אנשים ואז לא ה' שייך ג"כ לרחם עליהם. אבל כעת ששבנו בכל לבבם ונחשבו אנשים לכן גם אם על פי הדין אין מועיל להם תשובה מזל חילול השם בכל זאת כיון דנחשבים אנשים לריך לחוס עליהם מזל רחמנות. וזהו שאמר השי"ת אתה חסד על הקיקיון ואיך לא לחוס אני על אנשים כאלה, כי גם אם ע"פ הדין אין זה, בכל זאת רחמנות שייך עליהם מזל דנחשבים אנשים:

כאשר בארנו לעיל וע"כ לא חפול הדברים. ובכל זאת ראינו ממעשה דיונה כי אחרי ששבנו לא השגיח השי"ת על חילול שמו הגדול מזל דנחשבים אנשים ושייך עליהם רחמנות כנ"ל וירחם עליהם כי כן מדחו רחום וחמון ונחם על הרעה. כן נקוה כי אם נשוב נבי' נחשבים אנשים, וירחם ה' על שארית ישראל לפני משורת הדין כמעשה דיונה הנ"ל ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ צב"א וכי"ר:

ונסיים עוד צאיזה פסוקי דרחמי ללמד זכות על כלל ישראל, והוא שאמר הנביא (ירמיה ל"ח) שמוע שמעתי אפרים מתוודד יסרתני ואוסר כעגל לא לומד השיבני ואשובה כי אתה ה' אלהי. כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך בושתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי ע"כ. ועגל לא לומד כבר ביאר הגאון ר' יוסף דוב שליט"א שאפרים מחנלל שהוא כעגל לא לומד, דעגל לומד כשסר מן הדרך ומכין אותו יודע שהוא להורות שילך על הדרך, ולכן שב חיקף ללכת על הדרך, אבל עגל לא לומד כשסר מן הדרך ומכין אותו אינו מבין על מה זה ומתוך היסורין וההכאות סר יותר מן הדרך ומכין אותו מזל זה עוד הפעם וא"כ הכאה הראשונה גרמתי השיגה, וזהו יסרתני ואוסר כעגל לא לומד. כן אנהנו כשיסרתנו ואין אנהנו יודע על מה באו היסורין ומשום זה אנו מוסיפין לחטוא ובאין עלינו עוד יסורין אחרים, והיסורין הראשונים גורמין השניים. ונראה לי לומר ג"כ דזהו שאומר יסרתני ואוסר שתי פעמים, בתחלה יסרתני על העבירות הישנות והגם שעשיתי תשובה עליהם מ"מ ע"י אונם המייסרים הוספתו חדשות ואוסר עי"ו עוד הפעם. ועפ"ז נפרש ג"כ פסוק השני „כי אחרי שובי נחמתי“ כלומר שתמיד מתחרטין תחלה על העבר ואחר כך עושין תשובה ומקבלים על להבא להסתגב בדרך טוב, אבל אנהנו אחרי שובנו נחמנו כיון שעשיו ע"י אונם הגלות, ועיקר ההתגלות הוא שתמיד ישראל הם שבים אל ה' רק ע"י היסורין והאונסין הן עושין עוד עבירות ומתחרטין עליהן ג"כ אע"פ שהן על פי אונם דכיינו שגם ע"י האופן אין אנו עושים עוד וא"כ הוי התשובה מקודם ואח"כ הנחמה, לא כחמיד דהוי קודם הנחמה ואח"כ התשובה, וזהו שמסיים הכתוב בושתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי, היינו ללא עשיתי העבירה מרזוני הטוב רק בושתי ונכלמתי בעת שנשאתי חרפת נעורי דהיינו העבירה, דעשיתי זאת רק מזל ההכרה כמאמר רבי אלכסנדרו צבריכת בתפלת אלהי נאור דרלוננו לעשות רלונך רק שאור שבטיהם והשעבוד מעכב, ועל העיוב שעייתי מזל העבירה בלא עלי

והנה מעשה דיונה נוסגת גם צומט"ז שאין אנו זכאין שיודיענו השי"ת על ידי שלוחו להוכיחנו על התשובה ולומר לנו בדרך תנאי אם תשובו הרי טוב ואם לא תעשה לכם כך וכך לעורר אותנו בזה על התשובה, רק הודיענו סחם ע"י שלוחים והם אינם יודעים מהאומה, אך החרד לדבר ה' יודע ומבין כי הוא צהשגחה ערפית, והמה מוזכרים שאם לא ישונו מדרכם יוסיפו עוד לנקום יותר ח"ו. ויש כאן ג"כ החרתי לריעותא שכתבנו, דאם ישונו יהי' חילול השם דיאמרו רשעי הדור שלא יהי' כאשר ה' לנו הפחד מקודם מזל דחזיין דאין זה עוד כעת, ולא יאמרו כי זהו מזל התשובה, מפני שלא היו מוכיחים אותם מקודם בתנאי. ולכן ע"פ דין אין מועיל תשובה בזה מפני אמירתם שאחרי כן שיבי' חילול השם מזה מזל שיחזרו עוד הפעם להעבירות שעשו מקודם כמעשה דיונה כהנ"ל, ואם לא ישונו יבואו ח"ו עוד רעות רבות ולרות מזל שאינם שומעים אזהרות וכמעשה דיונה כהנ"ל. ולכן אמר הכתוב דנחאל ובעת הסיא יעמוד מיכאל, כלומר שיעמוד מלהמליך מפני ששני הכרדים בחזקת סכנה, כי לא יוכל מיכאל לומר שיעשו תשובה מזל דגם תשובה אין מועיל להם מן הדין מזל החילול כנ"ל, ולכן יעמוד מיכאל והיתה עת לרה וגו'. והביאור

נמלא להאכילה מעמידתו מבית המדרש, ויש אשר הלימוד מפסיק אחס דהיינו שהגיעו לסיים איזה ענין בהלימוד, נמלא ללא הפסיקו מהלימוד רק להלימוד הפסיק אחס, וזהו שאמרו ברבי עקיבא שמעולם לא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש, דהיינו שמעולם לא עמד מביהמ"ד שיפסיק מלימודו מלד לורך אחר, ואך שהלימוד הי' מפסיק אותו, כן אהנוו ב"ה שזכינו לגמור כפי טוב ושלמוד הפסיק אותנו, נסיים סדר נצבים ונחיל בעז"י פרישת וילך :

פרישת וילך

ל"א (ב) ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, ודרשו חז"ל היום מלאו ימי ושנותי, עיין מ"ש במסכת שבת (דף נב) בענין כל האומר שלמה חטא אינו אלא עושה, דבאברהם כתיב ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע, ובארתו שם דלשון ושבע הוא ג"כ להראות שכל ימיו היו מלאים ושבעים. אך ביעקב לא כתיב וימת ולא ושבע, ולהכי אמרו חז"ל יעקב אבינו לא מת. והסבר הענין הוא באופן זה, ידוע דכל בריאת האדם הוא להעלות את נפשו בכל רגע ורגע ממדרגה למדרגה על ידי שילחם תמיד נגד ה"ה"ר בכל עוז, ואם זוכה האדם שילחם נגד ה"ה"ר עד שממיתו לגמרי היינו שמחגבר כ"כ עד שאין לו שום תשוקה לשום עבירה, זו היא המדרגה העליונה דלא הוא כמלאך ממש, אך ידוע דמלאך נקרא עומד על שאינו יכול לזכות למדרגה גדולה יותר ממנה שכברא כי אין לו בחירה, לפיכך אין מגיע לו שכר על טוב עשייתו, וא"כ זה שעלה למדרגת מלאך דהיינו אליהו שנתבעלה הבחירה ממנו לא יוכל לעלות עוד למדרגה יותר גדולה מזו, ולמדרגה זו כבר ג"כ אברהם ילחם ויעקב ומשה רבינו ע"ה, ואך האבות ע"ה הי' להם תחבולה שבשעה שהגיעו למדרגת מלאך התאמזו להכניס עלמם למדרגה קטנה היינו להשיג תשוקה ותאוה המלוי כפי אדם כפי שיהי' להם אח"כ על מה להחגבר ולא לעשות, כי אחרי שהשיגו מעט תשוקה לעבירה החגברו שוב להלחם נגד תשוקה זאת ולבעלה, ואך אברהם שהי' בריא בגופו עד יום מותו כי אז לא הי' חולשה בעולם, הי' יכול לעשות תחבולה זו להשיג התאוה ולהחגבר עלי' גם בעת שהגיע למוט, הגם דלא אין כחה להשיג ה"ה"ר ולהכניעו וגם דאין בעצב אז להשגת יל"ה"ר, אך אברהם הי' יכול להגיע לתחבולה הכל גם אז, מלד דבו היו שוים

עלי עוד יסורין, א"כ מזה שיסרתני מקודם הי' הכרח שאוסר עוד על העבירות שעשיתי מלד היסורין הראשונים, ולכן הי' אחרי התשובה הנחמה מלד כי מעולם הם בתשובה ולא נסוגו מה' כי עשו העבירות גם בעת התשובה מלד הדחק כ"ל, וא"כ אינם לריכין תשובה רק נחמה שלא יעשו עוד גם באופן שיהי' הלחץ אחס, וא"כ הי' אחרי התשובה הנחמה, וזהו כי אחרי שובי נחמתי וכן אחרי הודעי ספקתי על ירך, משום כי אחרי הודעי הי' החטא שלא הי' בו זה רוח שעות כמאחז"ל בכ"מ דאין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שעות, משום שעשה זאת רק מהדחק כ"ל, ורק שיירך על זה נחמה דגם ע"ז האופן בהלחץ לא יעשו עוד עבירות, ולכן נקראו דאחרי הודעי ספקתי על ירך דהיינו אחרי הידיעה הי' הנחמה. וע"כ נקוה לה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עונו ויקוים בנו הספוק והי' זעך כעפר הארץ, שהביאור הוא שאע"פ שמראה העפר דל מלד בכל זאת חשיבות שלה שהיא מהקיימת לעולם אע"פ שדורכין עליה ולוחצין אחס, כן בני ישראל אע"פ שלחנו אותם ודרכו עליהם בימים הקדמונים בכל זאת מתקיימין לעולם. וכן האמת והשקר ג"כ שהשקר אין לו רגלים אבל האמת אע"פ שלפעמים אינו מלליה לפי שעה אבל מתקיים ויש לו רגלים. וכן המלוא והעבירה. והמאמינים והאפיקורסים. המלוא תחלה קשה ואופה טובה ומתקיימת לעד לעולם. אבל העבירה בתחלה לפי דמיון היא טובה ואחריתה מרה כלענה, וכן על הדיק נאמר לדיק כחמר יפרח וגו' שתולים צבית הי' בחלזות אלהינו יפריחו, שאחרי כן יפרחו כשושנה. ואמר עוד להגיד כי ישר הי' לורי ולא עולתה בו, כלומר בזה שביאר שהלדיק אע"פ שבתחלה רע לו לפעמים, בכל זאת לפונה לו טובה בזה שכל עינו הוא נאחיות, לא כן הרשעים שפרקו עול אע"ג דהעבירות ערבים להם לפי שעה, בכל זאת כיון דהוא רק לאיזה זמן נקרא דאינו טוב לו, ולכן נמשלו לעשבי שדה דהם יפים במראה מהעפר ואינם מתקיימים רק לזמן, כדכתיב בהם (תהלים ל"ב) צפרות רשעים כמו עשב וילינו כל פועלי און להשמדם וגו'. והלדיק הגם דטובהו הוא מעט בכל זאת הוא קיים לעולם ולדקהו עומדת לעד, ולכן טוב לו מהרשע, וזהו ידענו כי לא נמלא עולתה בהש"ת : ובאשר באנו לגמור ענין זה נבאר ג"כ מאמר מהגמרא (פסחים ק"ע ע"א) השייך לסיום כפי טוב וז"ל הגמרא, מעולם לא אמר ר' עקיבא הגיע עת לעמוד מבית המדרש, דהכוונה שיש אשר יפסיקו מלימודם כשמגיע שעת אכילה או לורך אחר,

כל הזמנים שהי' צריח עד יום מותו כנ"ל, והי' גם אז
 בכחו להשיג היל"ר ולהכניעו, ולכן עבד ה' כל ימיו שלא
 הי' רגע אחת דלג עלם ממדרגה למדרגה, כי גם בעת
 שהגיע זמנו למות היה גם אז בצמיחה הולך, ומלך זה היה
 נקרא שבע ימים, משום דלג הי' בו רגע דלג הי' עובד הי'.
 אבל יעקב אבינו לא הגיע למדרגה זו, דהיינו שלא הי'
 משיג תחבולה כנ"ל רק עד עת שהגיע למות, אבל בזמנו
 האחרון לא הי' ביכולתו להגיע למדרגה זו מלך דלג הי'
 אז בכחו להשיג היל"ר ולהכניעו, וגם דחין בטבע אז
 להשגת היל"ר ענ"ל מפני שהוא הי' חולה קודם מותו
 דהוא הי' החולה הראשון, ולכן לא הי' ברגע אחרונה
 ביכולתו להיות עובד ה' מלך דברגע שקודם מותו נתהווה
 בצמיחה מלאך, וע"כ לא יכול ג"כ למות אח"כ כיון דלא
 הי' בכלל איש ברגע האחרונה בעת חליו. ומשום זה
 אמרו חכמינו ז"ל דיעקב אבינו לא מת. ואך משם
 רבינו ע"ה דהי' ג"כ צריח עד יום מותו גם לאחר שבא
 החולשה כדכתיב בו לא כהתם עינו ולא נס לחם, הי'
 עובד ה' גם ברגע האחרונה, לכן כתיב בו ג"כ בן מאה
 ועשרים שנה חכמי היום, ודרשו חז"ל ע"ז ג"כ היום מלאו
 ימי ושנותי. והכוונה כדכתיב באברהם שבע ימים כנ"ל,
 כן גם כאן, דהיינו ימיו ושנותיו נתמלאו דלג הי' בו
 רגע אחת דלג הי' עובד ה' מאזיד לך כהנ"ל, וזהו מ"ש
 הגמרא במסכת בבא בתרא (דף יז) דמלך נשיקה הוא
 מת, דהיינו מלך הנשיקה הי' צריח עד יום מותו והיה
 בכחו להיות איש עד יום מותו, ולכן הי' יכול למות גם
 ברגעו האחרון. וזהו ג"כ מה דאמרו במדרש והנה עוב
 מאד זה יום המות, דקאי על אנשים שהגיעו למדרגה זו כנ"ל
 שגריכין חמוד להיות יגיעים להשיג יאה"ר ולהכניעו אח"כ
 דבזו המעלה אינם יכולים להגיע למות כנ"ל, ולכן אמר
 על אלו האנשים שהגיעו למעלה זו הנ"ל דהנה עוב מאד
 אם הגיע למות, דעם זו המעלה אין יכולים להגיע למות
 רק אברהם שהי' קודם החולשה, ואחר החולשה לא הגיע
 לזאת רק מש"ר ע"ה מלך הנשיקה, וזהו עוב מאד אם
 יוכל אדם להגיע זאת במדרגה זו הנ"ל לאחר החולשה
 להיות זוכה למיתה נשיקה כנ"ל, ועיין עוד מה
 שכתבתי לעיל בפרשת חיי שרה על הפסוק דשבע ימים
 באופן אחר, ועיין עוד ג"כ מה שכתבתי בזה בחידושי
 למסכת שבת (דף נ"ו) יותר בארוכה:

בלב כל יהודי מומן קבלת התורה, אך כשיות הלדיק
 בארץ וגם בהספד עליו, אשר עיקר ההספד הוא כדי
 שילמדו גם לאחר מותו ממעשיו וללכת בדרכיו, או
 תחדשם ההתעוררות, אבל צמיחת הרצוה לדיקים
 בפעם אחת, ולא נשאר איש שם על לבו להספידו
 כהלכה, כלומר למען ללכת בדרכיו, וא"כ הרי נחסר
 בחורבן מיתת הלדיקים צפ"א ג"כ ההתעוררות, ולכן הי'
 שקולה כשרפת בית אלהינו: ועוד י"ל באופן אחר, כי ארז"ל
 אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או שכולו חייב,
 ועיין בספר אבן שלמה כי ביאורו הוא כמו שהבאנו לעיל
 בדרושינו הקודמים, שהזכאי יהי' כולו זכאי בלתי פניות
 זרות, והחייב יהי' כולו חייב ולא ישיס עוד מסוה
 הצושה על פניו ובלע פני הלוע הלוע: והנה ישראל
 נמשלו לחטא, והחטא כשהיה בשלימותה לא ניכר בין
 סולת לסובין רק אחר העחינה, כן ישראל לא ניכר בס
 בין עוב לרע רק אחר אשר יעמנו פניהם קושי הלות.
 והנה א"כ מה חועיל השגחת האב, הלא טוב נמשך
 לעוב ורע לרע ויניח להבין על פי דרכו, אך מפני שגם
 בהסובין נמצא מעט קמח שחערובתן לכן לריך האב
 להשיג על בנו שלא יהי' מהמיעוט כאשר דברנו לעיל
 מזה בדרושים הקודמים. ומי הוא האב של הדור, הוא
 הלדיק שהוא משיגו להפריד הרע מהטוב המעט, מהרוב
 הדבקים להרע, וכשנחסר הלדיק אין מי להפריד בין
 הדבקים, וא"כ אין הזכאי כולו זכאי והחייב כולו חייב
 ולא יכול בהמ"ק להבנות, והשי"ת רוצה בצנין בהמ"ק
 והרצון הוא הבניה ומדוע לא יבנה, אך הנה מעשינו
 הרעים כבשיל ויולפות הלומון ויסתרו בנין בית המקדש,
 ולכן כל דור שלא נבנה ציהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו,
 דהיינו הבית המקדש שברצון השי"ת לבנותו. וזהו ביאור
 שקולה מיתת לדיקים כשרפת בית אלהינו, דהיינו
 מיתת הלדיקים דהם מנהיגי הדור, ולכן אם ימותו ולא
 ינסיגו, ליכא ג"כ מי שיראה שלא יהי' מעט הרע מעורב
 בטוב אשר זהו עיובב להגאולה ולבנין ציהמ"ק כנ"ל,
 וציהמ"ק כל זמן שלא נבנה כאילו נחרב ונשרף, ולכן
 הוי שפיר מיתת הלדיקים כשרפת בית אלהינו, וזהו
 פירוש מה שאנו אומרים בתיקון חלות ולאעומה קרא
 נוחמה, ר"ל לכל יסורין שהקב"ה מביא על האדם
 הם לעובתו, נמצא דבאמת היסורין עלמס כולל לקרותם
 עובות, רק דבשעה שהיסורין שולטין אין הדעת סובלת
 לקרותם עובות, מלך שסטובס לא הגיעה עדיין והיסורין
 שולטים בעולם, אך אחרי שכלו היסורין והגיעה הטובה
 אז צפה מלא יוכל לקרוא היסורים עלמס טובה,
 והנה

ואגב אורחא נבאר מאמרו ז"ל שקולה מיתת לדיקים
 כשרפת בית אלהינו, כי הנה מחורבן ציהמ"ק
 נחלשה ההתעוררות לעבודה השי"ת ונכבה הזיק הנוצר

מאד , ועד שבסוף תהי' מונחת גם להמון עם ולא יהיה אחד שלא יבין כאשר בארנו כל זה בדברינו הקודמים . וזהו כוונת הפסוק ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים , כלומר שלא תהי' מנוסה רק בכיבו דק כמים שכל הרולה מסתכל דרך הכסוי . ואחרי שבארנו דעיקר לריך האדם להשגיח על צו שיבדל מרשעי הדור , דסייט את רוחה דשמתחו היא נמשכת מעיקב אצו דהיינו שרוחם שלצו נמשך בטבעו מצפן אמו לתורה , שלא יתי' כהמעט קמח שדברנו שמתחבר להסובין כדאיתא בספר בספר אבן שלמה להגר"א ז"ל מוויילנא ה"ל שהבאנו מקודם , ובארנו שלא יהיה יחד גם שעה אחת ציוס עם מי שלצו שונא הסורה ולומדיה , מלד להשעות מלטרפות דיוכל להיות דבמשך הזמן ישתווה להם ממש ויהי' כמוהם כנ"ל , ואמרנו ג"כ דמלד לריך האב להשגיח ע"י , מלד להסורה בטלמה תהי' חובצת ממנו זאת , להסורה נקראת אשת חיל כמאמר החכם ז"ל , ולכן יהי' משפטו כאדם שרולה לעוזב את אשתו דהדין דלריך ליתן לה כתובתה וגם לריך להחזיר לה הנכסי מלוג שלה מה שהכניסה צביתו , ולכן הגם דבהסורה אין שייך לנו לומר דחס יעוזב אותה (הגם דנקראת ג"כ אשת חיל) דיתן לה כתובתה מלד דאזיה כתובה שייך צם , אבל בכל זאת הנכסי מלוג שלה מה שהכניסה צביתו דהיינו הבנים הקטנים מה שהגדילם הוא מלד הסורה שלמד כמאמר חז"ל בפרק צמה מדליקין (דף ל"ב) דבעון ציטול חורה צנים מתים כשהן קטנים , וה"כ כיון דהסורה גדולה אותה ע"כ צעת שטעוז את הסורה לריך לעוזב את צניו להסורה מלד הדין אשר היא הכניסה אותם צביתו צזה צמה שגדלם והם נכסי מלוג שלה ולריך ליחס להם . והגב שדברנו בהמאמר הנ"ל דבעון ציטול חורה צנים מתים כשהן קטנים , נדבר עוד צזה דנראה לי דהפסע דתייד כשהדור מתרחק מן השי"ת ונלך לקרצם , ניטל אזיה גדול מהדור לעולם הארוך ונשמתו מתקרבת עם להשי"ת , ולכן צזה שניטל מעוה"ז להתקרצ עם לעוה"ב , יתקרצ צזה ג"כ הדור שניטל מהם הדיק להשי"ת , ורק דזהו חס נלקח הדיק מהדור לקרצן כדאיתא צוה"ק , יהיו נשארים הגדולים הנלרכים להדור , אבל חס לא נשאר כשיעור שדור נלרך להם , לא נוכל אז להתקרצ להשי"ת מאזיה לדיק שבדור ומוכרח אז להתקרצ הדור על ידי זה שבניהם מתים כשהם קטנים , מלד דהם ג"כ צלא חטא ולכן נשמותיהם מתקרבים ג"כ לאחר מיתתם להשי"ת ויוכל להתקרצ הדור צזה , משא"כ בצאנשים פשוטים גדולים דלא יוכל להתקרצ צהם הדור מלד דהם אינם מקורבים

והנה כבר ביארנו לעיל מה שיש צו די דעיקר היסורים הוא צבדי שיבדלו הרשעים מהלדיקים , ודבר זה אי אפשר כי אם על ידי סבל יסורים . נמלא שאת"כ כשיבדלו אלה מאלה , יצונו וידעו הכל אשר כל זאת היה טובה גדולה לישראל , רק צעת שישראל זעומים ושקועים בצרות אין הדעת סובלת לקרוא לישראל צשם נוחמה רק צשם "זעומה" , וע"ז אנו מתפללים ולזעומה קרא נוחמה , דהיינו שיראה ית"ש שחבא העת וחסו' נקראת הזעומה צשם נוחמה , ונחמה שכשיבדלו הרשעים מהלדיקים , ואז יקראו יסורי הצרות עלמן צשם נוחמה , ויקויים צנו הכחוב ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים , וביאור הכחוב הוא על דרך שהבאנו לעיל בדברשים הקודמים , דהנה צדורות הראשונים אשר הי' לבס כפתחו של אולם והי' כח המשיג גדול , היה אז חומר המושג צחוק"ק , כי אע"פ שהיה אז חומר המושג מ"מ נחקיימה הסורה על ידי גודל כח המשיג , אבל צדורות האחרונים שקלר כח המשיג אילו הי' ג"כ חומר המושג כמו צדורות הראשונים לא היתה הסורה מתקיימת , לפיכך בחסדי ה' נחצטל חומר המושג על ידי רוב הביאורים והספרים שנתחברו בעז"ס . וזהו כוונת רז"ל שאמרנו משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע כו' ולא אמרו ג"כ ויהושע קיבל ממנו או השי"ת מסר חורה למשה , ולמה שינה הלשון , אלא דפסע ומסרה ליהושע ר"ל צביארה לפי כח המשיג של יהושע שהי' ידוע לו אבל יותר לא ביאר שיהיה מוזן גם לקטנים הרבה מיהושע , כי כבר ידוע שאין בטבע אדם גדול לבאר כל דבר הפשוט מאד לפי שכלו , אבל הקצ"ה אילו הי' מבאר את הסורה הי' מבאר גם כל הדברים הפשוטים מאד עד שהיה מוזן גם לקטני קטנים דבו לא שייך לומר ח"ו שאין בטבעו לבאר דברים פשוטים שהוא כל יכול . אך המעשה היה שהקצ"ה לא ביאר כלל , דלכן לא כתיב מסר למשה , וזה הי' מלד משה רבינו ע"ה דאילו היה מבאר לו גם כ"ד הפשוטים לא הי' הדבור לפי הבנת משה כפי שכלו הגבוה לפי מה שהי' לריך לשמוע , ולכן שפיר אמרו משה קיבל חורה דהיה זה משום משה היינו מלד משה היתה הבחינה מהסורה כמוה שהיא , אבל משה ביאר כפי כחו של יהושע , דאילו לא היה מבאר לו כפי כח הבנתו לא הי' מציין , וגם לא הי' יכול לבאר יותר בדברים פשוטים מלד כהנ"ל , ולכן לא הי' צאורו קל יותר מכפי הבנת יהושע ולא לוקנים , וזהו משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע , וכן יהושע כפי כחו של זקנים , וכן דור אחר דור חמיד מבארים אותה יותר ויותר עד שמוצן גם לאנשים קטנים

מקורבים אחר מיתחם כ"כ, ולכן אם נראה דיש עון ביטול חורה בהדור ונראה ללא יח' א"ח"כ רוב גדולים בהדור דאם יוקח איזה לדיק מסדור דיחי' נשאר אחיו גדולים כשיעור סדור לייך להם, ולכן לא יח' יכולת ליקח איזה לדיק מסדור שיתקרב הדור על ידו להשי"ת, ולכן נלרך ליקח מסדור הבנים קודם שהגדילו צעת שהם בלא חטא דיוכל להחייבים בהם הקרבן הנלרך להדור להסתקרות להשי"ת, וזהו הפשע שהגמרא ה"ל דבעון ביטול חורה דהיינו אם נראה עון ביטול חורה בהדור, בניים מחיים כשהם קטנים דנלרך מלך הקרבן מהדור דבנים יומתו כשהם קטנים כה"ל. ונסיים נמי בהמאמר שהגמרא שבת (דף י') כל דיון שדן דין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, דשייך נמי להדברים שדברנו לעיל בעוסי' מספר אבן שלמה ה"ל בהמאמר דאין בן דוד בא אלף דבור שכולו זכאי כו', ושייך נמי לדברינו מה שדברנו והלכות יהיו סיבה לפרידתם זה מזה כדי שיהי' ראוי להשרות שכינתו על הטובים מלך שיהי' כולו זכאי, דהיינו דכוונת הגמרא דכמו דלגדולה השי"ת כמה שיוכל להושיע אין חקר. כן נלרך להאדם לעבוד השי"ת ג"כ באין חקר דהיינו שלריך להיות דומה דלדרכיו להשי"ת, כי כמו שהשי"ת הוא אלפי אלפים שהוא באין שיעור, כן נלרך האדם להיות בעבודתו ג"כ באין שיעור, ואז יהי' דומה לו כמאמר הכתוב אני אחי' לכם לאלהים ואחם חתיו לי לעם, דמשמע דיהיו דומים לו דאם יהיו בעבודתו באין שיעור כמו שהשם יתברך הוא אליו לאלהים, אז יוכל להשרות שכינתו עליו. ואז יהי' שותפו, ואך אם עובד השי"ת רק כשיעור דהיינו רק צעת שיש לו חינוגי עוה"ז אז יהי' עובד, אינו דומה להשי"ת כמו שהוא אליו לאלהים שהוא מגין עליו באין חקר דאין דבר שיעור אמת מהגנתו, וכן גם איש שהוא עובד ה' כ"ז שיש לו מה לאכול ומה ללבוש, גם אם יהי' עובד נקרא שהוא בעבודתו כשיעור ואין דומה להגנת השי"ת עליו, ולכן הגם צעת שיש להם מושגם דחלוי עבודתם צוה, אז הם עובדים אמתו, ונקראו אז בדין בשם ישראל והשי"ת הוא מגין עליו, הגם דאם יחסר מושגם ה"ל דחלוי עבודתם בהם לא יהיו עובד, כ"ז כל זמן שיש לו הדברים ה"ל והוא עובד אז, נקרא בשם ישראל והשי"ת הוא מגין עליו אבל בכל זאת לא יוכל להשרות שכינתו עליו דיהי' שותפו מלך דהוא אינו דומה אליו שיהיה נקרא עליו הקרא ה"ל אני אחי' לכם לאלהים ואחם חתיו לי לעם, ואינו יכול להיות שותפו רק אם בעבודתו אין מעורר, דהיינו שהוא עובד ה' גם אם יחסר

לחמו ובגדיו וימסור נפשו בשביל כבוד השי"ת, אז נקרא עובד באין שיעור והוא דומה להשי"ת כה"ל ויהי' שותפו. וזה ג"כ דיון שדן דין אמת לאמתו דהפשע לפי מה שכתבו הסופרות שם דלאפוקי דין מרומה דהיינו דנחית לעומק הדין, דא"כ הוא בעבודתו בעומק, ולכן כיון דהוא בעבודתו בעומק, א"כ הוא אינו איש שעובד רק אם יש לו לחם לאכול ובגד ללבוש, גם אם יהי' ישראל כשעבודתו אינו בעומק כ"כ, ולכן כיון דעבודתו בעומק א"כ הוא בעבודתו כאלהם שאין לו שיעור ויכול הקב"ה להשרות שכינתו עליו דיהי' ג"כ שותפו, וזהו כוונת הגמרא ה"ל דכל דיון שדן דין אמת לאמתו דהיינו דאין דין מרומה והוא נחית לעומקא דדינא דהוא כאלהם שאין לו שיעור בעבודתו דהוא דומה להשי"ת ויכול להשרות שכינתו עליו, לכן נעשה להקב"ה כשותפו דהיינו שיהיה מקורב עמו וישרה שכינתו עליו דיבא בזה המקדש על מכונו במהרה בימינו אמן :

ומצד שדברנו מקודם מכה הענין דאשח חיל, לכן נימא בה עוד מלתא במה דכתיב בה "נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ", דנראה דהנה אם יושב איש רך בשנים עם זקן, ראוי הוא דברוב הדברים הזקן ידבר, וסרך בשנים ישמע להדברים מה שהזקן ידבר, וכ"ש אם הוא יושב עם הרבה זקני ארץ, דבודאי ראוי שישחק ויעה אוניו למה שהזקנים ידברו, ואולם אם נראה דהוא ידבר לפני הזקנים, בודאי שזה הוא מלך שהוא חכם גדול בחורה. והנה אשח חיל היא החורה, והלומד ומחדש בה נקרא בעלה כמו שהבאנו לעיל, ולכן קאמר נודע בשערים שהוא בעלה של חורה בשבתו עם זקני ארץ, דמשמע עם הזקנים ומדבר בפניהם נודע וניכר דבודאי הוא בעלה, דמלך שהוא בעלה של חורה הוא מדבר, כ"ל בעוה"ז :

ונסיים דרושנו בענין תחב"מ אשר הוא שייך קלת להדברים שדברנו למעלה דלעתיד יהיו נבדלים הכופרים מן המאמינים, דכן יהיה אז ההבדל גם צעת העמדתם נמות לחיים, דהנה כתיב (בסוף ספר ישעיה) ויאלו וראו צפגרי האנשים הפושעים כי חולעתם. לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר. והנה יש להסתובן בינה מענין אליהו שנשאר בחיים חיותו שלם בגופו, שהוא מלך התפשטותו מהגשמיים ככולו עד שחדרך חומרו כנפשו, לכן לא שייך בכזה מיתחם, אך רק מלך הודכות גופו כל כך

פגרו הוא מורה על דבר שאין בו שום חיות כלל, משום שהם מורדים ופושעים בה' ואין בהם שום ניאון קדושה שיהיה מלד זה חיות לאיזה חלק מגופם כנ"ל, ומלד זה לא יוכלו ג"כ לקום בתחיה, משום דלא יוכל ליתן בהם חיות עוד הפעם, דבריאה חדשה לא יצרה. ואמר, כי תולעתם לא תמות, מלד דבארס חי אין צעצע להסגלל חולעים בצפרו, ורק לאחר שימות ואין בו עוד שום חיות אז ירחשו מבשרו חולעים. ואף דיקרה לפעמים בארס שצעוד שהוא חי מתהווה בו ע"י מחלה רח"ל בשר חי ומתהווים בו חולעים, זה הוא מלד דלצפר זה ליכא עוד חיות משום דהוי מקלח בשר זה בצפר המת דלכן מתהווים בו חולעים, ועל כן לאחר התחיה ימותו החולעים שנתגדלו בו לאחר מיתתו, אבל באנשים המורדים והפושעים דלא יקומו לעולם, לכן מלד זה חולעתם לא תמות. ומסיים הכתוב דיחיו דיראון לכל בשר, היינו דיהיב ציון להגוף מהבשר, דיהיב נראה אז לכל דבשר גוף סהם הוא אינו בצפר שאר הגופים המקודשים דבהם יתעורר כל הגוף עם כל עלמותיהם ובשרם כמו מי שמתעורר מתרדמתו ושנתו, ולהמורדים והפושעים הוי צפרם בשר מת ומיתה ממש, לכן יהיב להם זה דיראון לעיני כל בשר:

עד שנשחטה טבעו להיות נוטה אך לעוב, אבד בחירתו, וזה גופא גם כן נקרא מיתה, ואף דבכל אדם שבה עמו אשר נפשו ורוחו יאסף למקור מחלבתו, מוכרח אז הגוף הגשמי להפדר ממנו, כמו שביאר הרמב"ם ז"ל בהלכות דעות, אבל אליהו ז"ל מלד דגופו מדוכך בהזדככות רב מלד קרוב לזיכוד לשמתו, היה יכול גם גופו ליגך ולהתדבק בפשמתו ולשוב ביחד למקום מחלבו לשמתו. וזה עלמו מה שנתספק גופו ממה שהיה מקודם גשמי, שלא יהיה לו עוד שום הרגש ונטיה לגשמיות, וזהו נקרא ג"כ מיתה, מפני שאין לו עוד שום הרגשה להבלי העולם הזה, ומשום הכי אין הכרח להיות בו פירוד המורכבים כבכל שאר בני אדם, ועל כן בכל בני אדם דיש בהם ג"כ איזה חלק קדושה בגופו אשר זה החלק אין בו גם כן שום שייכות בגשמיות, א"כ מחוייב ג"כ דזה החלק מהגוף שנתקדש מהגוף דכל אדם לא יהיה בו פירוד המורכבים בלוחו חלק כמו שלא היה באלהו בכל הגוף, ולכן בלמה ליכא גם כן בכל אנשים מות בהגוף כבולו, ומלד זה נקראת המיתה בהם בשם תרדמה ושינה, וכמו שהמליץ הנביא בדברו על שעת התחיה (ישעיה כ"ו י"ט) ה' ק"ו וננו שוכני עפר וגו', דכמו שהשינה דהיא נמי כעין מיתה כדאמרנו חז"ל, ורק דיש בה גם כן חיות, כן המת בבני אדם דיש בה נמי חיים, ולכן צעת התחיה יקרא אללס תחייתם בשם יקילה מתרדמתם והתעוררות משינתם, ואם כן לא הוי התחיה בהם כבריאה חדשה מופשטת מכלל הבריאה, דבל תמוט עולם ועד כתיב, ואך דתהיב בהם רק כמו יקילה והתעוררות משינתם. ואך דזה הוא רק בלוחו אנשים המאמינים במליאות ה' ובהשגחתו שמקודש עכ"פ חלק מגופם, אבל בהכופרים שאין שייך בהם שום קדושה א"כ אין להם שום חיות אפילו בליה חלק מגופם שיהיה אוחו חלק מופשט מהגשמיות כמו אליהו בכל הגוף, וכיון דכל גופם הוי רק בגשמיות, על כן באנשים כאלס נקראת המיתה מות ממש, וכיון דבריאה חדשה לא יצרה ה' כנ"ל, לכן מלד זה הם לא יוכלו לקום אז צעת התחיה, וזהו שאמר הכתוב הכ"ל, וילאו וראו בפגרי האנשים הפושעים צי, דהיינו מי שיקום ילא ויראה למי שבל יקום. דהא דאין להם תחיה, הוא אינו מלד ענשם דוקא שסגיע להם מלד עונם, ורק דהעיד הכתוב דזה מגיע להם אף לא מלד ענשם אלא משום דגם מלד עלמיותם ממילא לא יקומו מלד דהם רק פגרי אנשים לאחר מיתתם. ושם

פרי פרשת וילך דוד

ויאשרוהו בעלם ויהללם, הוא בעל החורה כנ"ל, דעד עתה היו דרכיה נראים רק עקומים לאיזה אנשים, ובה להם זה מלך ראותם הרבה פעמים איזה אנשים החפשים מהחורה ברחובות קריה, ואך כעת יקומו בניה ויאשרו דרכיו של בעלם לעין כל. ואמר עוד דעד עתה כשהיו דרכיה עקומים צפי איזה בריות הנ"ל, היה לפעמים מלך זה חילול ה', והי' כמו ויחללה ח"ו, אבל אז יהיה ויהללם, וזהו המשך הדברים קמו בניה ויאשרוהו בעלם ויהללם, ויהיה הלול לה' מלומדים ומתעסקים בה, אמר:

החורף כדכתיב (תהלים ל"ב) בפרוח רשעים כמו עשב ויילאו כל פועלי און להשמדם וגו'. וזהו הכוונה כאן דעוז והדר לבושה מלך דוחשחק ליום אחרון, דעוז שלה הוא לבסוף כהנ"ל, ומזה לראות עוד דיקומו בנים בני חורה הם הנמשכים להחורה גם בעקבת דמשיחא מלך עלמותם הטוב שגשמותיהם הם מזרע אברהם אבינו ע"ה באמת, כאשר בארנו כמה פעמים במקומות רבים בדרושינו הקודמים לפי הוזה"ק וכדכתיב הגר"א ז"ל. ואלו מלך עבדם הטוב להחורה נקראים לה בשם בניה

סליקו הדרושים בעזר החוקן לאדם דעת. ואיזה דברים מהמשך שלהם, דהיינו מדף ב' עמוד א' הרשום שם ועיין עוד בסוף דברינו, והוא מענין איך דהעבירה מזקת להנפש כמו איזה דבר ארסיי מזיק בטבע להגוף. ובדף ז' עמוד ב' הרשום שם גם כן למטה ועיין בסוף דברינו. השאל ואבקש מאת הקורא היקר, לבל ילאה לעיין בהשמעות לדרושינו אשר נדפסו אי"ה, ושם ימצא כל המשך משני עינים האלו:

בנל"ך ואע"י

השמות מחקק הדרושים

אחד עם עמו ויסיו נקראים כולם בשם עם מולדתו
כדי שלא יבא לרדף לירא מהם ולעשות שמירה עליהם :

שם שורה ל"א לאחר החיבות, חיסוך רעקה, ז"ל,
למזל דיסיו חפשים מעול החורס, נחמק נהם
לאן לסיו חפשים יחד ויותר מכל עול :

שם שורה ל"ג לאחר החיבות, סיך מחנכת, ז"ל,
ממה דכיה צעשתותם דיכיה ז"ל להם לחיזוק
בזה דלא יבאו לרפוי לירא מפניהם ולא יסיו מהלורך מלד
זה לעשות להם משמרת אף בכל בעתים, דכיה עולם
מזה דכיון דנתהוו בלא עול החורס והמלות נחמך רבוב
לסיו בלא עול כלל, וא"כ כיו סוף מזה לסיפוך דכיה
זה להם דוקא לרפוי דים, ומלד זה כיו צוויס אחר כך
לחיזוק החורס כדי שיסיו עליהם עול החורס, ואלדרכה
זה יבוי להם למשמרת :

שם שורה מ"ב לאחר החיבות, וזכו רעמס, ז"ל,
וא"כ מקויים גם עליהם הכחוב חיסוך רעקה :

שם **שם** לאחר החיבות, סיך כוונתם, ז"ל,
ממה דכיה ברעיונות רשעי הע"ר מקודם
דיכיה זה דיפרקו מעליהם עול החורס לקירוב עם
המלריים ופרישת כנפיהם עליהם, לכן סיו ענשם ג"כ
לא מאיזו חולי, אף עניוה או שרי דכיה רח"ל, רק
מזו הסבס דסיך דמיונס להשיג עובס ומחסה מתחת
כנפי המלריים צעבור פריקת עולם, מהסבס סיוה
צעמס סיה לזכוף רעמס, לענשם סיה דוקא מהס,
וזכו כדבר השני כ"ל גם לרשעי הע"ר דיכיה סיך
כוונתם ממה שסיה צעשתותיהם לתועלתם מתחת
מהעבירה :

שם עמוד ד' שורה ב' לאחר החיבות, סילול לס',
לרדף להיות.
וזהו מ"ש חז"ל בכרייתא בנדס (דף י"ג ע"ב) סגרים כו'
שמעבדן את המשיח. וקאמר סס דכוא כד"ר חלבו
דאמר ר' חלבו קשים גרים לישראל כספתח כדכתיב
(בישעיה) וגולה סגר עליהם וכספתו וגו'. וזה הכל ענין
אחד כהנ"ל. דמלד כהערוכות שבין ישראל אין יכול
משיח לבא, וגם דסס קשין כספתח דכיוו כמו כספתח
כל

דף ב שורה י"ב אחר חיבות, ועיין בסוף דכרינו,
ז"ל, ועוד לאלה מילין, שלפי האמור
הטעבירה מוקח לפש בטבע כמו סס המוח לגוף, וכמ"ס
הרמב"ן על הפסוק ונטמאתם בס, ונטמטם בס, שהדברים
הטמאים ומאכלות אכורות מזיקים לפש הישראלי שנתנו
עליהם, הלא יחייב שכמו שהאכל סס ארסי אף
באונס ושלא ברלון שיסא הסס המוח מזיקו ואוכלת
גופו, כן הטובר עבירס באונס אף דרמנמל פטריה
מעוש של גיהנס וכדומה מ"מ ספס נפגמת מאליה ע"י
זה בטבע, ומעמס מה תקנה יש להחולה סוס שרפואתו
לאכול טרפות אף שללורך בריאות גופו הוא אוכל זמא,
אבל ספס כזו מה ססא עליה סרי נעשה פגס כפס
מאליה והסו נפשו מטומאס, אס לא במקום כנסה :

בא וראה שהסלכס מפורסח יו"ד סימן פ"א שאכור
לינק מן הכותיה לפי שהיא מעמטס את סלב, וכן
במינקת ישראלית אף שהיא צעמס מותרת לאכול מאכלות
אכורות היינו אס אירע לס חולה שיש ב"כ כנסה, ככ"ז אין
עניחין סוולד לינק אללה, לפי שמאכילה מתסוס סוס
שנעכר ונעשה חלב :

והנה אס נאמר כי אלל החולה סוו המאכלות האכורות
בסור יסחר גמור, מפני מה לוקחים סחינוק
ממנס, איככס יסכן בדבר המותר חיזק להוולד, אס לא
שנאמר בסכרה כי אף נדחו סחיסורים אלל החולה ללורך
רפואת גופס אבל אוי לפשסה שהיא נפגמת ע"י סאכילה
כמו סכילה סחיסור לכריח אולם, לכן רק אלל החולה
צעמנו סודסה ללורך בריאותו אבל סולד מה חפץ לו
לינק ממנס ולטמטס נפשו. והשוב עתס שהאלה מה
יעשה החולה שמוכרה לאכול דברים סאכורים הלא נפשו
מתקלקלה ונפסדת. אמור מעמס כי אף זמא תקנחו
שישחלד מקודם צקיום סחורס והמלות למטן לא יבא לירי
חולי אכ"כ, כמו שכתב הרמב"ן ז"ל, מה לרופא בבית
עובד השס, שאחרי שכל לירי חולי אף כי אין עונס
ופורעניות בדבר נמס שאוכל מאכלות אכורות ללורך
בריאותו, אבל ספס סזו במס סחרפס, וכלום תקנס
יש לזה :

דף ז ע"א שורה ל' לאחר החיבות, שחשכו עלינו, ז"ל,
למזל דיכיו חפשים מעול החורס יחבא לעס

השפעות מחלק הדרושים

גוף בישראלני, ויביא מלך זה סרע כולו רע, ולכן הווי
 ג"כ בזמנים המאוחרים פחבלים יותר. מלך דרע שבמקום
 אחד יביא נקב או לעיגו ויסיו נראים או כל החולון
 לעין כל, וגם כל זמן דרע"ר היו מעורבין אף קלה
 בישראל, כרי ישראל סובלים מהם. בשביל עונם מלך
 הערבות פטיו ערבים זה לזה בעת מסן אורם, וסמ"ר
 נשען עליהם דכינו פסם אובלים טוב מה שהים מגיע
 לישראל פגרים. ואך כשיבא העת שיספרדו זה מזה, או
 לא יביא עוד המלך הטוב מה שהריותו כטובים, למלכל
 לסרעים כנ"ל, ולהרעים לא יביא עוד על מי להשען
 משום שלא יביא עוד להם שייכות לסובלים דלא יסיו או
 עוד ערבים זה לזה:

דכל זמן שהיא נעצית בנתום עמון בארץ אף כסמס
 מלסמס על פירם ואינו ערבים חבלים ואזרים כ"ג, וכשהיא
 יולתם הולכים סקלים מתמעטם עמם דמסמס ויולתם
 מכל נוף סלרם למקום אחד, ורק דלו הכאיב לו כל פעם
 יופר ויופכ עמם דמסמס. כל מסמס למקום אחד, וכל
 זמן שהספחם מזוכתה לו היא נשענע על פטרם הנריא
 וסבשר. גבריא טובל ממנס, וכשמגיעה לפטרם מסבשר
 ישגו הכנר הכריא ענוחם ולקטול עוד ממנס, ולמספחם
 און עוד על מי להשען. כן גם טערב רב אשר נספחו
 לישראל בכל זמן שהים הדיוק מסם כעומק אך זרע ישראל
 הים הבבנה מתפסם על זרע ישראל שלא היו יכולין לסיוח
 עלו זכרו מלך דברט בים מעורב כטוב. וסמ"ר ברע זכרו
 סכלם לסנפם, כחשר באכר. נדכויס פקודמים, וסחבלים
 וסלירים לא היו מורגשים כל כך, מלך דכל סרע היה
 מעורב כטוב, וכל פעם שסם מנצלים ועולים לחון,
 סכלנה מתמעטם כספחם, דרע נקב מסמ"ר. ויביא
 טוב טלו טוב, ורע מחקב למקום אחד ולא בכל

ולכן אמר סמ"ר כשנע ה' בימיו וזכרונם עוון אם
 און אם דגך עוד מלכל לאויבך וגו', דכינו
 לערב רב שאינם מורע אנרסם יחק ועקב סכל כאשר
 היה עד הפס:

פתח דבר למהדורה החדשה

כבן יכבד אב בין בחייו ובין לאחר מותו, הטלתי עלי להפיץ את הגיונותי וחדושי התורה של אבא זצ"ל, בכדי שיהיו שפתותיו דובבות בקבר, להדפיס מחדש את הספר המפורסם, "פרי-דוד" על מסכתות ובעיקר על מס' חולין שאזל מן השוק זה רבות בשנים.

אבא ז"ל חבר גם ספר, "שם אנוש" באור אגדות על כל התורה לפי סדר הפרשיות. הספר כיום אינו כמעט בנמצא, יזכני ד' שאוכל גם אותו להוציא לאור. זה לשון השער:

ספר

„שם אנוש“

„באור אגדיי על כל התורה, נוסד על אשיות ההגיון המחקר האלקי, שהוא כפנס מאיר לעם ישראל להורותם מוסר השכל ותוכחת מישרים לדעת איך להתנהג בארצות החיים“.

הוצא בורשה בשנת תרס"ב.

הספר „פרי דוד“ נדפס בראשונה ע"י המחבר ז"ל בורשה בשנת תרמ"ה. במהדורה השניה יצא הספר בשנת תר"ן עם תוספת „ויוסף אהרון“ על מס' חולין. בשנת תר"ס נדפס מחדש החלק הראשון של „פרי דוד“ על שאר מסכתות ודרושים על התורה.

הספר, אשר חידושו מושתתים על שיטת רבו הגאון ש"ב ר' יוסף דב"ר הלוי סולוביציק הרב מבריסק זצ"ל, אשר מפיו דלה את מעיינות התורה ויצק מים על ידו — היה נפוץ בכל רחבי רוסיה, פולין וליטה ונתקבל כספר מעמיק המפרש בהבנה דקה את הסוגיות הקשות ומפענחן על הסדר, דף על דף.

בראש הספר הסכמות של גאוני הדור מלפני שמונים שנה ובראשם רבו המובהק ש"ב ר' יוסף בר זצ"ל והנצי"ב מוולוז'ין זצ"ל.

בשואה האיומה שעברה על יהדות אירופה בכלל ויהדות פולין — ורשה בפרט, נשמדו ונעלמו יחד עם גאוני התורה ונושאייה גם ספרי ערך, בתוכם גם כתבי יד רבים יקרי המציאות של אבא ז"ל הלכו לאיבוד. כתב יד אחד על מסכת „כתובות“ שנשאר כשריד היחיד מבין יתר כתבי היד שנעלמו בשואה — הצלחתי לקחת אתי בעת עלותי ארצה לפני למעלה משלושים וארבע שנים. אוד זה מוצל מאש אני עומד אי"ה להוציא לאור בקרוב.

בין הספרים שלקחתי אתי מבית אבא ז"ל מצאתי ארבע עליהגהה מספר חדש על מסכת פסחים בשם „זכר לדוד“.

השם „זכר לדוד“ נתן אבא ז"ל כמזכרת נצח ע"ש אחי הבכור הבחור המופלג מיכאל דוד דב ע"ה, שנפטר בורשה ביום י"ד טבת תרע"ב והוא בן י"ז שנה. את הספר „זכר לדוד“ התחיל אבא ז"ל להוציא לאור בשנות חילו האחרונות ובאמצע העבודה הקדושה נלקח לישיבה של מעלה בכ"א כסליו תרפ"ב. כתב היד נעלם בשואה.

ארבעה דפים אלה ששרדו ישמשו כמצבה חיה לספר, אשר לא זכה לראות אור וגם להנציח בזאת זכר שם אחי הבכור. מובאים אחרי המסכתות לפני מסכת חולין.

אבי הה"צ והגאון ר' יוסף אהרון זצ"ל נולד ברוסיה הלבנה בעיר סלוצק פלך מינסק בשנת תרי"ג. אביו, ר' דוד דובר ז"ל היה איש אשכולות למדן גדול וירא אלקים. עסק במסחר בקנה מדה גדול. רוב עתות בשנה ישב במוסקבה לרגל עיסוקיו והרבה שם לקבוע עתים לתורה.

עוד בילדותו של אבא ז"ל בהיותו ילד בן 3, מתה עליו אמו הצדקנית מרת דבורה ינטה ע"ה. בגיל צעיר נתקבל בישיבה הגדולה בוולוז'ין המפורסמת אשר בראשה עמד הנצי"ב זצ"ל. לאחר שעבר רבו ר' יוסף בר זצ"ל מוולוז'ין לסלוצק לשמש בקודש כרב העיר ואחר כך לבריסק — הלך אחריו אבי ז"ל וישב בבריסק שנים רבות לשמוע תורה מפיו כתלמיד מובהק. כשהיה אבי מזכיר את שם רבו הקדוש, נוהג היה לקום ממקומו וברתת ובחרדה היה אומר: „דער הייליגער רבי ר' יושע בר זצ"ל".

התמדתו בתורה היתה לאין שיעור. רוב שעות היום היה לומד בעמידה. מידת צדקתו וענוותנותו היתה בולטת ומפורסמת בפי כל. עמד על קוצו של יו"ד, על כל מנהג ישראל ולא שינה לעולם, בלומדו בוולוז'ין כצעיר, לבש בלבוש החסידיים המסורתי כנוסח פולין, דבר שבאיזורי רוסיה היה נדיר מאד, בפרט לצעירים.

בשנת תרמ"ה הגיע לראשונה לורשה לשם הדפסת הספר „פרי דוד", התיידד עם הצדיק והגאון הגדול הרב ר' נפתלי זילברברג זצ"ל, המכונה בשם ר' נפתלי ווירשובר (נכדו של הגאון מקוטנא בעל „זית רענן" זצ"ל) שהיה מקרובי משפחתו.

ר' נפתלי ווירשובר ז"ל דבר בו נכבדות וכך הוא בא בברית נשואין עם אמי המנוחה מרת בילא פויגל בתו של החסיד המופלג ר' שלמה שטרן ז"ל שו"ב בעיר לויביץ, חתנו של הרב הגאון ר' מיכאל דב ויינגוט הרב מלויביץ זצ"ל ונספתה בשואה תש"ב-ג הי"ד.

אבא, לאחר שהותו זמן מה בלויביץ קבע מושבו בורשה, שם התפרסם כצדיק הדור. חסידים כמתנגדים נהרו לביתו לשמוע את שעוריו ודברי תורה, לשאול לעצתו או לקבל ברכה. הרביץ תורה ברבים, העמיד תלמידים הרבה שנאשו אחר כך רבנים מפורסמים, גדולי תורה בכל תפוצות ישראל.

אבא ז"ל מנע עצמו מלנסוע בעיר ברכב כל שהוא. התנגד באופן עקרוני להשתמש בחשמלית בנמקו: „כשהמציאו את הרכבת הבין עירונית דאגו להתקין מחסומי מעבר, למנוע בכך תאונות דרכים, ואילו כאן הכניסו בתנועה באמצע הרחובות מלאי הולכי רגל — רכב משחית ורוצח — ממש רכבת בתוך עיר". כל פעם שהוא שמע על התנגשויות ותאונות עם נפגעים על ידי החשמלית שארעו לעתים תכופות, — היה מזדעזע וקורא „עולם רצחני!" היה מתלבט קשה כשנזדמן לו לנסוע בכרכרה כי לא כל עגלון היה מוכן להפוך את המושב בכדי לא לשבת על הציפוי של בד משעטנו. כך היה הולך מרחקים גדולים בעיר ברגל. שנים רבות הלך ברגל מביתו ברח' מורנובסקה ואח"כ מרח' דזיקה (זמנהוף) 58 לבית המדרש בפרגה הסמוכה לורשה לצד השני של הויסלה — לומר שעור בתלמוד. הדרך לא היתה קלה, כי נוסף למרחק של מספר הק"מ הרב, לא נוהג היה ללכת על המדרכה, אלא בצדי הכביש בכדי להמנע מלעבור בין שתי נשים. לא חלץ תפיליו במשך כל היום, לפעמים חלץ את התפילין של ראש בלבד לקראת הליכה למרחק גדול. כך התרגלו תושבי עיר הבירה ורשה להכיר מרחוק את הרבי ר' יוסף אהרון (דער ליטווישר רבי), כך היה נקרא בפי כל. בחוגים הליטאים קראו לו ר' אהרן סלוצקר, כך נקרא בוולוז'ין ואילו באזור לומז'ה היה מפורסם בשם „דער פרי דוד" נושא

רגליו בצעדים מהירים בחוצות העיר כשמתחת לבית שחיו היה נושא ספר אורה
חיים — מגן אברהם קטן.

היה ידוע כבעל תעניות וסיגופים, אך האמת היא שלא בכונה נמנע
מלאכול, אלא כתוצאה מרוב התמדה ושקידה בתורה לא התפנה לכך. גם לישון
הסתפק בשעתיים שלוש שעות בלילה. פעם אמר לי בשם הגאון מוילנה ז"ל: הוא
שאל, לשם מה הקב"ה יצר צורך שינה לבן אדם, הלא קיימות בריות ויצורים
שאינם זקוקים כמעט לשינה כגון סוסים וכו', אלא בכדי לגלות לאדם מישראל
בחלום את התירוצים על הסוגיות הקשות המתלבט בהן ביום ולא ראוי לפענחן
בהקיץ.

סדר היום שלו היה: לאחר התפילה בצבור בהשכמה במנין שהתקיים
בביהמ"ד שהיה גובל עם דירתנו ברח' דזיקה 58 בורשה — היה לומד משניות
עם צבור המתפללים כל יום. אחרי השעור חזר למקומו על יד העמוד (סטנדר)
ועמד שם שעות והגה בתורה עטוף בטלית ותפילין. קרוב לצהריים הגיד שעור בתלמוד
בחדרו הסמוך לביהמ"ד לפני מספר אברכים לומדים מופלגים מבני העלית
הלמדנית בורשה, שעור שארך בערך שלש שעות, בשעור זה חדש את חדושו שהיה
רושם בעצמו לרוב, ולפעמים ע"י אחד התלמידים שהיה מעתיק את המלים מפיו.
בעת השעור היו מגישים לו כוס קפה חם כארוחת בקר, אך לעתים רחוקות שתה
אותו, כי אהב לשתות חם מאד. באמצע הסוגיה לא הפסיק בכדי לשתות, וכשהגיע
להפסקה של רגעים נתקרה הקפה בינתיים ולקחוהו לחממו וחזר חלילה.

לאחר השעור אחה"צ עד זמן מנחה היה מקבל קהל מגוון מאד. מכל
השכבות שביהדות ורשה צבאו על דלתי ביתו — מי לשוחח בדברי תורה והלכה,
אחרים לשאול בעצתו או לבקש ברכה. סמוך למנחה חלץ את התפילין, הסתגר
בחדרו שעות רבות ולמד בעמידה. פרט לשעור בבוקר שישב עם התלמידים לא זכיתי
לראותו אף פעם לומד בישיבה. כך הסתפק בכוס קפה לפעמים עם חתיכת עוגה
עד לשעה אחת שתיים בלילה, אז אכל את הארוחה החלבית היחידה. בורשה לא
טעם בשר, פרט אם הביאו לו עוף שחוט ע"י חותנו (זקני) השו"ב מלוביץ.

לא פעם היה לוקח אותי בלכתו לבקר אני"ש, כשנקלע בין נשים ולא יכול
היה כבר לסגת, היה תופס את ידי בחזקה כדי לעבור יחד. מקרה אחד נשאר
חרוט בזכרוני:

בשלהי המלחמה העולמית הראשונה בשנת תרע"ח הלך אתי בשעה מאוחרת
בלילה לבקר מישהו. ברחוב נלבקי עמדו אלפי אנשים וחכו לידיעות על שביתת נשק
שעמדו לחתום באותו לילה; כשעברנו בצפיפות הרחוב על יד המערכת אמר לי
מלים אלה: „הם חושבים כשתבוא שביתת הנשק כבר תהיה הישועה, הם טועים.
שביתת הנשק הזאת דומה לאמבטיה שעושים למקשה לילד, כדי להפסיק את ציריה
לזמן קצר ולמנוע סכנה לחייה". והוסיף והסביר: „מדוע משווה הגמרא את חבלי
המשיח לחבלי לידה. אם להשוותם ליסורים שיהיו אז לפני ביאת המשיח, אשר על
התקופה ההיא נאמרו: „ייתי ולא אחמיניה" — הלא קיימים יסורים גדולים יותר
מחבלי לידה, כגון יסורי איוב, אלא התרוץ הוא שהשוואה זו אינה מכוונת לסבל
והתוקף של הכאב, אלא, כמו שלילדת אין לידה ללא צירים כך היא ביאת המשיח
שכרוכה ביסורים קשים, מלחמת גוג ומגוג וכו' אבל מה במקרה שמקשה לילד
שהיא גם חולת לב למשל, והצירים מסכנים את חייה — עושים לה אמבט כדי
לשכך את היסורים. אך עצם האמבט אינו מהווה תרופה בפני עצמו, הוא גורם רק

להפסקת הכאב לשעה קלה, בזה תוכל היולדת לשאוב יותר כוחות כדי להתגבר על הצירים ההכרחיים בשעת הלידה, כך הם חבלי המשיח: האתחלתא דגאולה החלה לא עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה — כפי הסברה שהיתה מתהלכת בשעתו בהסתמכות על הרמזים של המלבי"ם ז"ל — אלא עוד ממלחמת יפאן—רוסיה אשר מוצאה מאדום והיא המקור של „שנאת עולם לעם עולם" בחשכת הגלות. את המכה הראשונה קבלה ע"י יפאן אשר קצצה את כנפיה מבחינת „כשזה קם זה נופל". שבינת הנשק כשתבוא תהיה רק „הפסקה של אמבט" שתתן לו לעם ישראל שהות—מה לשאוב כוחות חדשים לקראת חבלי המשיח הקרבים. לבסוף הוסיף: „סברה היא שבני יפאן הם ממוצא עשרת השבטים".

עלי לציין שאז, לפני חמשים שנה, וגם שנים רבות אח"כ לא שמענו על כך, רק בשנים האחרונות החלו להגיע שמועות על קיום קבוצות של אנשים ביפאן הטוענים להתייחסותם לשבטי ישראל.

בכל השיחה דלעיל נזכרתי בפעם הראשונה במלחמת העולם השנייה בחודש יוני 1940 כשהגרמנים פתחו במלחמתם ברוסיה והקונסול היפאני — כנציג העם שעמד במלחמה לצד הגרמנים ירד מבית הקונסוליה בוילנה וחילק ברחוב לפליטים ויזות ליפאן. אלפי יהודים ניצלו אז ממות ובינם מאות בחורי ישיבה שעברו אח"כ לשנחאי. הפלא הזה הוא עד היום למעלה מהשגתנו. עוד אז התחלתי להבין מה שאבי ז"ל אמר עשרים ושתיים שנה קודם לכן; כיום כשרואים קבוצות יפאניות שלימות באות לארץ כדי לעזור לחיזוק המדינה ואחדים מראשיה התגיירו, — מקבלים דברי אבי ז"ל שנאמרו לפני חמשים שנה — משמעות מוחשית. ולפני עינינו מתגשמים אותות להתגשמות הנבואה; „ונהרו אליו כל הגויים וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך".

אבא ז"ל ביקר בארץ באביב של שנת תרס"ה. ליוו אותו שני נכבדי ורשה, ר' יהודה (יודל) נימצוביץ אמיד ולמדן מופלג (בניו מבעלי טה „אוויג" בפולין) ור' אהרן משה פרוזשנסקי בעל ביח"ר למחברות, מחשובי חסידי גור. הם שהו בארץ ששה שבועות וחגגו את חג העצרת בירושלים.

ספרו במשפחה: בעת ביקורו בירושלים ליווה אותו אחד מקהובינו ממשפחת לוי המפורסמת בירושלים (הקרבה היא מצד אמי המנוחה שהיתה נכדתה של הגה"צ ר' שלמה זלמן הרב מזלוצ'יב, אחיהם הבכור של שלושת האחים הגאונים הצדיקים והחסידים ר' אשר למל ר' נחום ור' יעקב ליב זצ"ל שעלו לפני למעלה ממאה שנה ירושלימה). כשאבא ז"ל הגיע לכותל המערבי הראה לו הקרוב — נכדו של הצדיק ר' נחום זצ"ל — מקומו הקבוע של סבו הקדוש שהיה שופך את לבו לקונו ולמטה באדמה נוצרה גומה, לתוכה היה מוריד דמעותיו על שכינתא בגלותא.

לפני שובו הביתה התקשר עם היקב של הנדיב, אשר שלח לנו מדי פעם חביות „יין כרמל", פתחנו סניף של יין כרמל ברחוב מילה 2. אמי המנוחה ניהלה אותו עד פרוץ מלחמת העולם הראשונה.

בימים האחרונים לחיינו נפל אבא ז"ל למשכב במחלת דלקת ריאות קשה. הבית המה מרוב מבקרים, ד"ר פופקו, מומחה למחלות לב, יהודי חרדי, רופא המשפחה ומאנשי ביתה — בא במרוצה, כשיצא מן הבית עודד את המשפחה בתקוה באומרו: אני מקוה שהרבי יתגבר על המחלה למרות גופו החלש, כי לבו חזק מאד. כמאובנים עמדנו ובפליאה ותקוות חרדה נעצנו עינינו בפניו של הרופא הידיד ותפלה חרישית בפניו. חרדנו על הבאות וכאשר יגורנו בא.

בשעה ארבע לפנות בוקר יום חמישי, כ"א כסליו תרפ"ב פ' וישב לסדר
„טרוף טרוף יוסף“ יצאה נשמתו בטהרה כשמסביב למטה מכונסים באי ביתו
שעמדו כל הלילה בתפלה ובתחנונים.

כרעם התפשטה השמועה בדבר הסתלקותו בכל רחבי פולין, כבר משעות
הבוקר המוקדמות נתמלא הרחוב מסביב לבית. בגלל השעה המאוחרת לא
הספיקו העתונים באותו יום להודיע על האסון, רק ר' נחום ליב ווינגוט ז"ל —
עורך העתון „דאס יודישע ווארט“ בורשה — הוציא מטעם המערכת מודעת אבל
מיוחדת בכותרת גדולה „טרוף טרוף יוסף“ עם מאמר ארוך על גודל האבדה
בישראל.

למרות שלא היה לו כל מינוי רשמי מטעם הקהלה בורשה, התכנסו פרנסיה
ועסקניה ביניהם ר' אלי' קירשבראון ז"ל — בביתו של ידידו הותיק הה"ג רבי שלמה
דוד כהנא ז"ל אב"ד בורשה, והחליטו לדחות את סדור ההלויה ליום ששי בבוקר,
כדי למלא את הדרישות שהגיעו מכל קצות פולין לחלוק לו הכבוד האחרון ולבכות
את השריפה ששרף ד'.

לא הרבו בהספדים, ר' שלמה גרודנר (בשם אחר לא הכרנוהו) אישיות של
צדיק נסתר מבאי ביתנו — אמר מספר מילים. גיסי הה"ג ר' מרדכי שריבמן הי"ד
מסר בהספדו שהצדיק הרגיש שזו שנתו האחרונה, כי בראש השנה נתעכבו אצלו
התקיעות כבעל תוקע ואבא ז"ל רמז לו על כך. ועוד, בחוה"מ"ס (הניח תפילין גם
בחוה"מ) נפלו לו מידי תפילין של יד. כשגיסי ניסה בשעת מעשה לעודד אותו
באומרו: הלא בכל זאת חוה"מ היום — ענה, נו, נו, והפסיק מדבר יותר על כך.

כל גדולי הדור, עם קהל רב ועצום מאד, אנשים זקנים וטף הלכו אחרי
מטתו שנישאה כל הדרך עד לבית החיים שברחוב גנשה על כתפי תלמידיו שטבלו
לפני כן, וספדו לו: אוי, דער הייליגער רבי ר' יוסף אהרן איננו!

בשעת ההלויה קדרו השמים ולמרות הגשם לא נתמעט הקהל. המטה עברה
דרך החברת ש"ס הליטאית ברחוב נלבקי 39, שם היה דורש ברבים לעתים תכופות.
נטמן בקרבת האהל המשותף של הנצי"ב זצ"ל וש"ב הה"ג ר' חיים
סולוביצ'יק מבריסק זצ"ל.

ליום השנה הראשונה הקימו אהל על קברו העומד על תלו לפי השמועה
עד היום.

אמי מורתי מרת בילא פויגל הי"ד בת הרבני החסיד איש יר"א ר' שלמה
שטרן ז"ל שו"ב בעיר לויביטש, חתנו של הגה"צ רבי מיכאל דוב זצ"ל ווינגוט אבד"ק
לויביטש בעמח"ס „אגודת אזור מדברי“ בן הגה"צ מאור הגולה רבי ישכר זצ"ל
אבד"ק צ'נסטוב בעל מחבר ספרי „פתחי שערים“ (על שושלת היוחסין של
המשפחה המתיחסת למהר"ל מפרג עד דוד המלך ע"ה ראה בהקדמה של הספר
„פתחי שערים“ שהוצא לאחרונה במהדורה חדשה ע"י ש"ב — נכדו של המחבר
ז"ל — הה"ג ר' יהושע משה אהרנסון שליט"א רב דפתח תקוה, בעמח"ס „ישועת
משה“).

סתנתו, הרבנית מרת בילא פויגל ע"ה, שאמי נכדתה על שמה נקראה, אשתו
של אא"ז ר' מיכאל דוב הנ"ל, היתה בתו של הגאון הצדיק קדוש עליון ר' שלמה
זלמן אבד"ק זלוצ'וב, הוא היה אחיהם הבכור של שלושת האחים המפורסמים,
הגאונים הצדיקים והחסידים ר' אשר למל, ר' נחום ור' יעקב ליב שעלו לפני למעלה

ממאה שנה ירושלימה לאחר שחלמו בלילה אחד אותו חלום בדבר עליתם ארצה. בנו של הצדיק ר' נחום זצ"ל הנ"ל ר' זלמן בהר"ן ז"ל היה הראשון שפרץ את החומה ויסד את „מאה שערים" ושאר השכונות מחוץ לחומה.

אמי המנוחה היתה מנשים באהל תבורך, אשה מלאת חכמה, תבונה ודעת ויראת ה', כאשת חיל ליוותה את האבא ז"ל כברת דרך ארוכה מלאת מכשולים, קבלה על עצמה את המעמסה של החזקת הבית כדי לאפשר לאבא ז"ל להתמסר להרבצת התורה שתהי' תורתו אומנותו, ברב עמל טרחה לגדל אותנו לתורה ויראה.

לא פעם פנו דופקי השער של בית אבא ז"ל קודם לאמא לבקש ממנה עצה ותושיה, היו מתנים את צרותיהם לפניה, כדי ללבן את הדברים קודם כניסתם אל הקדש פנימה. היו מקרים שהסתפקו בעצותיה ודברי ההרגעה של אצילת נפש ויפת רוח זו, היו להם כמזור ותדופה לסבלותם.

ביחוד התבלטה אישיותה הגשגבה לאחר פטירתו של אבי ז"ל, תכנה ודאגה שהבית ישאר כמו בחייו. יתר על כן, היתה המניעה של יסוד שתי הישיבות „בית אהרן" שנוסדו על שמו לאחר מותו ונוהלו ע"י גיסי הה"ג ר' מרדכי שריבמן הי"ד.

בתוך השואה האיומה שכרתה שלישי האומה עלתה על המוקד יחד עם בנותיה ונכדיה על קדוש השם. על אלה אני בוכיה, שלא זכינו אפי' להספידם כהלכה ואיש לא ידע את קבורתם.

תשמשה שורות אלה מצבה זכרון קודש בספר. ת. נ. צ. ג. ה.

בתו, היא אחותי הבכורה מרת דבורה ינטה שריל מרים הי"ד: בזו"ר אשתו של הצדיק הגאון הרב ר' פנחס גלזר יליד ז'ריק, תלמידו המובהק של הגאון ר' חיים סולוביצ'יק הרב מבריסק זצ"ל, נפטר במלחמת העולם הראשונה בשנת תרע"ה בן עשרים ושש שנים היה במותו. מנוחתו כבוד בעיר קוזניץ.

בזו"ש התחתנה עם הרב הגאון ר' מרדכי שריבמן הי"ד. לאחר פטירת אבי ז"ל יסד וניהל ישיבה על שמו בשם „בית אהרן". הישיבה היתה מחולקת בשני מקומות בורשה, אחת בביהמ"ד של האבא ז"ל רח' דזיקה 58, השניה בביהכ"נ של הנדיב החסיד ר' אלי' איזנברג ז"ל ברח' גנשה 6/8. היה מגיד שעור ב„תחכמוני" בורשה, מן האישים התורתיים הבולטים בעיר הבירה הפולנית. כאחד מהתלמידים המתמידים שבישיבת „ראדין" של החפץ חיים זצ"ל — היה כל כולו שקוע בתורה ולבו מלא אהבת ישראל. ביתו היה בית ועד לחכמים ותלמידי ישיבות.

למזכרת נצח לנשמתו הטהורה הנני מביא חדושי תורה מגיסי. החדושים נמסרו לי ע"י ש"ב הרב ר' יהושע משה אהרנסון שליט"א, רב דפתח תקוה, המודפס בירחון „בית אברהם" סימן ל"ז שהוצא על ידו בורשה תרצ"ד. החדושים מופיעים בסוף הספר.

אחותי, רעיתו, כצדקנית ובעלת חסדים מנשים באהל תבורך, היתה לו עזר כנגדו, הסירה ממנו כל עול ונטל על מנת שיוכל להתפנות להרבצת תורה בישראל. לעילוי נשמתה כדאי להזכיר עובדת חסד קטנה, כפי ששמעתי מש"ב הה"ג ר' יוסף בר שליט"א, הבן של הרב מבריסק זצ"ל.

עם פרוץ מלחמת העולם השניה, ברח ר' וולולי, הרב מבריסק, יחד עם משפחתו לורשה, שהיתה אז במצור והופצה ע"י הגרמנים מספר שבועות עד

לכבושה. זה היה ערב ראש השנה. כששמעה אחותי שהרב מבריסק בורשה, אפתה חלות מהקמח שנשאר לה, סכנה את נפשה להביאן לבית הרב מרחק רב ממקום מגוריה, תחת מטר של כדורים ופצצות. בהגיעה לשם הבחינה שהחלות נעלמו פתאום, חזרה הביתה, אפתה חלות אחרות ולא בוששה להביאן, כדי שבבית הצדיק לא ירגישו צער של מחסור בחלות ביום טוב. הרב מבריסק זצ"ל הפליא את מעשיה ומדת צדקתה. היא ובעלה נספו בשואה בשנת תש"ב-ג. הי"ד.

בתו, מרת חנה לאה אשת החסיד ולמדן מופלג איש יר"א ר' דוד ב"ר לייזר משה מגריצה, מחסידי פוריסוב, הם וילדיהם הבחור יוסף אהרן ובתם רחל נספו בשואה תש"ב-ג הי"ד.

חובה עלי להזכיר שמות הנפטרים והנעדרים שבחלקם הגדול נספו בשואה. מרת חנה לאה אשת הה"ח ר' יצחק ז"ל ליפשיץ מלוביץ, בניהם ר' לייב ור' ישכר ושתי בנות הי"ד.

מרת גיטל שיינה נ"ע (אדר תרפ"ג), אשת הרה"ח אברהם אייזנברג הי"ד, בנם ישעיהו ז"ל.

מרת גליקכה אשת הרה"ח ר' גרשון קרלינר, בנותיהם שרה וגיטה, בניהם זאב וולף ויעקב יוסף אהרן הי"ד.

ועתה מספר מלים לבני המשפחה, צאצאי הורי הקדושים ז"ל, שנשארו מעט מני רבים, מהשואה האכזרית שכרתה שליש מעמנו, הי"ד.

אשרי הדור שזכה לחזות במו עיניו בהתגלות האלקית ולהיות עד לנסים שהראה ומראה הקב"ה לעם היושב בציון, המשפיע על כל תפוצות-ישראל.

ההתגלות הנסית באה כשכלו כל הקצין, כי באו מים עד נפש. עדים היינו במלחמת ששת הימים עד כמה היו חסרי אונים כל אותם עמים שניסו באמת ובתמים לחלצנו מן המיצר, ובראש כל אלה מעצמה אדירה כארה"ב.

אכן, עד מה גדולים דברי נביאינו: „חסד לאומים חטאת". אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים. „עת צרה ליעקב וממנה יושע" — לא זו בלבד שנחלץ מן הצרה אלא שבעקבותיה זכה למצב טוב עשרת מונים מזה שקדם לצרה. כפי שנזכרנו לא רק המצור הוסר ב"ה מן הארץ אלא מה גם שטחה התפשט וגדל פי ארבע, ועיקר העיקרים שזכינו בגולת-הכותרת — בירושלים השלמה המיוחלת — מקום בית-תפארתנו.

ספיה-העולם הגויי זועזעו; עמי העולם עומדים ומשתהים על הפלא הגדול של תקומת עמנו הקטן ההולך וכובש את ארצו ההיסטורית עד לגבולותיה ההיסטוריים. אמונתם מתערערת בראותם שהעם שנחשב בעיניהם כתועה ואובד ח"ו, מזה מאות בשנים — ואילו הם הממשיכים — שולט בארץ הקדושה בה נמצאים גם מרכזי הדתות שלהם; מופתעים הם להיווכח שעם ישראל הנצחי הוא הוא הממשיך.

כן חוזים אנו בקבוצות שלימות ובבודדים מכל אומות העולם, הבאים לארץ לעזור בחיזוקה ובביצורה — לקיים מה שנאמר: „ובנו בני נכר חומותיך ירושלים". אך אין בעל-נס מכיר בנסו, ותופעות התגשמות הנבואה אינן מרשימות אותנו.

נפלאות ה' אנו רואים עדיין יום יום. כבר עברה שנה מאז מלחמת ששת הימים וגבולות ההבטחה לאבות ב"ה בידינו, עוד גילוי ליד ההשגחה: מה איכפת היה לאויבינו לו היו מסכימים לשלום המדומה שיאלץ אותנו לסגת מהשטחים המוחזקים ולהפיר אותם אחרי זמן מה, כפי שהתנהגו כל השנים עם כל ההסכמים? אלא מן השמים מעכבים — „ויחזק ה' את לב פרעה" — ההיסטוריה חוזרת.

ההשגחה הפרטית המיוחדת מרחפת על הארץ ככתוב „ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלקיך בה", כמאמר המדרש: ע"י אותה דרישה דורש ד' את הארץ דורש כל הארצות, כלשון הרמב"ן. „יש בו סוד עמוק כי הארץ הזאת נדרשת בכל והיא הכל וכל הארצות מתפרנסות ממנה באמת". ההשגחה מעמידה לנו עמוד ענן המקבל את הבליסטראות מכל אויבי ישראל הזוממים להשמידנו ח"ו.

יחד עם זאת מתפתחת הארץ בצעדי ענק, אשר אין דוגמתם בעולם. רואים בעליל שהבטחת ד', „לא תחסר כל בה" הולכת ומתגשמת לפני עינינו. (עיין ברמב"ן שם האומר — פרט לזהב שאין צורך בו). הרבה מיני פירות וירקות אשר זה זמן לא רב נאמר עליהם שהארץ אינה מסוגלת להצמיחם — מיוצאים כיום בכמויות גדולות.

כמה נסיונות נעשו מטעם קבוצות לא יהודיות ומסדרים למיניהם ליסד נקודות ישוב, אשר שרידיהם וחורבות מבניהם עומדים עדיין בדרכי העמק והגליל התחתון — ולא הצליחו; קוים בס, „ארץ אוכלת יושביה" האמור על אומות העולם וקברו את בעליהן. רק בני עם הסגולה היו מסוגלים להלחם בפגעי המות של הקדחת, לייבש את הביצות ולהפריח את השממה שבארץ, אשר חכתה לבניה ולבוניה האמיתיים, „ושבו בנים לגבולם". כמאמר הרמב"ן בפ' בחוקותי על הפסוק שבתוכחה: „ושממו עליה אויביכם היושבים בה" — „זו בשורה טובה מבשרת בכל הגלויות שאין ארצנו מקבלת את אויבינו".

גילויים אלה כולם, חייבים לעוררנו ולחזק בנו את אמונתנו בד' יתברך ובתורתו ולאמצנו בדרכי אבותינו שהותו לנו מדור דור. שומה עלינו להוכיח מסירות נפש בלימוד התורה — בלעדיה חסרים אנו את זכות קיומנו ובה מותנה גם קיום העולם: „אם לא בריתי, חוקי שמים וארץ לא שמת". יש ללמוד מידה זו מאבא ז"ל; כמה עמל ויגיעה השקיע בלימוד התורה, בקיימו בגופו, „אדם כי ימות באהל — אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה". חדש לפני פטירתו תכנן לעלות לארץ-ישראל ולתשתקע בה באמרו: „אני רוצה לזכות עוד לחזור על כל הש"ס בארצנו הקדושה", כמאמר חז"ל על הפסוק: „וזהב הארץ ההיא טוב, מלמד שאין תורה כתורת ארץ ישראל".

אם זכינו אנו בעזי"ת לחיות בה ולשמוע פעמי הגאולה הבאה קמעא קמעא, שומה עלינו להתאזר בדרכי ד' ולחנך הדור לתורה ולמצוות, לבל ישכחו הדורות הבאים את החוטר ממנו יצאו, ויזכרו את מקור מחצבתם בקדש — את ראש משפחתנו זכר צדיק לברכה. נזכה ונחיה ונראה בביאת משיח צדקנו ובבנין המקדש במהרה בימינו אמן.

משה רבינוביץ
בן המחבר זצ"ל

ע"ב דבחיטי קורדנייתא אף דהוה דרבנן אינה מקודשת הוא ג"כ מטעם זה כיון דאסור בהנאה מדרבנן נקרא אינו ראוי מדאורייתא, וכן איתא בתוס' לקמן דף ל"ח ע"א ד"ה אבל חלתו, דכתבו דזו הסוגיא אזלא למ"ד מחיצה לקלוט דאורייתא דמדרבנן נקרא יש לו היתר בכל מושבות, היינו כדברי התוס' הנ"ל מדף ל"ו סד"ה דאר"א, אך כתב לקמן עוד באי נמי דכיון דמדרבנן אסור להוציא לפדות לענין פדייה לא חשיב נאכל בכל מושבות והוא כדברי רש"י ז"ל בכאן, התמצית מכל דברינו דבג' מקומות היינו בדף כ"ט ד"ה אין פודים ומדף ו' הנ"ל ומדף ל"ח הנ"ל ד"ה אבל חלתו נראה דסוברים התוס' הריבוי עצמו כדברי רש"י ז"ל וסותרים לדבריהם וצ"ע. ואף דיש לחלק משני מקומות הנ"ל מחיטי קורדנייתא ומאין פודים לענין דבכל מושבות דזה כיון דמדרבנן הוה אסור אינו גרע מבאם אינו ראוי כמו עפר בטבעי, וכן לענין דאין פודים כיון דאין פודים מדרבנן לא גרע מאינו שוה כלום מצד הטבעי אבל זה דאין מושבות דנצרך לומר דאינו נאכל בכל מושבות רק מצד איסור דזה באמת אם אינו נאכל בכל מושבות מצד איזה אונס כמו כפחו עכו"ם לא ידעינן בזה אם נקרא אינו נאכל בכל מושבות מצד איסור, אך מזה דחלתו דדף ל"ח מת"י השני של התוס' ד"ה אבל דכתב גם בזה דכיון דאינו ראוי להוציא מדרבנן לפדות אינו חשוב נאכל בכל מושבות מוכח דהכל שוה, וא"כ דברי התוס' בזה דחלתו דדף ל"ח סותר לדבריהם אף כאן בדף ל"ו וצ"ע.

שם פריך הגמ' על ר' יוסי הגלילי דיליף בכורים
 דאין יוצאים בהם משום מצה מבכל מושבותיכם דבעינן מצה הנאכלת בכל מושבותיכם תיפוק לי' מלחם עוני מי שנאכל בעוני יצא, זה שאינו נאכל אלא בשמחה, ומשני סבר לה כר"ש דמתיר בכורים לאונן עיני בתוס' ד"ה ור"י הגלילי שהקשו לר"י הגלילי אמאי צריך ילפותא על מע"ש תיפוק לי' מבכל מושבותיכם כמו בכורים, ותירצו דאי לאו עוני הו"א דמושבותיכם אתי דוקא לבכורים אבל מע"ש שיוכל להיות לו היתר בכל מושבות אם נטמא כר"א הו"א מצות מצות ריבה ע"כ תוכן דברי התוס'. ולכאורה אינו מוכן דבריהם דהנה תירוצם הא קאמרה הברייתא בהדיא והביאו הגמ' לעיל יכול יהי אדם יוצא י"ח בבכורים ת"ל בכל

דף ל"ו ע"ב: ממה שאמר דנדע בכורים שאין יוצא בהם משום מצה לא ממרור רק מבכל מושבותיכם ותניא יכול יוצא אדם י"ח בבכורים ת"ל בכל מושבותיכם תאכלו מצות, מצה הנאכלת בכל מושבות יצאו בכורים שאינם נאכלים אלא בירושלים יקול שאני מוציא גם מע"ש ת"ל מצות מצות ריבה ומרבה אני מע"ש יותר מבכורים, מצד שיש היתר באיזה פעם בכל מושבות אם נטמא כר' אלעזר שפודים אותו אפילו בירושלים דכתיב לא תוכל שאתו ודריש בגמ' דאין שאת אלא אכילה הוא כשנטמא.

עיין בתוס' ד"ה דאמר ר' אלעזר דנראה לר"י הא דאיצטריך למימר ההיתר דמושבות כדר"א דוקא כשנטמא, היינו אי מחיצה לקלוט דאורייתא אבל אי מחיצה לקלוט דרבנן לא צריך דר"א דהא נאכל בכל מושבות קרינא שיכול להוציא מירושלים מדאורייתא ולפדותו, ומשמע מזה דשיטת התוס' דלא נימא אי אינו ראוי מדרבנן להיות עולה גם לדאורייתא היינו כמו בכאן דלא אמרינן אי אינו יכול להוציא מצד דרבנן דיהי נקרא מצד זה, אינו נאכל בכל מושבות לענין דאורייתא. אך רש"י כתב בהדיא בהיפוך וז"ל, אף מעשר שני בירושלים הואיל ואינו נאכל בכל מושבות מעתה משהביאו לירושלים כדאמרינן במס' מכות מחיצה לקלוט דרבנן דמשקלטהו מחיצות שוב אינו נפדה, וחזינן דאף אי הוי רק מדרבנן ג"כ אינו נקרא נאכל בכל מושבות גם לענין דאורייתא, עיין בדברי התוס' לעיל דף כ"ט ע"א ד"ה פודים את הקדשים על מה דקאמר הגמ' דמצד דאין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים לכן לא מעל, והקשו בתוס' בשם מהר"ם דפ"ב דבכורות משמע דלא פליגי רק בקדושת הגוף היינו שקדם הקדש למומן, אבל בקדושת דמים דקדם מומן להקדשם כ"ע מודים דפודים מדאורייתא, והכא משמע דאמרינן גם לענין דאורייתא דהא דאין פודים בחמץ של הקדש אף דהוי רק קדושת דמים דאמרינן לענין מעילה דלא מעל, ותירץ ר"י דבאמת דאין פודים דהכא הוא מדרבנן ואין לתמוה דמשום חששא דרבנן נפקא מידי מעילה דאורייתא כיון דאמור רבנן דאין פודים לא שויה מידי ואמרינן דלא מעל גם לענין דאורייתא, וא"כ הוא ההיפוך מדבריהם בכאן דאינו ראוי מדרבנן נקרא אינו ראוי גם מדאורייתא, וכן איתא לעיל דף ו'

לא חשוב לכם ע"כ קושייתו. ותירץ ר"י דאתרוג של טבל אינו חשוב שפיר שלו מצד שצריך ליתן ממנו לכהן ובאתרוג בעיניו דכל האתרוג יהי' שלו דאל"כ הוא חסר אבל מצה שאם יאכל כ"כ עד שאפילו אם יפריש יהי' נשאר שיעור כזית חשוב שפיר שלו להיות יוצא בה. ורשב"א תירץ דאיצטריך להיכא שכשפירש יהי' שלו כגון אם היה כהן או לוי לענין מע"ר או ישראל עני שניטל ממנו כבר תרומה ומע"ר דהוי שלו לענין מעשר שני.

ונראה לפי עניות דעתי בדברים ההם לענין קושית השאגת אריה לעיל דף ל"ו במה דאמרה הגמ' דאינו יוצא בטבל שלא נתקן כל צרכו דאתיא כר"ש דאוכל נבילה ביו"כ פטור דאין איסור חל על איסור גם באיסור כולל ומצד דליכא חמץ ליכא מצה, וא"כ לפי מאי דקי"ל כרבנן כפסק הרמב"ם היה צריך להיות יוצא במצה של טבל, והרמב"ם פסק כסתם מתני' דאינו יוצא במצה של טבל. עיין בשאגת אריה שכתב שהוא מצד מצוה הבאה בעבירה מצד דעשה דמצה אינה דוחה את הל"ת דטבל דהוה עשה ול"ת ולכן אינו יוצא גם לשיטת רבנן, רק בטבל שלא נתקן כל צרכו דליכא רק ל"ת לבד דמצה היה דוחה אותה ולא הוי מצוה הבאה בעבירה, ע"כ הוכרחה הגמ' לומר דאתיא כר"ש ובוהו לפי ההלכה נפסק באמת דיוצאים בהם מצד ההלכה כרבנן.

ונראה לפע"ד כפי דברי התוס' הנ"ל נוכל לומר מתני' דקתני דאין יוצאים בטבל איירי לא בכהן ולוי ולא בישראל עני וגם דליכא רק שיעור מצומצם דהיינו אם יפריש לא יהי' או השיעור וע"כ אינו יוצא גם לרבנן מצד לכם דאינו שלו כפי קושית הר"י דאורליינש בתוס' הנ"ל. ורק הברייתא דיכולה להיות שלא כפי ההלכה עדיפא לה לאוקמי בכל האופנים גם בשחי' יותר מכוזת וכר"ש. אך המתני' דסתים רבי שהוא כפי ההלכה הסברא יותר לאוקמי בדליכא רק השעור מצומצם מה שבהכי איירי הרמב"ם להלכה, כנ"ל בעוה"ת.

דף ל"ט ע"א: אמר ר"ה אמר רב ירקות שאמרו חכמים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח נורעים בערוגה אחת ופריך למימרא דלית בהו משום כלאים ומתיב רבא חזרת וחזרת גלים עולשין ועולשי שדה וכו' אינו כלאים זה בזה, חזרת וחזרת גלים אין אבל חזרת ועולשין משמע דלא וקאמר וכ"ת דסלחיה קהדדי קתני דשרי, והאמר רב דווגי זוגי קתני ומשני מאי דאמר רב נורעים כהלכות ערוגה שהם ששה על

מושבותיכם מצה הנאכלת בכל מושבות יכול שאני מוציא אף מע"ש ת"ל מצות מצות ריבה, וקאמרה הגמ' מה ראית לרבות מע"ש ולהוציא בכורים ומשני מצד דמע"ש יש לו היתר בכל מושבות כדר"א, שאף בירושלים אם נטמא פודים אותו מה"כ דלא תוכל שאתו דאין שאת אלא אכילה וכשנטמא, אם כן הא קאמרה הגמ' בהדיא אלו הדברים דבמע"ש אין יכולים לידע ממושבותיכם מצד היתר דכל מושבות אם נטמא כר"א ואיך התחילו התוס' זה בקושייתם לכאורה.

ונראה לפרש דבריהם לפי הפשטות דהנה קאמר לעיל בברייתא דיליף רבי יוסי הגלילי דאין יוצא במעשר שני ידי חובת מצה מצד לחם עוני, וקאמר ר"ע מצות מצות ריבה ולחם עוני אתא להראות למעט עיסה שנילושה ביין שמן ודבש דדריש הכתיב לחם עוני. אם כן חזינן דר"י הגלילי לא דריש מצות מצות ריבה והגמרא דק' דמרבה אני מע"ש מצד היתר כר"א הוה הטעם מצות מצות ריבה לא נימא לדידי' סברא דר"א לרבות מע"ש, וע"כ הקשן התוס' שפיר תיפוק ל"י מע"ש מבכל מושבותיכם, ותירצו דזה דלא אמרינן הסברא דר"א ולא אמרינן נמי הכ' דמצות מצות ריבה לר"י הגלילי הוה רק לאחר דכתיב לחם עוני, אבל בלא הקרא דלחם עוני הוה אמרינן דמושבותיכם הוא דוקא לבכורים, אבל מע"ש יש לו היתר בכל מושבות מצד הסברא דר"א ומצד מצות מצות ריבה. וזה תוכן דברי התוס'.

דף ל"ח ע"א: אמר ר"א עיסה של מע"ש לדברי ר"מ פטורה מן החלה לדברי חכמים חייבת וכן מצה וכן אתרוג של מע"ש לדברי ר"מ דסובר דממון גבוה הוא אין יוצא י"ח לדברי חכמים דסבר דממון הדיוט הוא יוצא בהם ידי חובתו, מתקיף לה רב פפא בשלמא חלה דכתיב עריסותיכם משלכם אתרוג נמי דכתיב לכם משלכם אלא מצד מי כתיב מצתכם, ואמר רבא ואי תימא רב יימר בר שלמיא אתיא לחם לחם מחלה מה התם משלכם אף כאן משלכם. עיין בתוס' ד"ה אתיא לחם לחם דהקשה הר"י דאורליינש כיון דילפינן לחם לחם דבעינן מצה משלכם א"כ אמאי איצטריך לעיל ילפותא לטבל שאינו יוצא בה מצד מי שאיסורו משום כל תאכל חמץ, ומוכרח להיות כר"ש דאיסור חל על איסור דליכא איסור גם באיסור כולל ומצד דליכא חמץ ליכא מצה, ל"י דטבל אינו שלכם דחזינן בסוכה דאתרוג של דמאי יוצא בו מצד מיגו דאי בעי מפקר נכסי' לכן שלכם קרינן ב"י, ומשמע דבטבל גמור דלא שייך טעם זה

ששה וכו', ומשני מהו דתימא ה"מ בזרעים ולא בירקות קמ"ל אפילו בירקות וקאמר למימרא דירקות אלימי מזרעים, והא תנו דכל מיני זרעים אסור לזרוע אפילו כשיעור הזה וכל מיני ירקות מותר לזרוע, ומשני דהו"א דמרוור מין זרעים הוא קמ"ל דמין ירקות הוא.

עיין במהרש"א שהקשה דאמאי לא פריך בפשיטות דאיך הו"א דהא מתני' דשבת איירי בזרעים, הא תנו דזרעים אין זורעים בערוגה אחת ולמה צריך להאריך בהפירכה דירקות אלימי מזרעים, וכי' דהוינן גוכל למימר דהא דקתני כל מיני זרעים אין זורעים בערוגה אחת איירי בדליכא השיעור ולכך פריך מזה דחוינן דבין כה וכה זרעים אלימי מירקות. ולא הגיעני להבין דאיך הו"א דהא דאיסור זרעים איירי בדליכא השיעור דו' טפחים א"כ מאי דכ' אחר זה דבירקות מותר איירי ג"כ גם בדליכא השיעור, וא"כ יכול ג"כ להקשות בפשיטות דאיך קאמר רב דכולם נזרעים בערוגה אחת כהלכתם דהא קתני בהדיא דמותר מדמחלק בין זרעים לירקות א"כ הא ירקות מותר אף דלא כהלכתם, ואין להקשות מברייתא דלעיל דקתני חזרת וחזרת גלים ועולשים ועולשי דקאמר רב זוגי זוגי קתני דוקא אבל אחד מווג זה ואחד מווג אחר אסור, דנוכל לומר דכאן איירי בדליכא שיעור ששה טפחים אבל בכלל היה שיעור אבל בדלא היה שיעור כלל לערבב בהדיא בודאי אסור. וגם זה אין לומר דהוה גימא דמאי דקאמר רב דמותר איירי ג"כ גם בדליכא השיעור וזה גופא משמיענו דמותר גם בדליכא השיעור הו"א דכוונת הברייתא הוה כפי המרש"א, א"כ גם זו הקושיא דאלימי ירקות מזרעים ליכא כיון דכוונת רב להראות דאדרבה דמותר בירקות גם בדליכא השיעור. וצ"ע.

דף מ"ג ע"ב: תוס' ד"ה סד"א עיין קדושין דף ל"ד ע"ב בד"ה סד"א מה ששייך לכאן.

דף נ"ח ע"ב: במתני' מושיבים שובכים לתרנגולים ביי"ד ותרנגולת שברחה מחזירים אותה למקומה. ואם מתה מושיבים אחרת תחתיה. עיין בגמ' השתא אותיבי מותבינן אהדורי מבעיא ואמאי איצטריך הסיפא דאם ברחא וקאמר אביי דאתי לחוש"מ. עיין בהברטנורא דכ' וז"ל אלא תרנגולת שברחה דאמר דמחזירים והוא שישבה על הביצים מקודם שברחה ג' ימים דשוב אין הביצים ראויים לאכילה ודבר האבד הוא הלכך אם מתה מושיבים אחרת תחתיה משום הפסד הביצים, ולא הזכיר עוד אופן מאי דקאמר בגמ' דבעינן תוך

ג' למרדה ג"כ דאכתי לא פרה צערה ממנה ע"כ תוכן דברי הברטנורא.

ואינו מובן דבריו דפתח בברחה ומסיים והלכך אם מתה דאיכא טרחה יתירה מצד דקשה הוא להושיב על ביצים שהוחמו מאחרת והוה צריך להברטנורא לומר ואפילו אם מתה. עיין בתויו"ט דקא מתמה על הברטנורא בזה ואך דכ' עוד מצד דאיכא רבותא במתה משום הטרחה מצד זה ס"ל להרמב"ם דאם מתה קאי ביי"ד כהרישא. וכי' עוד דאע"ג דהשתא הוחזרה פירכת הגמ' דהשתא אותיבי מותבינן אהדורי מבעיא, וכי' דבאמת נוכל לתרץ דזו ואצ"ל זו קתני ולא זא"ז וזה הוא קשיא לי' ולכן כיון דאוקימנא דברחה קאי על חוש"מ וליכא שום קושיא על המציעתא ולא נשאר הפירכה רק על הרישא והסיפא לבד לפי שיטת הרמב"ם דאיירי ביי"ד, וא"כ סגי בזה בכל דוכתי לא זא"ז ואצ"ל זו ולא בזא"ז וזה אמרינן בכל דוכתי לא זא"ז או גם זו ואצ"ל זו לבד. ועיין דרוצה להגיה בהברטנורא כמו דהגיה מקודם תיבת אפילו כן יגיה התיבה ביי"ד ויהיה נשאר הנוסח הלכך אם מתה כמקודם, וכי' דהבוחר יבחר.

ונלפע"ד דהנה עיין בתוסיו"ט בדיבור הקודם ד"ה מושיבים שובכים שהביא לישנא אחרינא מה שכי' רש"י, דהוי' כתוב במתני' מושיבים שובכים ותרנגולת ולא לתרנגולת, דמפרש דשובכים קאי על יונים ותרנגולת לת הוא דבר אחר והכי מסתברא דשובך לא שייך אלא ליונים. וכי' עוד דהרע"ב מפרש גם כן דישיבת שובכים ליונים רק דליונים ג"כ הכוונה לגדל אפרוחים וזה קאי לגדל אפרוחים ליונים ותרנגולת קאי לגדל אפרוחי תרנגולת. וכי' עוד דלג"י הספרים דמכוון להגיה דכ' לתרנגולת והוא דבר אחד, וכי' אע"ג דרש"י מפרש לז' גמי לשיבת ביצים נראה יותר כדברי המגיד כדס"ד בדעת הרמב"ם דישיבת שובכים קאי על מקום שיעמדו התרנגולים והתרנגולות ולא על גידול אפרוחים, וכתב דכן נראה מן הערוך. וכי' עוד דלפ"ז פרכת הגמ' דהשתא אותובי מותבינן כהנ"ל אין זה מהרישא דמושיבים שובכים, כיון דזה קאי על מקום עמידתם ותרנגולת שברחה קאי על גידול האפרוחים ואין זה דבר אחד, רק דפרכת הגמ' מסיפא דסיפא דהשתא אם מתה כל שכן אם ברחא דבמתה איכא טרחה יתירה כהנ"ל, וא"כ נוכל לומר בדברי הרמב"ם הנ"ל מאי דמפרש דאם מתה קאי על י"ד דאם גימא כדמסקינן לעיל כדס"ד דהמגיד בדעת הרמב"ם, וכי' דכן נראה מדברי הערוך דשובכים קאי על מקום עמידתם שיעמדו התרנגוליים

עולת חול ביו"ט ובלא קרא דעולת שבת לא ידעינן זה וצ"ע. עיין בתוס' עוד בד"ה ביי"ד שחל להיות בשבת עסקינן שהביאו בשם הירושלמי דמדויק כזה מהקרא דלעיל דלא ילין חלב חגי עד בוקר הא כל הלילה ילין והא לא עולת חול ביו"ט, ומוקי נמי שם זה הקרא ר' אבהו ביי"ד שחל להיות בשבת, ופריך שם דלא מצי לאוקמי בשבת דחגי כתיב דהיינו חגיגה הבאה עם הפסח דלא דחיא שבת כדאמר באלו דברים, ומסיק דכוונת הכ' שמרהו מבעוד יום בשעה הראויה לו כדי שלא יבא לידי בל ילין כן הי' כוונת הכ'.

ועיין דהקשו בתוס' ע"ז דקרא זה עולה על חגיגת ט"ו כדמשמע בכאן. עוד כ' בשם הרשב"א שהקשה לבן תימא דדרש לקמן על הפ' שהביא הגמ' שלנו, דלא ילין לבקר וזבח חג הפסח דזבח חג הוא חגיגה ופסח הוא פסח ומראה דהרי הוא כפסח לכל הדברים לשבירת עצמות, ועוד כמו שהביאה הגמ' לקמן ובכ"ז בשבת מודה דלא דחיא כדמוכח התם איך הוא מוקי הקרא וכתבו דבן תימא יסבור או כר' ישמעאל דחלבי חול קרבים ביו"ט או דיפרש כפירוש הירושלמי שמרהו מבע"י כדי שלא יבא לידי בל ילין.

ולא הבנתי דאם נימא דתירוץ כזה דשמרהו איתא גם בבבלי כמו לבן תימא, אם כן מאי הקשו התוספות לעיל לרבי עקיבא הא ידעינן מקרא זה דלא ילין לבוקר בלא עולת שבת בשבתו דחלבי שבת קרבים יו"ט, ודחיק ומוקי אנפשי' כדמסיים הגמ' הא הוה נימא לקמן דף ע' במה דמדייק שם רב אשי דחגיגת י"ד לאו חובה מדלא דחיא שבת, ופי' לאו חובה היא מה"ת דאי ס"ד חובה היא אין לנו לומר שיש חילוק בין שבת לחול, דהא קרבן הקבוע להם זמן ולכן המה רק כדי שיאכל הפסח על השובע, וכ' בשם ריב"א דהוא מדרבנן גזירה משום שבירת עצם אם יהי' רעב ומסיימו שם דלבן תימא ולעוד תנאי דאית להו חגיגת י"ד מדאורייתא דחיא נמי שבת, ומיושב קושיית התוס' כאן לבן תימא כדסיימו שם, ולא נוכל לומר לפ"ו דהגמרא שלנו אינה מכוונת כלל להיות לזה בשמרהו לאיזה תירוץ כלל דגם לבן תימא הוה שפיר בלא זה, ולכן שפיר הקשו התוס' קושיא זו דהוה ידעינן מהקרא דלא ילין לבוקר, דליכא שום תירוץ אחר רק מזה דאיירי בשבת וידעינן ממנה דחלבי שבת קרבים ביו"ט בלא הקרא דעולת שבת בשבתו, כן נראה דאולי התוס' דכאן לפי מאי דמסקי התם בדף ע'.

יהתרנגולות, וכ' דהפירכא הוה מוכרח מהסיפא דסיפא מואם מתה א"כ אם קאי על חש"מ החזרה ג"כ הקושיא בחש"מ, דמה אם מתה כש"כ אם ברחא מצד זה הוכרח לומר דאם מתה קאי על י"ד, וגם לפי תירוץ הגמ' ולא נצרך לדחוק התויו"ט מצד הסברא לבדה דטרחה יתירה, מצד זה לא רצה הרמב"ם לפרש דאם מתה קאי ג"כ על חש"מ רק דהכריח מצד שיטתו דהפירכה היא מאם מתה א"כ גם בחש"מ איכא פירכה זו ומוכרח דקאי על י"ד, ומהרישא ליכא קושיא כיון דזה קאי על מקום עמידת התרנגולת והסיפא קאי על ענין אפרוחים. ולרש"י ז"ל דקאי הכל על חוה"מ ליכא הקושיא מואם מתה דלדידי' לא נחשב זה לפירכה מצד לא זא"ז והקושיא מהרישא דמושיבין שובכין דכש"כ הסיפא דברחה לדידי' לשיטתו דמפורש דמושיבים שובכים, דהרישא ג"כ בעינן גידול אפרוחים ולכן קאי הרמב"ם לשיטתו במה דמפרש דאם מתה קאי ביי"ד ושאר פוסקים, דמפרשינן בחוש"מ לפי מה דמפרשי בהרישא דמושיבים שובכים ולפי ענין קושיית הגמ' קאי ג"כ לשיטתם. כנ"ל בעזה"ת.

דף נ"ט ע"ב: רב כהנא רמי כתיב ולא ילין חלב חגי עד בוקר הא כל הלילה ילין וכתביב והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם היינו על התמיד של שחר כל הקרבנות כלם ומתרץ כשנתורתו. עוד שם רמי ל"י רב ספרא לרבא כתיב לא ילין לבקר וזבח חג הפסח הא כל הלילה ילין הא פסח עולת חול הוא והכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול ביום טוב, אמר ל"י כבר רמי ניהל"י ר' אבא בר חייא לר' אבהו ושני ל"י הכא ביי"ד שחל להיות בשבת עסקינן דחלבי שבת קרבין ביום טוב עכ"ל הגמ'. עיין בתוס' ד"ה דלא דהקשה ריב"א דקרא בשבת כתיב דחמור ומגלן דלא קרבי גם ביו"ט דקיל. וכתב דאתי כר' עקיבא דאמר עולת שבת בשבתו דאיירי חלבי שבת שקרבים ביו"ט וממילא ידעינן דדוקא שבת בשבתו ולא עולת חול וכן תירצו התוס' כזה ג"כ שבת דף כ"ד ע"ב.

עוד הקשו לר"ע דלמאי צריך קרא דעולת שבת בשבתו ללמוד על חלבי שבת שקרבין יום טוב תיפוק ל"י מכאן מהכרח הקרא דלא ילין לבקר וזבח חג הפסח דאיירי ביי"ד שחל להיות בשבת שקרבים ביו"ט, דדוחק לומר דהו"א דהקרא משמיענו רק להדיוק דלא עולת חול ביו"ט דבדודאי נצרך גם לגופו דהכתוב כמו שכתב מהרש"א ז"ל והניחו בקושיא. ונראה לעניות דעתי דהא דדחיק ומוקי אנפשי' דאיירי בשבת הוא רק לאחר דנדע דלא

קטעי החדושים האלה, מצאתי בתוך החוברת של הכתבי יד
על מסכת כתובות, אשר אני עומד אייה בקרוב להוציא לאור.

מה פריך לבסוף דברייתא לא כב"ש ולא כב"ה, הלא
כבר קאמר לעיל דנימא דהברייתא משובשת היא מצד
דלא חזינן במתני' כן.
ונוכל לומר דלאחר דיש דיוק גם ממתני'
לומר כן דוקא נולד הא במעי אמן שרי, לא
נאמר דברייתא משובשת ולומר במתני' דהא דתני
נולד מצד ב"ש, אך התוס' לא רצו לומר כן והקשו כן
על פירש"י ופי' דזהו הכונה וכ"ת דקמ"ל בברייתא
מה דלא אשמעינן במתני', כלומר מה דשייר במתני'
קתני בברייתא דאם לא תני אלא מתני' הייתי אומר
מה דמתיר ב"ש היינו דוקא בגולד אבל במעי אמה
אסירא, היינו דבמעי אמה חמורה מגולד ואתיא ברייתא
כב"ש ומשמיענו דמותר לב"ש גם במעי אמה, וע"ז
פריך הא נמי תנינא במתני' ביצה שנולדה ביו"ט בש"א
תאכל משמע דוקא כשנולד אבל במעי אמה ד"ה
מותר, וחזינן דאדרבה דנולדה חמורה ובמעי אמה
לד"ה שרי אף לב"ה עכ"ד התוס'.

וצריך להבין דבריהם איך דייקנן ממתני'
דע"כ לא פליגי בית הלל אלא בגולד אבל
במעי אמה ד"ה שרי, דאל"כ ליתני רבותא יותר בדברי
ב"ה דאסרו אף במעי אמה הא לפי סברת התוס'
אמרינן דבמעי אמה חמור יותר הוי שפיר, דאדרבה
דתנא רבותא יותר בב"ה דאפי' נולד אסרי ואין מובן.
וצ"ל דכונתם דזה פירכת הגמ' דאם נאמר דמעי אמה
חמורה מגולדה, א"כ ליתני רבותא טפי בדברי ב"ש
דאפי' במעי אמה מתירין לפי סברתם דבמעי חמורה
מגולד ורבותא דב"ש וקתני שפיר רבותא בדברי ב"ש
דאפי' נולד הם מתירין, ממילא אמרינן בדיוקא דע"כ
לא אסרי רק בגולד אבל במעי אמה ד"ה שרי, וקאמר
הגמ' עוד הפעם וכ"ת דב"ה אפי' במעי אמה נמי אסרי
ונולדה לרבותא דב"ש מצד כח דהיתרא, גהו גם אחר
ההוכחה דנולדה חמורה, וקאמר עוד דנוכל לומר בכ"ז
דב"ה אפי' במעי אמה נמי אסרי והא דקתני נולד זהו
לרבותא דב"ש, דאפי' בגולד מתירין מצד דכח דהיתרא
עדיף כמסקנת דבריהם דנולד חמור, וע"ז מסיק דברייתא
דקתני במעי אמה הם מותרות יהי' לפ"ז לא כדברי
ב"ש ולא כדברי ב"ה, דלב"ה אפי' במעי אמה אסרי
ולב"ש אפי' נולד מתירין כנ"ל בעזה"י.

ביצה דף ז' ע"ב בש"א שאור בכזית מפורש
בגמ' מ"ט דב"ש א"כ לכתוב רחמנא חמץ
ונילף שאור במכש"כ, אלא ודאי להודיע דשיעורו של
זה לא כשיעורו של זה וב"ה מצריך צריכי דאי כתב

ביצה דף ב' ע"א תוס' ד"ה ובי"ה אומרים, כתבו
בשם ר"ת דלא הוי בסיס לדבר אסור אלא
שדעתו להניח שם כל היום, לכך מותר לסלק את הטבלא
כולה ולנערה, וקשה דבשבת מ"ג במאי דפריך שם על רב
יוסף והא מבטל כלי מהיכנו סובר דאסור מהא דתני
כופין את הסל לפני האפרוחין כדי שיעלו וירדו, ומשני
דלאחר שירדו מותר לטלטלו לכן לא נקרא ביטול
כלי מהיכנו, ופריך והא תניא אסור לטלטלו ומשני
בעודן עליו, ע"ש בתוס'. ד"ה עודן עליו דלהכי אינו
נקרא ביטול כלי דבאין עודן עליו דהיינו לאחר
שירדו דמותר לטלטלו, וחזינן מזה דאף דאינו נקרא
ביטול כלי מהיכנו מצד דלאחר שירדו מותר לטלטלו
גם בשבת, בכ"ז אסור בעודן עליו מצד בסיס לדבר
אסור, א"כ חזינן דנקרא בסיס בעוד עודן עליו אף
דאינו מונח שם כל השבת כולה, ויותר מזה הקשו
שם בתוס' ואיך יהי' שפיר למ"ד דיש מוקצה לחצי
שבת וכתבו דמוקי לה כר"ש דלית לי' מוקצה, וכתבו עוד
דאיך יהי' מוקי כרב יוסף המתני' מצד ביטול כלי מהיכנו
דלא כר"ש, ותירצו דבאפרוחין שאני כיון שבידו
להפריחן ולהבריתן משם לכן לא הוי ביטול כלי מהיכנו
לר"ש, משא"כ במתני' בנתינת כלי תחת הגר דא"כ
חזינן עוד יותר דגם במה דבידו להפריחן ולהבריתן
משם בכ"ז אסור בעודן עליו מצד בסיס לדבר אסור
וצ"ע לשיטת ר"ת.

ביצה דף ו' ע"ב א"ר הונא א"ר, ביצה עם יציאתה
נגמרה אבל מקמי הכי לא חשיבא ביצה
ומפרש בגמ' לאיזה ענין, אי לענין לאכול בחלב
והתניא מצא בה ביצים בתרנגולת מותרות לאכלן
בחלב, וקאמר דלענין יו"ט דנמצא ביצה במעיה אסורה
לאכלה ביו"ט, ופריך והתניא השוחט את התרנגולת
ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן ביו"ט וכ"ת
קמ"ל בברייתא מה דלא אשמעינן במתני' דלא סתים
לן רבי במתני הכי, ה"ג תנינן ביצה שנולדה ביו"ט
בש"א תאכל ובה"א לא תאכל, וע"כ ל"פ אלא בגולדה
הא במעי אמה שריא חזינן נמי במתני' כן, וכ"ת דבאמת
אפילו במעי אמן נמי אסרי ב"ה ודקתני נולד אתיא
כב"ש דאפילו נולד שרי, ופריך א"כ הא דתניא ברייתא
דלעיל דמצא בה ביצים מותרות לאכלן ביו"ט והיינו
לא כב"ש ולא כב"ה דלב"ש אפי' בגולד שרי כו' עיין
תוס' ד"ה וכ"ת שהקשו על פירש"י דלעיל וכ"ת קמ"ל
ברייתא מה דלא אשמעינן במתני' היינו דהברייתא
משובשת היא כיון דלא אשמעינן במתני' כן, א"כ

דאשה יכולה לקיים מ"ע אף דהזמ"ג, אם רוצה גם לברך עלי' ולא הוי ברכה לבטלה, א"כ מצד זה לא הוי עלה איסור מוקצה מוסיף בשבת ואמאי צריכנא לומר מצד דראוי לאנשים, ונראה מזה שיטת רש"י דאשה אינה יכולה להטיל עלי' המצוה ולברך עלי' בעוד שאינה חייבת. כן נראה לי בעזרה"ת.

מגילה דף ז' ע"ב, אביי בר אבין ורב חנני' בר אבין מיחלפי סעודתייהו להדדי, פירש רש"י דברי זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשני' סועד חברי' עמו עד כאן לשוננו, פירוש רש"י מופלא מה דפירש של שנה זו ובשנה שני' ואינו מפרש בפשיטות, עיין בלחם משנה דמדקדק היאך קיים חבירו מצות שילוח מנות וכתב דבהמתנה גופא מה שנותן חבירו אליו החזיר וקיים בזה מצות משלוח מנות, ויש לעיין עוד אם יוכל לקיים מצות שילוח מנות מאיש פרזי לאיש מוקף ביום הפרזי או להפך, ע"כ נראה דרש"י ז"ל רצה לתקון קושית הלח"מ איך קיים השני מצות שילוח מנות דאינו רוצה לפרש בחזרה כהנ"ל, על כן מפרש דאחד הי' פרזי והשני הי' מוקף דאינו צריך לקיים המצוה ושלח וקיים המצוה הפרזי בשילוהו למוקף והי' מקיים מצותו אתו והא דקאמר מיחלפי היינו בשנה זו הי' המוקף בבית אותו הפרזי דאינו צריך לקיים המצוה רק הפרזי ובשנה שני' הי' הפרזי בבית המוקף וקיים מוקף המצוה עם הפרזי דאז הפרזי אינו צריך לקיים המצוה, וזהו מיחלפי משנה לשנה כדפירש רש"י, ויש ראי' שהפרזי יוכל לקיים מצותו עם המוקף והמוקף עם הפרזי וגם דנאמר דכל א' כשאינו בביתו ואינו בעיר לפי דינו אינו צריך לקיים מצות שילוח מנות כלל. כן נראה לי בעזרה"י.

שקלים פ"ב משנה ב', הנותן שקל לחבירו לשקול על ידו ושקל ע"י עצמו אם נתרמה תרומה וקנה הבהמה מעל, ע"י בפירוש הרע"ב מצד דנהנה מן ההקדש דא"כ היו ממשכנין אותו על מצות השקל ע"כ, ונסתפקתי היאך הוי הדין בכהן דלעיל (בפ"א מ"א) דל"י יוחנן ב"ז דכל העובר על הפקודים דריש ל"י כל העובר בים סוף דמכלל ג"כ כהנים ולוים וחיביבין פשקלן ורק דאין ממשכנין אותן מפני דרכי שלום, אם מצד דחולקין להם כבוד וסומכין עליהם דודאי יקיימו או גם דאם לא יקיימו ב"ד מתנה עליהם שיהי' זה חילוף עבודתן, וא"כ אם יקח שקל של חבירו לצאת מצותו נוכל לומר דאין זה נהנה כיון דאין ממשכנין אותו גם בלא זה, או דבכל זאת כיון דמחוייב בדבר וודאי רוצה בעצמו לצאת ידי חובתו וא"כ נקרא נהנה בזה ג"כ מה דמפטר בשל חבירו וצ"ע.

רחמנא חמץ ידעינן שאור מצד דחמץ ראוי לאכילה משא"כ בשאור, וקאמר עוד דב"ש ל"ל דר"ז דיאסר באכילה דפתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ, לומר לך דזהו שאור זהו חמץ, ומסיק דבאכילה כ"ע לא פליגי דחמץ חייב בכזית כשאור אבל לא לביעור לב"ש, מדאיצטריך קרא למכתבינהו לתרוייהו לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור לא ילפינן ביעור מאכילה, לומר לך כי היכי דבאכילה השוה הכתוב חמץ לשאור כן ג"כ לביעור רק לא אמרינן כן, ונאמר דעתו דמדאיצטריך למכתבינהו יש חילוק בשיעורא ובי"ה סברי דילפינן ביעור מאכילה, ואינו מובן דאמאי מצריך ב"ה הילפותא דביעור מאכילה והצריכותא כיון דעיקר צריכותא אינו נצרך הילפותא דביעור מאכילה לומר דשיעורן חד הוא, ועוד הוקשה לי דהנה עיין בתויו"ט דהכונה דלכתוב חמץ ולא בעי שאור, אין הפירוש דלא לכתוב כלל רק דלא לכתוב הלאו ויהי' כתוב לא יראה לך חמץ ושאור, וא"כ מהו ענין הצריכותא דנכתוב חמץ וידעינן שאור הא גם שאור הוה כתוב רק הלאו לא הוה נכתב זאינן מובן.

ונראה לי דמה דקאמר ר"ז זהו שאור זהו חמץ היינו לומר לדבר אחד הוא מדכתיב כי כל אוכל מחמצת והתחיל בשאור כמו"ש התויו"ט, ולכן גם בביעור אילו לא הי' כתוב תיבת לא עוד הפעם רק לא יראה חמץ ושאור הוה אמרינן דדבר אחד הוא כבאכילה ולא הוי ידעינן שאור האמתית, אף דנוכל ללמוד אותו מחמץ הו"א דלא ידעינן מצד הצריכותא דחמץ ראוי לאכילה ושאור אינו ראוי, לכן מוכרח לכתוב על השאור תיבת לא בפ"ע, ובכ"ז לא היינו יודעים עוד דשיעורו של זה לא כשיעורו של זה במה דכתיב תרוייהו, לכן הוה שפיר במה דמצריך ב"ה הצריכותא אף דעיקר הילפותא, דהילפותא הוי רק לענין דיהי' טעות אף אי הוה כתיב תרוייהו חמץ ושאור בלא תיבת לא דהוה יותר אמרינן דבאכילה, וזה לשונן דהוה ידעינן ביעור מאכילה דהוה הטעות דדבר אחד הוא גם בביעור, ואם היינו אומרים דדבר אחד הוא, לא הוי ידעינן שאור האמתית מהם במכש"כ ע"ז אמרינן הצריכותא דלא היינו יודעין שאור מחמץ מצד דראוי לאכילה, לכן קאמר הגמ' שפיר לב"ה תרוייהו הילפותא והצריכותא. כנ"ל בעזרה"י.

סוכה דף מ"ב מתניתין מקבלת אשה מיד בנה ומחזירתו למים בשבת, גמ' פשיטא מהו דתימא הואיל ואשה לאו בת חיובא היא אימא דלגבה איכא איסור טלטול קמ"ל, עיין ברש"י דפי' דכיון דראוי לנטילת אנשים תורת כלי עליו, ע"כ לפי"מ דמסקינן

מחדושי חתנו של המחבר ז"ל הרב הגאון ר' מרדכי שריבמן הי"ד

דמשלם שבת לרב, דהא גם זה נקרא חובל והחובל בעבד משלם שבת לרב, וא"כ קשה בגזל עבדים למה לא ישלם ביטול מלאכה מטעם שבת דהוא שכר בטילתו להרב. ותירץ, דהא בחובל בעבדו משלם שבת להרב, לאו משום ביטול מלאכה של רב הוא, מטעם זה ודאי פטור דהוי כמו מלאכת שורו וחמורו, רק עיקר החיוב הוא לעבד דהעבד שייך במצוות וחייב בחבלתו כמו בחבלת בן-חורין והרב מיד העבד קא זכי דמה שקנה עבד קנה רבו, ולפ"ז אין הרב קונה השבת של העבד רק במקום שאם היה לעבד זכיה במלאכתו היה נתחייב שבת להעבד וכיוון שנתחייב להעבד זוכה הרב ממנו. אבל במקום שאף אם הי' להעבד זכות במלאכתו לא היה נתחייב שבת גם להרב, אינו מחויב ומיירי הכא בגזל עבד ולא הדקי' באינדרונא והעבד הי' לו רשות מלאכה לעצמו דלא נתחייב להעבד ולכך גם להרב פטור כמו בביטול מלאכת שורו וחמורו עי"ש. ממילא מתורץ קו' המקנה, כיון שברח והוא בפני עצמו יכול לעבוד רק שביטל ממלאכת הרב שמשועבד לעבוד עבורו והוי כמו מלאכת שורו וחמורו. וממילא ליכא דין שבת דבהמה וכלים וממילא פטור והוי רק גרמא וגרמא בנוזקין פטור והבן.

מרדכי אלי' שריבמן

ורשה

ר"מ בישיבת „בית אהרן“

בקידושין (י"ז): אמר ר"ש כגון שברח ופגע בו יובל ואינן מעניקים לו. עיין בריטב"א שנסתפק אם צריך לשלם שכר בטיילה, כיוון שאינו מחויב לעבדו לאחר היובל. ומסיק שהדברים נראין שא"צ לשלם, דהוי כמבטל כיסו של חברו ע"ש. והקשה ע"ז המקנה, דהא אמרינן בהחובל (פ"ו) דהקוטע יד ע"ע של חברו אביי אמר נותן לו שבת גדולה לעבד ושבת קטנה לרב, הרי משמע דצריך לשלם שכר בטיילה לאדון וא"כ אמאי אינו משלם שכר בטיילה לאדון. ולכאורה נראה לתרץ לפי דברי הרא"ש שהובא בב"ק (פ"ה) שבת דהדקיה באינדרונא ומסתברא דמיירי שהכניסו לחדר וסגרו בתוכו. אבל אם היה כבר בחדר וסגר עליו לפתח הוי גרמא בנוזקין כמו פורץ גדר בפני בהמת חברו ומצאה ונאבדה עכ"ל עי"ש. א"כ ממילא מתורץ קושייתו, כיוון שברח ולא רצה לעבוד אצל הרב והוי רק גרמא בנוזקין כיון שלא עשה שום מעשה וממילא פטור כמובן.

ובאמת נ"ל לתרץ דהנה הנתיבות בסימן שס"ג הל' גזילה, הקי' על הדין, גזל עבדים והזקיננו משלם כשעת הגזילה, דהא מבואר בגיטין י"ב, דהחובל יד עבדו של חברו שבתו ורפואתו לרבו ומשמע דכל החבלות דמשלמין לאדם משלמים בעבד להרב, ובב"ק (פ"ה) מבואר דמשכחת שבת דהדקיה באינדרונא